

APROXIMACIÓ DESCRIPTIVA A LA LLENGUA DE SAIDÍ

Hèctor Moret
Màrio Sasot

La Sitja

15

Hèctor Moret Coso

(Mequinensa, 1958), llicenciat en Filologia Catalana i professor d'ensenyament secundari, ha publicat els treballs d'investigació *Sobre la llengua de Mequinensa* (1994, 1996) i —en col·laboració amb Josep Galan— *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga* (1995) i *Punt per agulla. Mostra de la narrativa breu contemporània de l'Aragó catalanòfon* (1993). Ha tingut cura de l'edició d'*Escrits en català a la 'Ribera del Cinca'* (1991), *Pere Pach: Articles ribagorçans i altres escrits* (1991), *Maties Pallarés: Articles matarranyencs i altres escrits* (1993) i *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. 3. Gèneres menors de la literatura popular* (1995). Ha estat editor-director de *Quaderns de la Glera* (1991-1993).

Màrio Sasot Escuer

(Saidí, 1951), llicenciat en Filosofia i Lletres (Secció de Filologia Romànica) i en Ciències de la Informació. Professor d'ensenyament secundari a l'Institut Andalán de Saragossa, periodista col·laborador de l'*Heraldo de Aragón* de Saragossa i corresponsal en aquesta regió de *La Vanguardia* de Barcelona. Ha publicat diversos treballs d'investigació sobre la literatura i la cançó de l'Aragó catalanòfon: *Així s'escriu a la Franja* (Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanofon) (1993, 1995), *Introducción y guía didáctica a 'El Café de la Rana' de Jesús Moncada* (1993) i *Joglars de Frontera* (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon) (en premsa).

APROXIMACIÓ DESCRIPTIVA A LA LLENGUA DE SAIDÍ

Hèctor Moret i Màrio Sasot

Editen:
Institut d'Estudis del Baix Cinca - I.E.A.
i l'Ajuntament de Saidí

Disseny de la coberta:
Ricard Solana

Fotografia de la coberta:
Enric Teixidó Garcia

Les transcripcions fonètiques d'aquest llibre han
estat composades amb el tipus *Matarranya*.

1a edició: desembre de 1996
© de l'edició: Hèctor Moret Coso i Màrio Sasot Escuer

Imprès per Gràfiques del Matarranya. Calaceit
D.L.T.-1768-96
ISBN: 84-87861-20-2

1. NOTES PRÈVIES SOBRE LA VILA DE SAIDÍ I EL SEU PARLAR

1.1. El terme municipal de Saidí, amb una extensió de 92'58 Km² i una població aproximada de 1.800 habitants, s'estén per la vora esquerra del Cinca, a l'extrem sud-oriental de la província aragonesa d'Osca. Confronta al nord i nord-oest amb els termes municipals de Bellver de Cinca, Osso de Cinca i Vallobar —poblacions de llengua castellana—, a l'est amb els d'Alcarràs i Gimènells—Segrià— i al sud amb els de Vilella de Cinca i Fraga—Baix Cinca—, totes quatre poblacions de llengua catalana.

La vila de Saidí, situada a 155 metres d'altitud a prop de la riba esquerra del Cinca, gairebé davant per davant de la població de Vilella de Cinca i a dos quilòmetres escassos, riu avall, de l'aiguabarreig dels rius Alcanadre i Cinca, es troba totalment vinculada, socialment i econòmica, a la comarca del Baix Cinca i té —a dotze quilòmetres de distància— la ciutat de Fraga com a capital comarcal i com cap de partit judicial, mentre que —a poc més de quaranta quilòmetres— la ciutat de Lleida, com a gran centre d'atracció comercial i de servicis, li fa de capital regional. Les relacions amb la ciutat d'Osca, capital —a gairebé 100 quilòmetres de distància— de la província on s'inclou el municipi de Saidí, són escasses i gairebé només limitades a les de caràcter administratiu.

L'evolució del cens de la població de Saidí al llarg dels últims cent trenta anys ha estat la següent:¹ 1.921 h. (1860), 1.810 h. (1887), 1.868 h. (1900), 2.087 h. (1920), 1.838 h. (1940), 2.040 h. (1950), 2.099 h. (1960), 1.952 h. (1970), 1.831 h. (1981), 1.828 h. (1991).

1.2. L'activitat econòmica àmpliament dominant a Saidí —com en la major part de poblacions veïnes— és el conreu i explotació de finques familiars de fruita dolça —regades gràcies al canal de Saidí, ramal del canal d'Aragó i Catalunya, que mor, dins del terme municipal, formant un petit estany a la clau de Saidí— i la comercialització de llur producció, junt amb l'explotació de

¹ Font consultada *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* (1987), volum 10, pàg. 454; i annex de *Gran Enciclopèdia Catalana*.

granges d'engreix de bestiar porcí i volatam. També cal destacar la producció de cereals —blat, sorgo, ordi i panís—, així com la d'alfals i gira-sol. Altres conreus tradicionals mediterranis, com són l'oliva, l'ametlla o les figues, molt importants en èpoques passades, gairebé han desaparegut del seu terme municipal.

1.3. Les terres del terme municipal de la vila de Saidí —població aparentment de fundació musulmana— estigueren sota administració islàmica des de les primeres dècades del segle VIII fins a la meitat del XII, en què passaren a dependre de l'administració cristiana per la conquesta que féu el 1149 de la vila el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV.

El 1610 una part de la important població morisca de Saidí fou expulsada, encara que sembla que una altra bona part hi restà com a cristians nous. Tant la petjada de la llengua àrab —en especial— com la del mossàrab regional són prou importants en el lèxic —especialment l'agrícola— del parlar de Saidí i, sobretot, en la toponímia, urbana i rural, d'aquesta vila.²

D'ençà la conquesta cristiana la parròquia de Saidí ha depès del bisbat català de Lleida, però és previst per al 1997 —si no canvien les coses— el seu pas a l'administració del nou bisbat aragonès de Barbastre-Montsó.

1.4. Tot indica que de fa segles el català local ha estat l'única llengua que s'ha transmès a Saidí de pares a fills, transmissió sense defeccions de cap mena. Amb tot, cal assenyalar que, per diverses raons, hi ha un reduït col·lectiu de residents saidinesos (funcionaris de l'administració estatal —en concret, guàrdia civil i part del professorat del col·legi públic—, immigrants —pocs— originaris de poblacions castellanòfones, membres no catalanoparlants de matrimonis lingüísticament mixtos, etc.) que tenen la llengua castellana com a pròpia, la qual usen, en general, en les relacions amb els seus convilatans.

A Saidí no s'observa cap diferenciació social a partir de la llengua emprada oralment. Així, tant parlen en català, posem per cas, els empresaris, el metge, el farmacèutic i el rector parroquial —si són d'origen catalanoparlant— com els membres de famílies obreres i pageses. Si alguna diferenciació social s'observa a partir de la llengua ve donada pel fet que un individu només és reconegut com a membre plenament integrant de la comunitat vilatana si pot parlar català local, o almenys si l'entén i, ni que sia ocasionalment, el xapurreja.

Si bé en l'actualitat, com fa segles, el català és la llengua emprada oralment per la major part de la població saidinesa, el castellà és, també com fa segles, la

Només cal pensar en el nom de la vila, Saidí, que, d'acord amb Joan Coromines, té un clar origen aràbic encara que es fa difícil concretar-lo. COROMINES, Joan, «Els noms dels municipis de la Catalunya aragonesa», dins *Estudis de toponímia catalana*, II, Ed. Barcino, 1970, pàgs. 43-141 [120-122].

llengua d'ús gairebé exclusiu en els àmbits formals i escrits. No hi ha memòria que el català, fins fa ben poc, s'hagués emprat mai, ni oralment ni per escrit, en els actes oficials i cerimonials que ocasionalment s'han celebrat en la vila. Tampoc es té memòria d'un ús formal del català a l'escola. Amb tot, el curs 1985/86 s'iniciaren en l'ensenyament primari classes optatives de català a Saidí, amb una assistència actualment (curs 1996/1997) de gairebé la totalitat de la població escolar.³

No cal dir que l'administració pública (estatal, autonòmica, provincial i municipal) s'ha comunicat per escrit sempre en castellà amb els ciutadans saidinesos. Cal recordar que en l'actualitat a la vila de Saidí, com la resta de poblacions de l'Aragó catalanòfon, el castellà és l'única llengua oficial. Esporàdicament, i només a partir de la segona meitat de la dècada passada, es publica algun escrit en català en els programes de festes del mes d'agost.

A l'Església, des de la desaparició del llatí com a llengua litúrgica, tan sols s'empra el castellà. Només ocasionalment, fins i tot quan el rector de la parròquia és d'origen catalanoparlant, es pot sentir el català en el sacrament de la confessió. Com en cas de l'escola, si el rector era, o és, catalanoparlant d'origen la comunicació no formal amb els seus feligresos saidinesos és, o era, en català.

És fàcil trobar a Saidí persones catalanoparlants que assegurin que el seu parlar local és el *saidinés* enfront del català d'uns pocs quilòmetres més enllà de la seua localitat d'origen. Amb tot, també s'ha de dir que sempre hi ha hagut persones, i no poques, a Saidí que han manifestat que el seu parlar és essencialment català. No hi ha a Saidí gaire tradició, com passa amb molta més freqüència en altres localitats de l'Aragó catalanòfon —sobretot en l'extrem sud-occidental d'aquest territori—, de denominar amb el mot infamant de xapurreat el parlar local. Hom s'estima més la nominació local, *saidinés*, per referir-se al català local.

1.5. Si certament no es pot dir que el parlar de Saidí siga un parlar català de transició al castellà—o a l'aragonès—, car la frontera lingüística és clara i neta en els punts en què el terme municipal de Saidí no limita amb el domini lingüístic català: el nord-oest i l'oest —on entra en contacte amb els de Bellver de Cinca, Osso de Cinca i Vallobar, poblacions aragoneses de parla castellana amb característiques, en els seus parlars, pròpies de les comarques nord-orientals de l'Aragó castellanòfon—,⁴ en canvi sí que es pot afirmar que ens trobem amb un parlar de característiques força peculiars —si més no en la distribució del vocalisme tònic—que el singularitza en el context comarcal del Baix Cinca i que

³ *Deu anys d'ensenyament de la llengua catalana al l'Aragó (1984/85-1994/95)*, Diputación General de Aragón, Zaragoza, 1995, pàg. 16.

⁴ BARRIOS CHELA, Luis, «El habla de los pueblos del bajo Alcanadre», *Argensola*, 86 (Huesca, 1978), pàgs. 329-359.

el relaciona, en part, amb els parlars de matriu ribagorçana de la veïna comarca septentrional de la Llitera. En canvi, la frontera dialectal que separa, per l'orient, Saidí —i en general el Baix Cinca— dels parlars clarament nord-occidentals de la veïna comarca del Segrià —on ja no trobem cap característica pròpia dels parlars catalans de matriu ribagorçana que amb una intensitat decreixent, de nord a sud, singularitzen els parlars del Baix Cinca— és clara i nítida i segueix, punt per agulla, l'actual frontera administrativa que separa la comunitat autònoma d'Aragó de la de Catalunya. L'exposició de les característiques més clarament ribagorçanes del parlar de Saidí és la motivació primera d'aquesta obra.

1.6. El mètode emprat en la confecció i redacció d'aquesta monografia dialectològica parteix de dos fonaments prou diferenciats. Un primer fonament té com a punt de partida l'ordre expositiu que trobem en els treballs de dialectologia tradicional —en especial quan tracta parlars locals—, ordre que acostuma a dividir l'exposició, generalment sincrònica, en fonètica i fonologia, morfosintaxi i lèxic, tot acompanyant-la amb anotacions sociolingüístiques i de dialectologia comparada. Aquest sistema expositiu ens ha de permetre destacar les característiques més singulars del parlar de Saidí i, alhora, estalviar-nos en nombroses ocasions de fer la descripció detallada dels trets compartits amb el català general.

El segon fonament parteix del fet que la recollida de dades per bastir la monografia ha estat feta de manera indirecta, cosa que ens ha permès analitzar el parlar saidinès sense que gairebé en cap moment l'estudi de les dades recollides s'haja vist mediatitzat per aparells electrònics ni per enquestes manuals, cosa que en alguna ocasió trau espontaneïtat i, en algun cas, validesa a les dades recollides. És a dir, que la recollida de les dades s'ha fet de manera indirecta, sistema que si bé no es pot generalitzar entre els estudis dialectològics creem que és el més apropiat quan l'investigador —o investigadors— pertany a la comunitat de llengua estudiada perquè d'aquesta manera pot desenvolupar la seua recerca sense interferir gaire en el parlar dels involuntaris informadors. Però això sí, tenint sempre present que aquest sistema indirecte no es pot limitar a analitzar i descriure l'ideolecte de l'investigador o investigadors.

L'observació i l'anàlisi s'ha fet al llarg dels anys, en situacions i contextos molt diversos, amb parlants de diferents generacions i procurant conèixer la «biografia lingüística» (professió, origen geogràfic i cultural dels pares, afeccions, canvis de residència, relacions amb parlants d'altres dialectes i d'altres llengües, formació cultural, etc.) i la idiosincràcia dels involuntaris informadors, cosa que entenem que ens ha facilitat la distinció entre allò que és propi de l'individu i allò que es pot considerar més general en el parlar de Saidí. En resum, hem de dir que l'enfocament d'aquesta monografia és bàsicament positivista, descriptiu i sincrònic, i per tant les dades que hi presentem només es poden donar

per vàlides en tant i en quant procedeixen d'un lloc, d'un temps i d'unes persones concretes.⁵

1.7. Si bé hem tingut present al l'hora de redactar la monografia —a més de la bibliografia ressenyada al final de l'exposició— les obres literàries dels escriptors saidinesos que han emprat la llengua catalana en les seues publicacions —Anton Abad⁶ i Mercè Ibarz—⁷ perquè en totes s'hi recullen, en major o menor grau, característiques de la llengua de Saidí —en general formes lèxiques, però sovint també trets morfològics i, en el cas d'Anton Abad, també fonètics—, hem contrastat les possibles característiques d'aquests informadors *cultes* amb el nostre coneixement del parlar de Saidí⁸ i amb les dades recollides en informadors populars.

1.8. Els documents del parlar de Saidí que citem els destaquem per mitjà de la lletra cursiva. Hem emprat les ‘ ’ cometes senzilles per ressaltar els mots del català general —o un geosinònim— i per indicar el contingut semàntic d'un mot o expressió determinada. En ocasions —quan no hem fet, perquè hem cregut que no calia, transcripció fonètica— hem afegit entre () parèntesi, o no hem destacat per mitjà de la lletra cursiva, els grafemes de la llengua normativa que no són pronunciats en el parlar de Saidí.

Les transcripcions fonètiques i fonològiques les presentem d'acord amb els signes de l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI), entre [] claudàtors les fonètiques i entre / / barres les fonològiques.

Vet ací l'inventari de fonemes del parlar de Saidí d'acord amb l'AFI (els exemples de l'inventari remetent a mots de la parla de Saidí):

⁵ Volem agrair la lectura ‘crítica’ dels primers esborranys d'aquesta aproximació als amics Francesc Mir ('Pedron') i Virgili Ibarz, lectures saidineses que ens han servit per millorar alguns punts de la redacció final. No cal dir, però, que cap d'aquests dos amics no és responsable de cap de les maneres dels errors que puguem haver comès.

⁶ Es tracta dels enregistraments discogràfics *Avui és un dia com un altre* (1989), *Lo ball de la polseguera* (1991) i *Cap problema* (1995).

⁷ Es tracta de la crònica *La terra retirada* (1994) i la novel·la *La palmera de blat* (1995).

⁸ Per exemple, el cantautor Anton Abad 'Rogel' ioditza la palatal [λ], tant en posició inicial, medial i final com formant part dels grups consonàntics **bl**, **cl**, **fl**, **gl** i **pl**, iodització que contrasta amb la pronúncia clarament palatal de la major part dels seus convilatans, en especial els membres de les generacions més grans.

	vocal palatal tancada	vi , ficar , vimí
e	vocal palatal semitancada	dret , fem , tendre
ɛ	vocal palatal semioberta	cel , sabater , vell
a	vocal medial oberta	amerar , casa , aidar
ɔ	vocal velar semioberta	olla , foc , arròs ,
o	vocal velar semitancada	om , gola , pitjor
u	vocal velar tancada	ungla , mussol , trumfa
ĩ	semivocal palatal tancada	mai , noi , aixordaca
ũ	semivocal velar tancada	cau , moure , beure
j	semiconsonant palatal tancada	iaia , noia , ràbia
w	semiconsonant velar tancada	quatre , aigua , meua
p	bilabial oclusiva sorda	pèl , llepar , serp
b	bilabial oclusiva sonora	vimí , boca , ambut
β	bilabial fricativa sonora	sabater , lo vi , craba
f	làbio-dental fricativa sorda	ferro , infern
t	dental oclusiva sorda	treneta , blat , quart
d	dental oclusiva sonora	dinar , detràs , caldera
ð	dental fricativa sonora	cada dormida
s	alveolar fricativa sorda	suro , cassola , alçar
z	alveolar fricativa sonora	casa , onze
ts	alveolar africada sorda	pot ser , set soldats
dz	alveolar africada sonora	dotzena , tretze
ʃ	prepalatal fricativa sorda	peix , faixa , mixó
ʒ	prepalatal fricativa sonora	pitjor , poca gent , gitana
tʃ	prepalatal africada sorda	xic , perxe , catxap , roig , rots
dʒ	prepalatal africada sonora	los joves , formatge
k	velar oclusiva sorda	carfoll , melic , secla
g	velar oclusiva sonora	gana , ungla
ɣ	velar fricativa sonora	la garba , grog , cagala
m	nasal bilabial sonora	metxa , fantarma , colom
ɱ	nasal làbio-dental sonora	ambut , amparrat , unflar
n	nasal alveolar	nit , fenoll , carn
ɲ	nasal palatal	nyagolar , rinyó , any
ŋ	nasal velar	encara , trenc , fang
l	líquida lateral alveolar	lego , palpar , mel
ʎ	líquida lateral palatal	llimac , olla , clot
r	vibrant alveolar simple	cara , pur , riure
ʀ	vibrant alveolar múltiple	carro , ruc , riure
x	velar fricativa sorda	majo , jabalí

2. FONÈTICA I FONOLOGIA

2.1. VOCALISME

Vocalisme tònic

2.1.1. En posició tònica trobem en el català de Saidí el sistema, propi del català general, de set fonemes vocàlics: /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /o/, /u/.

2.1.1.1. Aquest vocalisme tònic segueix, a grans trets, la distribució del català occidental més general, així la $\bar{E}$ i la $\bar{I}$ llatines es realitzen [e]: ECCUÏLLA > [akéla] ‘aquella’, BĪBĚRE > [béure] ‘beure’, CATĒNA > [kaðéna] ‘cadena’, CĒPA > [sépa] ‘ceba’, CRĒDĚRE > [kréure] ‘creure’ *PARESCĒRE > [paréiʃe] ‘parèixer’, PARĒTE > [parét] ‘paret’, VĪDĚRE > [béure] ‘veure’, ... però en el cas que vaja seguida de -RY en posició final obre el seu timbre a [ɛ]: COEMETĒRIU(M) > [sementéri] ‘cementiri’, MINISTĒRIU(M) > [ministéri] ‘ministeri’, MONASTĒRIU(M) > [monastéri] ‘monestir’, ...

2.1.1.2. Trobem [e] tònica, procedent de A llatina, com en el català general, davant del grup ct, en els pocs mots del parlar de Saidí que encara mantenen la c com a i: LACTE > [ləit] ‘llet’, VERACTU(M) > [gwaréit] ‘guaret’, però PLACITU(M) > [pləit] ‘plet’, amb [ɛ].

2.1.1.3. Com en el català en general, trobem [ɛ] tònica davant de [l], [r] —tret que vaja seguida de consonant labial—, [r], [ʊ] (< -C^{ei}-, -D-, -TY-) i grup [nr] originari: PĪLUS > [pɛl] ‘pèl’, FĚL > [fɛl] ‘fel’, VĪRĪDE > [bɛrt] ‘verd’, FĚRRU(M) > [féro] ‘ferro’, TĚNĚRU(M) > [téndre] ‘tendre’, PRĚTĪU(M) > [prɛũ] ‘preu’.

2.1.1.3.1. També trobem [ɛ] analògica en manlleus del castellà: [miɣél] ‘Miquel’, [péðro] ‘Pere’.

2.1.1.4. Al contrari del que passa a la resta del Baix Cinca, a Saidí trobem [ɛ] tònica, com a la Ribagorça, la Llitera, la vila de Maella i bona part del Pallars, en la major part dels mots procedents de mots llatins acabats en -ARIUS, -ARIA: *COTONARIU(S) > [koðo.né] ‘codonyer’, SOLTARIU(S) > [solté] ‘solter’,

SINCERU(S) > [sansÉ] ‘sencer’, *PERSICARIU(S) [presiγÉ] ‘presseguer’, SAGMARIA > [somÉra] ‘somera’.⁹

2.1.1.4.1. Analògicament també trobem [É] tònica en posició final en una curta sèrie de mots manllevats d’altres llengües que tenen [e] en la major part del català occidental: [batʃiλÉ] ‘batxiller’, *caf*[É], *pur*[É], *comit*[É], [korðÉ] ‘corder’, [gwarðisionÉ] ‘guarnicioner’, [berðaðÉ] ‘vertader’,... i en els antropònims *Merc*[É] i *Salom*[É].

2.1.1.4.2. També analògicament s’adapten al sistema fonètic del parlar de Saidí els castellanismes recents amb [e] tònica davant de [r]: [baβÉro] ‘pitet’, [kamarÉro] ‘cambrer’, [senisÉro] ‘cendrer’, [papÉres] ‘galteres’, [sombÉro] ‘barret/capell’,...

2.1.1.5. A Saidí, els possessius tònicos que tenen [e] en el català general —d’acord amb el *DCVB*— presenten, com a la resta del Baix Cinca, [É]: [mÉu] ‘meu’, [tÉu] ‘teu’, [sÉu] ‘seu’.

2.1.1.6. També trobem [É] tònica davant de [λ]: [triʒÉla] ‘trigella’, [kanterÉla] ‘canterer’, [askÉla], ‘esquella’; inclosos els mots procedents de mots del llatí vulgar acabats en el sufix **-ELLU, -ELIA**: BOTELLU > [buðÉλ] ‘budell’, CATELLU > [kaðÉλ] ‘cadell’, *CACCABELLU > [kaskaβÉλ] ‘casca-vell’, CASTELLU > [kastÉλ] ‘castell’, CISTELLA > [sistÉla] ‘cistella’, COSTELLA > [kostÉla] ‘costella’, *ASTELLA > [astÉla] ‘estella’, *GABELLA > [gaβÉla] ‘gavella’, MARTELLU > [martÉλ] ‘martell’; CILIA > [séla] ‘cella’, PAPYRU(S) > [papÉ] ‘paper’, PELLE > [pÉλ] ‘pell’, VETULUS > [béλ] ‘vell’,... però CAPILLU > [kaβÉλ] ‘cabell’. Es tracta d’una característica fonètica pròpia del ribagorçà i del parlar de Maella, però estrany al català en general, inclòs el de la resta del Baix Cinca.

2.1.1.7. Alguns mots que presenten [o] tòniques en el català general, en el parlar de Saidí, com en diferents punts del català nord-occidental, tenen [ɔ] tònica: TONSORIAS > [astizóres] ‘estisores’. DUOS > [dɔs] ‘dos’, JUGUM > [ʒɔu] ‘jou’, MORA > [móra] ‘móra’, PUTEUS > [pɔu] ‘pou’ i TOFUS > [tɔu] ‘tou’.

2.1.1.7.1. De manera més particular trobem que a Saidí una breu sèrie no sistemàtica de mots tenen [É] tònica on —d’acord amb el *DCVB*— bona part de la resta del domini lingüístic tenen [e]: ASPECTU(S) > [aspÉkte] ‘aspecte’.

⁹ Es tracta d’un tret del parlar de Saidí que sona molt estrany a la resta del Baix Cinca, fins al punt que la població de Saidí es anomenada, irònicament, Said[É] a Fraga i Vil·la.

CERNERE > [séndre] ‘cendre’, DIRECTU > [dirékte] ‘directe’,¹⁰ [askérp] ‘esquerp’, EQUA > [éwa] ‘egua’, FESTA > [fésta] ‘festa’, FENESTRA > [finéstra] ‘finestra’, HERBA > [érβa] ‘herba’, HEREDE > [eréũ] ‘hereu’, MAGISTER > [méstre] ‘mestre d’escola’, *NEVE > [nεũ] ‘neu’, OVICULA > [aywéla] —alternant, amb molta menor freqüència, amb *auvella*— ‘ovella’, PETRA > [péðra] ‘pedra’, PIRA > [péra] ‘pera’, PRIMA VERE > [primaβéra] ‘primavera’,...

2.1.1.8. Gairebé sempre trobem [e] en síl·laba final amb terminació consonàntica -n, -s o -t. Així ‘depèn del govern aragonès’, ‘no tens dret’, ‘tinc molt fred’ fan a Saidí: *dep[é]n del govern aragon[é]s, no tens dr[é]t, tinc molt fr[é]d*. Però els números 7 ---com en la resta del domini lingüístic— i 17 són, respectivament, [sɛt] i [desét], els participis dels verbs *fer* i ‘ésser’ són *f[ɛ]t* (veeu 3.18.2.7) i *s[ɛ]t* (veeu 3.18.2.1.5).

2.1.1.9. Com era d’esperar, trobem una breu sèrie de mots, comuns a la major part del català occidental, que conserven el timbre vocàlic del llatí vulgar: [ó]nça ‘unça’, *j[á]ure*, *n[á]ixer*, *tr[á]ure*,...

2.1.1.10. Alguns verbs de la primera conjugació acabats en -iar presenten en la primera, segona i tercera persona del singular i en la tercera del plural del present d’indicatiu i del de subjuntiu la tonicitat en la penúltima síl·laba de l’arrel: [kámbjo] ‘canvio’, [kámbjes] ‘canvies’,... [kámbje] ‘canvii’, [kámbjes] ‘canvies’,... [cópjo] ‘copio’, [cópjes] ‘copies’,... L’explicació d’aquest canvi accentual cal cercar-la en el fet que en aquests verbs la -i-, per influència del castellà, perd la tonicitat en esdevindre semiconsonant i fer diftong amb la vocal de la desinència.

2.1.1.10.1. També trobem verbs acabats en -iar que mantenen l’accent en la -i- de l’arrel: [astoβío] ‘estalvio’, [astoβíes] ‘estalvies’,..., segurament perquè són verbs amb ètims inexistents en castellà general.

2.1.1.11. Les [ɛ] i les [ɔ] tòniques tenen, en el català de Saidí ---com en el valencià general i en els parlars del Baix Cinca, si més no— un grau d’obertura superior al d’altres parlars catalans, com són els que conformen el dialecte central. Aquest grau superior d’obertura és especialment remarcable en vocals en posició final travada de mot: [arós] ‘arròs’, [talós] ‘talòs’, [ampélt] ‘empelt’, [mɛl] ‘mel’,...

¹⁰ Trobem [ɛ] tònica generalment en la resta de cultismes que contenen el grup consonàntic *ct*.

Vocalisme àton

2.1.2. En posició àtona trobem en el català de Saidí el sistema, propi del català occidental més general, de cinc fonemes vocàlics: /i/, /e/, /a/, /o/, /u/.

2.1.2.1. En el parlar de Saidí no trobem cap tipus de canvi de [a] > [ɛ] en posició àtona que caracteritzen, en final absolut de mot, els parlars veïns de Fraga i Torrent, al Baix Cinca, i Alcarràs i Almacelles, al Segrià: [pórta] ‘porta’, [kaðéna] ‘cadena’, [fáβa] ‘fava’, [maɣréta] ‘tallada de pernil’, [rukáða] ‘ruca-da’,...

2.1.2.1.1. En canvi, sí que s’observa, entre alguns parlants saidinesos, el pas de [a] àtona, en posició final de mot, a [ɔ] àtona quan la tonicitat del mot recau en una [ɔ]: [kózɔ] ‘cosa’, [fórtɔ] ‘forta’, [órtɔ] ‘hora’, [pórtɔ] ‘porta’,... Aquest escadusser cas de possible harmonia vocàlica es considera vulgar, de persones poc cultivades, i els parlants saidinesos intenten evitar-la, cosa que molt sovint aconseguixen.

2.1.2.2. En el parlar de Saidí, la [e] àtona dels grups inicals **en-/em-**, **es-** i **eix-** esdevé quasi sempre [a] àtona, com en el català nord-occidental més general, fins i tot en els mots compostos i en els castellanismes. Així trobem [am]bolic, [am]pendre, [am]pomar ‘tomar’, [ansjám] ‘enciam’, [aŋ]ganyifa, [aŋ]grineta ‘oreneta’, [az]gambi, [as]tret, [aĩ]xam, [aĩ]xerit, [aĩ]xida, [aĩ]xir, des[am]parar, des[an]tendre’s, mal[an]tés, [as]cuela ‘escola’.... Però també se senten realitzacions amb e- (*embolic*, *empendre*, *empomar*,...), però amb molta menor freqüència. Es tracta d’un polimorfisme que s’observa en un mateix parlant i en un mateix context; tanmateix sembla que la pronúncia acurada afavoreix les realitzacions amb e-.

2.1.2.2.1. Aquest canvi de [e] àtona en síl·laba inicial de mot per [a] també s’observa de manera no sistemàtica en una sèrie de mots, en general en síl·laba pretònica: *barruga* ‘berruga’, *bascoll* ‘bescoll’, *farum* ‘ferum’, *jarra* ‘gera’, *lladó* ‘lledó’, *lladon*[ɛ]r ‘lledoner’, *llançol* ‘llençol’, *llantia* ‘llentilla’, *rac*[ɛ]r ‘recer’, *rastoll* < restoll ‘rostoll’, *sanc*[ɛ]r ‘sencer’, *tarró* < terró ‘torró’, *tarròs* ‘terròs’,...

2.1.2.3. En el parlar de Saidí s’observa la diftongació, molt freqüent en el català occidental, de **o-** àtona en [aũ]: [aũ]bert, ‘obert’, [aũ]fec ‘ofec’, [aũ]fegar ‘ofegar’, [aũ]fendre ‘ofendre’, [aũ]fendós ‘ofendós’, [aũ]ferir ‘oferir’, [aũ]fici ‘ofici’, [aũ]livera ‘olivera’, [aũ]lor ‘olor’, [aũ]lorar ‘olorar’, [aũ]perar ‘operar’, [aũ]rella ‘orella’, [aũ]rellana ‘orellana’....

2.1.2.3.1. Per analogia amb **o-** > [aũ] també trobem el diftong [aũ] en posició inicial en el mot [aũmít] ‘humit’.

2.1.2.4. En general, en interior de mot es manté plenament la vocal àtona en contacte amb **r**: *carabassa*, *caragol*, *caram[é]lo*, [as]*carabat*, [as]*farair* ‘esfeir’, *safareig*,... tret de ‘berenar, embarassada, toronja, verema, veremar, veritat’ i derivats, que fan [brená], [am̃brasáða], [trónʒa], [bréma], [bremá], [britát].

2.1.2.5. També es mantenen plenament en el parlar de Saidí les vocals àtones etimològiques del llatí vulgar, com en la major part --d’acord amb el **DCVB**-- del català occidental, en una sèrie de mots que en diferents dialectes les han canviat per altres vocals: *am[e]rar*, [am̃]*b[o]ssar*, [as]*tóm[e]c* —alternant amb [astomóyo]—, *f[e]noll*, *n[a]dar*, *r[e]ldó*,...

2.1.2.5.1. O les vocals àtones etimològiques de mots d’origen no llatí: *ll[a]ganya*, *ll[a]ganyós*, *s[u]carrar*, *s[u]carrim*, *x[a]rrar*,...

2.1.2.5.2. En el parlar de Saidí trobem una altra llarga sèrie de mots amb solucions vocàliques no etimològiques, d’origen divers, comunes a molts parlars occidentals que no coincideixen amb les solucions d’altres dialectes o amb les de la llengua estàndard: *arromangar* ‘arremangar’, *arrancar* ‘arrencar’, *dumenge* ‘diumenge’, *generació* ‘gernació’, *hortalícia* ‘hortalissa’, *unflar* ‘inflar’, *mesdia* ‘migdia’, *mesdiada* ‘migdiada’, *vid[é]lla* —si bé *ternera* és molt més usual— ‘vedella’, *xerop* ‘aixarop’,...

2.1.2.6. Podem trobar en el parlar de Saidí, com en qualssevol altres parlars, una llarga sèrie de mots que presenten solucions en el vocalisme àton que els diferencien del català general. Sèrie no sistemàtica, producte d’assimilacions, dissimilacions, metàtesis, etimologies populars, analogies, etc.: *arroplegar* ‘arreplegar’, *curcar* ‘corcar’, *curcó* ‘corcó’, *devantal* ‘davantal’, *astolzí* ‘estalzí’, *fuguera* ‘foguera’, *japerut* ‘geperut’, *llengüet* ‘llonguet’, *malair* ‘maleir’, *menat* ‘manat’, *mixó* ‘moixó’, *malló* ‘molló’, *pallerofa/pallofa* ‘pellerofa/pellofa’, *virolar* ‘verolar’,...

2.1.2.6.1. Canvis vocàlics de sistemàtica molt reduïda: tancament de **-e-**, àtona o tònica, en **-i-** per contacte amb una consonant palatal: *coneiximent*, *creiximent*, *dixar*, *giner*, *naiximent*, *nyirvi*, *panillet*, *pedrinyera*, *prèssic*, *regalís-sia*, *rinyó*, *sissanta*, *visc*,... per ‘coneixement, creixement, deixar, gener, naixement, nervi, panellet, pedrenyera, préssec, regaléssia, renyó/ronyó, seixanta, vesc’. Molts d’aquests mots presenten vacil·lacions en aquest tancament: *rosegar/rosigar*, *rosegó/rosigó*, *petxina/pitxina*, *senyor/sinyor*,... El polimorfisme d’aquests últims mots s’observa en un mateix parlant i en un mateix context.

2.1.2.6.2. En el parlar de Saidí també s’observa tancament de **-e-** àtona en **-i-** quan la **-e-** es troba en síl·laba postònica i després de síl·laba amb **-a-** tònica

en posició travada: *cànim*, *aspàrric*, *mànic*, *màrfia*,... per ‘cànem’, ‘espàrrrec’, ‘mànec’ i ‘màrfega’ del català en general.

2.1.2.6.3. En una breu sèrie de mots que acaben en -e àtona en el català general tanquen en -i aquesta e: *flari* ‘frare’, *ascarpi* ‘escarpe’, *orgui* ‘orgue’, *vimi* ‘vime’,...

2.1.2.6.4. Canvi no sistemàtic de -u- per -o- en síl·laba pretònica en contacte amb síl·laba amb i tònica: *acodir*, *arropir*, *bollir*, *topí*,... fins i tot en els derivats: *arropit*, *bollit*,... en mots derivats o compostos en els quals la i ha perdut l’accent principal: *jolivert*, *llodriguera*,... i en castellanismes: *roïdo*, *cotxillo*, [aŋ]gollir,...

2.1.2.6.5. La -o-, en posició pretònica, es manté, en general, en contra del canvi a -u- que s’observa en la majoria dels parlars orientals i, en certes circumstàncies, en alguns dels occidentals ben pròxims a la vila de Saidí: *avorrir*, *coixí*, *collir*, *conill*, *cosir*, [as]tornell, *ratolí*, *rostir*, *tossir*,...

2.1.2.6.6. En el parlar de Saidí es manté, com en una estreta franja al llarg dels límits nord-occidentals del català, l’Alguer i Guardamar —a l’extrem sud del País Valencià—, el diftong -ai- en el mot *maití* i derivats: *maitiner* ‘matiner’, *amaitinar* ‘matinar’,...

2.1.2.6.7. El pretèrit imperfet d’indicatiu del verb ‘haver’ perd la **ha**- inicial en algun cas: *vam pensar que si es vie* (=s’havia) *comprat un mas*. L’afèresi també s’observa en el verb *anar*, sobretot en frases imperatives: *ne-mo’n* (=anem-nos-en), *nem-hi* (=anem-hi), *que lego vindran*. En la segona persona singular de l’imperatiu del verb *fotre* la -t no es pronuncia quan es combina amb un pronom: [fóli] ‘fot-li’ *garrotada*.

2.1.2.7. Finalment, cal assenyalar que el parlar de Saidí—com els de la resta del Baix Cinca—té una tensió articulatòria superior a la d’altres parlars catalans, en especial si es compara amb la tensió articulatòria que tenen els parlars que conformen els dialectes orientals.

2.2. Consonantisme

2.2.1. L’inventari del sistema consonàntic del parlar de Saidí coincideix amb el del català nord-occidental general: /p/, /t/, /k/, /b/, /d/, /g/, /f/, /s/, /z/, /ʒ/, /j/, /dʒ/, /tʃ/, /m/, /n/, /ɲ/, /l/, /ʎ/, /r/, /r/, /j/, /w/.

2.2.2. El fonema fricatiu prepalatal sord /j/ del català general, en posició intervocàlica o en síl·laba final, s’articula quasi alveolar, sobretot si es compara la seua realització amb la més clarament prepalatal que fan en altres zones del domini lingüístic com són les que configuren el dialecte oriental. Malgrat aquesta

articulació quasi alveolar no es confon aquest fonema amb el fricatiu alveolar sord /s/ perquè el fonema /ʃ/ sempre va precedit en el català de Saidí per la palatal /i/, cosa que, sens dubte, reforça i manté l'articulació prepalatal de [ʃ]: [baɪʃá] 'baixar', [káɪʃa] 'caixa', [fáɪʃa] 'faixa', [koɪʃ] 'coix', [peɪʃ] 'peix', [aɪʃám] 'eixam',...

2.2.2.1. Aquest mateix fonema fricatiu /ʃ/ no el trobem mai en posició inicial i postconsonàntica. En el seu lloc hi trobem sempre l'africada corresponent /tʃ/. Així 'xafar, xerrar, xiulet, xic, xiribec, xuclar, burxar, carxofa, carxotada, enganxar, garganxó, punxó,' s'articulen a Saidí, com en el català occidental més general: [tʃafá], [tʃará], [tʃulét], [tʃik], [tʃeriβék], [tʃuklá], [burtʃá], [kartʃófa], [kartʃotá], [aŋgantʃá], [garyantʃó], [puɪntʃó].

2.2.2.2. En alguns pocs casos, en lloc de trobar el fonema prepalatal sord /ʃ/ en posició inicial trobem l'alveolar fricatiu sord /s/: *surrampió* 'xarampió', *serri* 'xerri', *sibeca* 'xibeca', *simple* 'ximple', *ciprés* 'xiprer'... i encara més escadusserament el trobem en contacte amb i en posició postconsonàntica: *sissanta* 'seixanta'.

2.2.3. L'africada prepalatal sonora intervocàlica /dʒ/ dels mots del català general 'pitjor' 'mitjana' i 'mitja/mitges' es realitza fricativa: [piʒó], [miʒána], [míʒes].

2.2.3.1. La resta de mots que, en català general, s'articulen [dʒ] en posició intervocàlica, mantenen, en general, l'africació, encara que també se senten realitzacions quasi fricatives [(d)ʒ]. Així 'formatge', 'fetge', 'coratge' i 'metge' són, aproximadament i en ocasions [formá(d)ʒe], [fé(d)ʒe], [korá(d)ʒe] i [mé(d)ʒe], articulació gairebé fricativa que coincideix amb la pronúncia, tant en posició inicial com intervocàlica, de mots que presenten aquest fonema /ʒ/ en el català general i en el de Saidí: [ʒen] 'gent', [ʒwá] 'jugar', [aβaðéʒo] 'abadejo', [ʒitá] 'gitar', [róʒa] 'roja', [reʒóla] 'rajola'; encara que en el català de Saidí alterna aquesta articulació fricativa amb pronúncies africades: [dʒen], [dʒwá], [aβaðédʒo], [dʒitá], [ródʒa], [redʒóla]; i, en posició intervocàlica, amb pronúncies quasi fricatives: [la(dʒ) én], [aβaðé(d)ʒo], etc. Amb tot l'africada se sent, en tots els casos, amb més freqüència que no pas la fricativa.

2.2.3.2. A Saidí la prepalatal fricativa sonora /ʒ/ es realitza semiconsonant palatal [j] sense arribar a la generalització de la Ribagorça i la Llitera—en una molt breu sèrie de mots: [pujá] 'pujar', [pujál] 'pujal' i [majó] 'major'.

2.2.4. L'africada alveolar sonora /dz/ es palatalitza /dʒ/ en interior de mot. Així 'dotze', 'dotzena', 'tretze' i 'setze' són, en general, [dódʒe], [dodʒéna], [trédʒe] i [sédʒe]. La corresponent africada sorda /ts/ de l'adverbi *potser*, 'tal vegada', es palatalitza i sonoritza [pódʒe] perquè d'aquesta manera es desfà el

sincretisme amb la combinació **pot+ser**, la qual es manté alveolar sorda: [pótsé]. Aquesta palatalització és general entre les generacions joves i mitjanes; entre les generacions més grans encara se sent, en alguns individus, també les africades alveolars: [dódze], [dodzéna], [trédze], [sédze], [pótsé].

2.2.4.1. L'africada alveolar sorda dels acabaments **-ts** es palatalitza /tʃ/ en general, així trobem [gatʃ] 'gats', [petʃ] 'pets', [litʃ] 'llits', [totʃ] 'tots', [mutʃ] 'muts', [komfítʃ] 'confits', sobretot entre les generacions joves i mitjanes, més en monosíl·labs tòpics que en mots polisíl·labs oxítons.

2.2.4.1.1. Però quan entren en contacte, per fonètica sintàctica, la dental oclusiva sorda /t/ i l'alveolar fricativa sorda /s/, l'alveolar africada sorda resultat no es palatalitza: [fótsól] 'fot sol', [gátsalβá(d)ʒe] 'gat salvatge', [nítsolítárja] 'nit solitària', [jámfétsétsólks] 'ja hem fet set solcs'.

2.2.4.2. L'africada alveolar sonora del sufix **-itzar** es pronuncia fricativa, [izá], com en la resta del català col·loquial, en el parlar de Saidí: *agon*[izá], *col*[izá], *real*[izá], *organ*[izá],...

2.2.4.3. La mateixa africada esdevé fricativa sonora en interior de mot en una breu sèrie de molts: *algasara* 'alगतzara', *horisó* 'horitzó', *magasem* 'magatzem',...

2.2.5. En especial entre les generacions més grans, alguns mots acabats en vocal seguida de la semivocal [ũ], diftongs decreixents, quan es combinen amb el sufix diminutiu [-ét]/[-éta], la /w/ del radical es realitza [β]. Així trobem: *blau+et* ---> *blavet*, *bou+et* ---> *bovet*, *clau+et* ---> *clavet*, *clau+eta* ---> *claveta*, *creu+eta* --> *creveta*, *ou+et* ---> *ovet*, *peu+et* ---> *pevet*, *pou+et* ---> *povet*, *tou+et* ---> *tovet*,... però *riu+et* ---> *riuēt*, *veu+eta* ---> *veuetā*,...

2.2.6. La consonant líquida /l/ precedida de la vocal /a/ i seguida de consonant labial no es vocalitza en [u] mai, al contrari del que succeix en altres parlars occidentals i orientals, segurament pel caràcter escassament velar que té la /l/ en el parlar de Saidí. Així trobem: *albarda*, *albergina*, *albrecoc* 'albercoc', *alfals*, *alforja*, *algorí*, *atalbar*, *ascalfar*, *malva*, *palpar*, *a palpons*,...

2.2.7. La **-r** dels infinitius (veeu 3.18.1.10) i d'uns altres mots, en general, es perd: [kánte] 'cànter', [karé] 'carrer', [koló] 'color', [du] 'dur', [papé] 'paper', [pilá] 'pilar', [pɔ] 'por',... tret d'alguns monosíl·labs: [kar] 'car', [kɔr] 'cor', [mar] 'mar', [pur] 'pur',...

2.2.7.1. 'Dimarts' és, com en diversos punts del català nord-occidental, [dimátʃ] (veeu 2.2.4.1).

2.2.8. Els grups romànics **t'l**, **d'l**, **j'l** i **g'l** presenten les solucions pròpies de

bona part del català nord-occidental i oriental, encara que sense la geminació característica d'altres parlars: [bełá] 'vetllar', [armełé] 'ametller', [gwála] 'guatlla', [rála] 'ratlla',...

2.2.8.1. En alguns mots aquests grups han donat la solució /g/ -[ɣ]-: [róɣle] 'rogle/rotlle', [móɣle] 'mogle/motlle'.

2.2.9. És característic del parlar de Saidí l'epèntesi de /g/ -[ɣ]- antihlàtica en una sèrie de mots: [krúɣa] 'crua', [anrayoná] 'enraonar', [nuɣá] 'nuar', [aɣón] 'a on', [rayó] 'raó', [suɣó] 'suor', [suɣá] 'suar'. Alguns d'aquests mots amb epèntesi alternen amb formes sense epèntesi: *raó*, *a on*,...

2.2.9.1. També trobem epèntesi de /b/ -[β]- antihlàtica en una breu sèrie de mots: *cuba* 'cua', *abrahonar* 'abraonar' i, possiblement, *abla vir* 'blair'.

2.2.10. Trobem -n-, nasal adventícia, com és característic en els parlars occidentals, en una breu sèrie de mots: *llangost*, *mançana*, *mangrana*, *pantingana*,...

2.2.11. S'observa en el parlar de Saidí en el verb 'jugar' —i derivats— i sovint en altres mots, pocs, la síncope de la /g/ -[ɣ]- en interior de mot en contacte amb [w] o [u]: [zúo] 'jugo', [zúes] 'jugues', [zúe] 'juga', [ɟwém] 'juguem', [ɟwéi] 'jugueu', [ɟwén] 'juguen'; [ɟwét] 'juguet', [aúla] 'agulla', [alawáit] a l'aguit, [awantá] 'aguantar', [awasíl] 'algutzil', [éwa] 'egua', [aífwá] 'eixugar', [awaítá] 'aguaitar', ...

2.2.11.1. En canvi els possessius femenins d'un sol posseïdor (veeu 3.10.3) gairebé sempre es realitzen amb la velar apentètica /g/ -[ɣ]- davant la wau: *la m[éɣw]a* 'meua', *la t[éɣw]a* 'teua', *la s[éɣw]a* 'seua' i *les m[éɣw]es* 'meues', *les t[éɣw]es* 'teues', *les s[éɣw]es* 'seues', realització que també s'observa, si més no, en el ribagorçà i en el català del Baix Cinca. També trobem velar apentètica en el mot [aɣwéla] 'ovella', forma que alterna, amb molta menor freqüència, amb *auvella*.

2.2.12. La preposició *a* i les preposicions que presenten -a final —*contra*, *enta*, *hasta* i *pa* (=per a)— quan es combinen amb els demostratius, amb el pronom personal *ell/ella* i el pronom indefinit *algú/alguna* alterna amb *alguno/alguna*— presenten una n antihlàtica entre la -a de la preposició i la a-/e- del pronom: *a [na]quell pedris*, *contra [ne]sta no hi puc*, *esta silla é pa [ne]lla*, *anirem hasta [na]quell mas*, *te vull com a [ne]ll*, *lis fa gràcia a [na]lguns*, *mira enta [na]quella gent*.

2.2.13. La -t del grup final -nt, en general, no es pronuncia com en la resta del català nord-occidental: *fon(t)*, *pon(t)*, *davan(t)*, *dolen(t)*, *cimen(t)*, *sovin(t)*,

instin(t), *damun(t)*, *pun(t)*, [diénu] ‘dient-ho’, [sintínu] ‘sentint-ho’, ... però hi ha alguna excepció: *vint-i-...*, *vint anys* i *sant Antoni*.

2.2.13.1. En canvi la **-t** dels grups finals **-lt**, **-st** i **-rt** es pronuncia sempre, tret de *dal(t)* i *mol(t)*, fins i tot en els plurals: *asfalt*, *salt*, *resolt*, *alts*, [aŋ]pelts, mòlts, ..., *hai vist*, *llest/llestos*, ..., *ports*, *forts*, ...

2.2.13.1.1. En la segona persona singular de l'imperatiu del verb *fotre* la **-t** no es pronuncia quan es combina amb un pronom: [fólifórt] ‘fot-li fort’.

2.2.13.2. La primera persona singular dels demostratius *et/aquet* perd la **-s**, tant quan acompanya un mot començat amb consonant com començat amb vocal: *et/aquet home*, *aquet/et parell*.

2.2.13.3. La **-p** del grup final **-mp/-mps** no es pronuncia mai, com en català general: *cam(p)*, *tem(p)s*.

2.2.13.4. El grup **-mpt-** passa a **-nt-**: *pronte*, *contar* ‘comptar’. La **-p** de l'adjectiu *cap* es perd ocasionalment quan va seguida d'un mot amb **p-**: *a ca(p) puesto* ‘enlloc’.

2.2.14. Els grups **bl**, **cl**, **fl**, **gl** i **pl** palatalitzen la líquida **l**, com és característic també de la Llitera, la Ribagorça i la resta del Baix Cinca tret de Mequinensa, tant en posició inicial com medial: [kɫa] ‘clar’, [pɫása] ‘plaça’, [bɫat] ‘blat’, [móɣɫe] ‘mogle’, [póβɫe] ‘poble’, [fɫo] ‘flor’, [askɫá] ‘asclar’, ... tret d'alguns cultismes: [nóβɫe] ‘noble’, [káβɫe] ‘cable’, ...

2.2.14.1. En el parlar de Saidí també es palatalitza sovint la líquida **l** davant de la velar **g** del present de subjuntiu i el participi d'alguns verbs: [káɫɣe] ‘calgui’, [kaɫɣút] ‘calgut’; [báɫɣe] ‘valgui’, [baɫɣút] ‘valgut’; [dóɫɣe] ‘dolgui’, [doɫɣút] ‘dolgut’; [búɫɣe] ‘vulgui’, [boɫɣút] ‘volgut’ i l'infinitiu [buɫɣé] ‘voler’.

2.2.14.2. Es pronuncia fricativa l'oclusiva **b** davant la semiconsonant /j/: [gáβja], [ráβja], [nóβjo], ...

2.2.15. A Saidí s'observa la caiguda de la **d** intervocàlica dels mots acabats el sufix **-ada**, especialment quan aquest sufix indica cop donat amb un instrument o cop rebut en una part del cos, però sense arribar a la generalització del parlar veí de Fraga: *hufetà*, *carxotà*, *astraletà*, *mossà*, *punyà*, *sarpà*, ... i en alguns altres mots: *gentà*, ... però sempre alternant formes sense pèrdua de la **-d-**: *hufetada*, *carxotada*, *astraletada*, *mossada*, *punyada*, *sarpada*, *gentada*, ...

2.2.16. Els cultismes d'origen llatí amb terminació **-ITATE(M)** presenten la forma **-idat**: *formalidat*, *serenidat*, *societat*, *unidat*, ... però *veritat* i [aũmitát] ‘humitat’.

2.2.17. El parlar de Saidí en manllevar un mot de l'espanyol que conté el so [x], no el sol adaptar, és a dir, substituir [x] per [k] o [g], sinó que el pronuncia amb la mateixa fonètica espanyola: [máxo] 'majo', [lexía] —però *lleixiu de casa*— 'legía', [xaβalí] 'jabalí', [dezβaraxustát] 'desbarajustat' (=desordenat), [xóta] 'jota', [xwérɣa] 'juerga', [axwár] 'ajuar'.

2.2.18. Segurament per influència de l'espanyol s'observa ieisme entre alguns pocs parlants saidinesos de menys de trenta anys: [kastéĩ], [kəĩ], [pəĩ], [kaðéĩ], [aĩ], [bjat], [kja],... mentre que la gent gran i la major part de joves mantenen la consonant palatal: [kastéλ] 'castell', [kəλ] 'coll', [pəλ] 'poll', [kaðéλ] 'cadell', [aλ] 'all', [bλat] 'blat', [kλa] 'clar'.

2.2.18.1. Molt sovint els saidinesos més joves tampoc no pronuncien palatalitzada, per dissimilació, la l- del verb *llegir/lligir*: [lezí], [lezísko] ...

2.2.19. Una llarga sèrie de mots presenten solucions consonàntiques no sistemàtiques, o de sistemàtica molt reduïda, que els diferenciï, uns del català general i uns altres del català estàndard (assimilacions, dissimilacions, metàtesi, analogies, etimologies populars, etc). Així trobem: *albrecoc* 'albercoc', *aplucar* 'aclucar', *cunya* 'cuina', *rader* 'darrer', *radera* 'darrera', *astral* 'destral', *dillums* 'dilluns', *fenya* 'feina', *forniga* 'formiga', *llargandaix* 'llangardaix', *juriol* 'juliol', *ribr[é]ll* 'llibrell', *a llun* 'lluny', *moïment* 'moviment', *peana* 'peanya', *quansevol* 'qualsevol', *quixal* 'queixal', *retor* 'rector', *refran* 'refrany',...

2.2.19.1. De sistemàtica reduïda trobem, com en català general col·loquial, pot aparèixer -t epentètica de reforçament en una breu sèrie de mots paroxítons amb -i: *àpit* 'api', *gènit* 'geni', *prèmit* 'premi', *sendèrit* 'senderi', *sòmit* 'sòmi',...

2.2.19.2. En ocasions trobem en el català de Saidí mots que mantenen solucions consonàntiques etimològicament més pròximes als ètims originals: [antf]isar, [as]partenya, relotge,... que no pas altres formes vigents en bona part del domini lingüístic: 'encisar', 'espardenya' 'rellotge'.

2.2.19.3. També, com el català general col·loquial, palatalitza, per analogia, la l- d'alguns cultismes i castellanismes: *llàmina*, *llapissero*, *llimp[λ]ar* 'netejar', *lliteratura*, *lliberal*,...

2.2.19.4. El fonema sord /k/ d'alguns mots es pot articular sonor [g], entre parlants de més de seixanta anys: *gabina* pel més general 'cabina'.

3. MORFOSINTAXI

3.1. L'article

3.1.1. Com en la llengua antiga i en gran part del català nord-occidental, el tarragoní, l'alguerès i el tortosí, en el parlar de Saidí l'article masculí és *lo* en el singular i *los* en el plural, després de pausa i després de consonant. Aquestes dues formes s'elideixen darrere de *a*, *de*, *per*, *pa* i *ca*: *al*, *del*, *pel*, *pal*, *cal*; *als*, *dels*, *pels*, *pals*, *cals*.

3.1.1.1. L'article masculí es redueix a *l*/*ls*, com en català general, darrere de qualsevol vocal, en la mateixa tira fònica: *lo gos* i *lo ruc*, *sabré lo nom*, *io o lo sobri no*, *matar lo desig*, *entre los pardals*, *més sapastre que lo més sapastre de Saidí*, *vindré lo dissabte*, esdevenen *lo gos* [il] *ruc*, *sabr[él] nom*, *io* [ul] *sobri no*, *mat[ál] desig*, *entr[els] pardals*, *més sapastre qu[el] més sapastre de Saidí*, *vindr[él] dissabte*.

3.1.1.2. El singular també es redueix a *l* davant de qualsevol vocal: *l'ou*, *l'aire*, *l'interés*, *l'asparv[é]r*, *l'únic*, *l'undemà*,...

3.1.2. L'article femení és *la* en el singular i *les* en el plural. El singular es pot elidir davant de vocal: *l'altra*, *l'única*, *l'hòstia*, *l'història*, *l'esperança*,... però hi ha nombroses excepcions davant *i-*, *o-* i *u-*, tant àtones com tòniques: *la organització*, *la única*, *la indústria*, *la una de la nit*,... i les vacil·lacions són molt generals: *la una* i *l'altra*/*l'una* i *l'altra*, *l'història*/*la història*, *la ung[λ]a*/*l'ung[λ]a* 'l'ungla',...

3.2. La flexió nominal

3.2.1. Els mots procedents de proparoxítons llatins acabats en [n] no restitueixen aquest so en el plural. Així *coves*, *homes*, *joves*, *llemes*, *termes*, *vimis*,... són els plurals de *cove*, *home*, *jove*, *lleme*, *terme*, *vimi* < 'vime'.

3.2.2. Els noms o adjectius acabats en l'africada sorda [tʃ] fan el plural afegint -os i canviant l'africada per la fricativa [ʃ], tant el tipus *bateig*/*batejos*,

boig/bojos —encara que és més usual el castellanisme *lloco*—, com en el tipus *passeig/passejos*, *festeig/festejos*; en el cas, però de mots com ara *despatx* o *gavatxo* es manté l'africada: *despatxos*, *gavatxos*.

3.3. El gènere

3.3.1. Els noms amb el sufix **-ista** fan diferents el masculí i el femení, com en el català occidental general. Així presenten terminació **-[íste]** en el masculí, i **-[ísta]** en el femení: *artist[e](m.)/artist[a](f.)*, *socialist[e]/socialist[a]*, *violinist[e]/violinist[a]*,...

3.3.2. Els mots acabats en **-aire** fan diferents el masculí i el femení. Així presenten la terminació **-[áire]** per al masculí i **-[áira]** per al femení: *drapair[e]/drapair[a]*, *gair[e]/gair[a]* (veeu 3.15.14), *quinguillair[e]/quinguillair[a]*, *pellair[e]/pellair[a]*,...

3.3.3. *Anell* que, d'acord amb el català general és masculí, en el parlar de Saidí és, per afèresi, femení: *té unes nells boniques*.

3.3.4. Nombrosos adjectius invariables de la llengua normativa, especialment els acabats en **-aç**, **-iç**, **-ant** i **-ent**, presenten sovint —com en els parlars col·loquials de la resta del domini lingüístic— formes diferents per al masculí i per al femení: *capaç/capaça*, *feliç/feliça*, *important/importanta*, *coent/coenta*, *lluent/lluenta*,...

3.3.5. En alguns mots presenten aglutinats l'article femení plural: *les astenasses* 'estenalles', *les astisores* 'tisores'. També hi trobem pròtesi, en aquest cas per aglutinació del pronom adverbial *en*, en alguns verbs: *anriure's*, *anfotre's*. Tant en el cas dels noms com en el dels verbs s'ha perdut la consciència de composició: *se n'anriuen*, *se n'anfoten*.

3.3.6. Són de gènere masculí *gebre*, *pinte*, *postres*, *pols* i *tomate*; i femení *afores*, *corrent*, *costum*, *deuda*, *front* i *senyal*.

3.3.7. Trobem la terminació **-[éro]** en nombrosos malnoms: *Fustero*, *Caparrero*, *Llumero*, *Sillero*, *Cinero*; i la mateixa terminació **-ero** en alguns apelatius, sovint d'introducció recent en el parlar de Saidí: *sepulturero*, *butanero*; i uns altres de més tradició dins del català de Saidí: *vinero*; al costat de la terminació **-[ε]** tònica molt més general: *guardicioner*, *carreter*, *fuster*, etc.

3.4. Derivació i negació

3.4.1. S'ha de remarcar que l'ús del diminutiu **-et/eta** és molt freqüent en el parlar de Saidí, inclosos alguns lexemes gramaticals: *miqueta*, *miqueteta* (veeu 3.15.1), *a propet*, *apoquetet* (veeu 3.15.3), *despaciet* (veeu 3.15.3), *aspaciet* (veeu 3.15.3). En els

mots d'origen castellà *xapeta* 'moneda de cinc cèntims' s'ha lexicalitzat del tot aquest sufix diminutiu, així com en els mots propis del parlar de Saidí *budellet* 'fal·lus', *treneta* 'trena de budells d'ovella farcits de greix i carn', *magreta* 'tallades de la carn d'un pemil', *abelleta* 'abella' i en els mots, generals a tot el Baix Cinca i a bona part del català occidental, *faldetes* i *palometa* 'papallona'. En alguns casos si bé la lexicalització no ha estat total quasi sempre s'empren les formes del diminutiu: *tatxeta*, *cieguet*, *ratet*,...

3.4.2. També és molt freqüent l'ús del sufix augmentatiu-pejoratiu **-ot/ota**: *animalot*, *donota*, *carota*, *bastot*, *rarot*, *llaminerot*, *batxillerot*,... Com en el cas del mot *xapeta*, el mot *xapó* < *xapot* 'moneda de deu cèntims, cosa de poc valor' s'ha lexicalitzat del tot aquest sufix: *aquesta casa ha costat quatre xapons*.

3.4.3. La negació amb *pas* és poc emprada, només entre les generacions més grans i sempre per reforçar la negació: *Això, io, no ho faré pas* (=de cap de les maneres).

3.5. Els pronoms personals

3.5.1. [jo] és la primera persona del singular, *tu* la segona i *ell/ella* la tercera. Les persones primera i segona del plural són *nantros* i *valtros*, tant per al masculí com per femení. La tercera del plural és *ells/elles*.

3.5.2. El pronom personal de primera persona quan va precedit de preposició, és a dir quan fa d'objecte verbal, manté la forma *io*: *això ho has fet per io*, *a io no em diu mai res*, *no asperes res més de io*, *esta ceba é pa io*, *vés-te'n sense io*, *esta dona va contra io/en contra meua*.

3.5.2.1. La forma àtona de primera persona del plural és *mos*, possiblement per influència de la del singular *me*: *mos vam fer un tip de riure*; i es manté sense elisions en posició enclítica després de vocal: *vam* [amayámos] *davall del llit*, *de prissa*: [amayámos].

3.5.2.2. *Mos* combinat amb els pronoms *en/ne*, *la/les* i *ell/els* perd la -s i fa *mo*: *mo'n tornem*, [némon] 'anem-mo'n/anem-nos-en', *mo l'ha pagat*, *mo les mataran*, *mo'l creurem quan vingue la metgessa*, *no mo'ls creurem encara que ho juren*.

3.5.3. La segona persona és gairebé sempre *us* alternant segons els parlants amb *os*—, llevat de la combinació del pronom en posició enclítica amb la segona persona del plural en què es redueix a -s: *us asperava més pronte*, *us en aneu o no us en aneu* (veeu 3.5.3.1), *aspereu's astí*, *qué us passe?*, *amageu's bé*, *os/us la pagaran bé*, *no us lo creeu*, *no us los dixaran*.

3.5.3.1. A Saidí, si bé s'usa l'article *lo/la* acompanyant els noms propis, no té tanta vigència, ni de bon tros, com en altres regions de llengua catalana: *l'Anton*, *lo Quico*, *la Mercè*,...

3.5.3.2. A Saidí, *tio* i *tia* a més de designar parentiu s'usa, sovint acompanyat del nom, per anomenar qualsevol vilatà de la generació, pel cap baix, dels pares de qui empra aquesta forma de tractament. Fa, gairebé, d'article personal, però és una fórmula que es troba en retrocés: *lo tio Farinetes* i *la tia Carmeta*.

3.5.4. Els pronoms febles predominen, com en bona part dels parlars occidentals i en la llengua antiga, en les formes plenes: *me, te, se, ne, lo, los, ...*. Com amb l'article (veeu 3.1), els pronoms febles *me, te se, ne* i *lo* es redueixen davant de qualsevol vocal i, també *los*, darrere: *me canso, te creu, se creu, se beuen; m'han ascrit, t'han asperat, l'han asperat; no em canso, ta mare et creu, l'Anton es creu; aspera't, mira'm, mira'l, cunya'ls; lo mataré, los asperem, no el faré, no els faré faves, ne comprem; tu en sas molts, de quèntos; n'estic tip*.

3.5.4.1. El pronom feble de segona persona conserva la forma plena després de vocal quan acompanya un mot amb *t*:- *te tinc dit que no ho faes, ara te toque atu*. Altramentes redueix a *ten* contacte amb vocal: *t'has de fer el llit, ara et faràs lo llit*. El de tercera persona conserva la forma plena quan acompanya un mot amb *s*:- *l'Anton se sap les cançons, Núria es trobe astranya*.

3.6. Els pronoms adverbials

3.6.1. Tant el pronom *ne* com *hi* mantenen, en general, plena vigència en el parlar de Saidí: *mo n'ham d'anar, te'n ressens, no en sé res, ne tinc molta, de gana; te'n daré, d'allò; dóna-me'n d'això. No hi vindrà, no hi creu, al ball de la polseguera, te n'hi vas anar, no?; véns en io? Hi vinc*.

3.6.1.1. Amb tot, cal assenyar que en determinades combinacions pronominals (veeu el quadre 3.9.4) hi ha la tendència, cada cop més forta, entre els parlants saidinesos de precindir del pronom *hi*.

3.6.1.2. En la determinació circumstancial s'empra el pronom *hi* en lloc del pronom *en*: *has aubert la tapa pero no hi has tret les llibretes* 'has obert la tapa però no n'has tret les llibretes'.

3.6.2. Precedit dels pronoms *me, te* i *se* el pronom *hi* adverbial dóna lloc, com en diversos parlars occidentals, a les combinacions *me hi, te hi, se hi* i, amb menor freqüència, *m'hi, t'hi, s'hi*: *te hi veu en cor?, no m'hi vec; se hi veurà en cor?, s'hi veurà; no me hi trobes en esta foto, mira-m'hi, sic et d'astí*.

3.7. El pronom neutre *ho*

3.7.1. En el parlar Saidí aquest pronom és pronuncia sempre [u]: [u] *malmetràs*, [u] *ha patit massa*, [fésu] 'fes-ho', [amayáũ] 'amagar-ho', [ásðeðíũ] 'has de dir-ho', [konéi]eũ 'conèixer ho'.

3.7.2. Com el cas de *hi* el pronom *ho*, precedit dels pronoms *me*, *te*, *se*, dóna lloc a les combinacions [meũ] ‘me-ho’, [teũ] ‘te-ho’, [seũ] ‘se-ho’, i, amb menor vigència, [mu], [tu], [su]: *me hu has de dir*, *t’hu ha pagat*, *amaga-me-hu bé*, *amaga-m’hu bé*, *mira-te-hu bé*, *mira-t’hu bé*, *mire-se-hu*, *mire-s’hu*.

3.8. Els pronoms datius

3.8.1. Per al singular el pronom datiu de tercera persona és *li* i per al plural la forma analògica *lis*: *fot-li*, *li vai traure la silla*, *amaga-lis la roba*, *lis vai vendre les mançanes*.

3.8.2. Quan el pronom datiu *li* es combina amb els pronoms ‘lo/los’, ‘la/les’, ‘ne’ i ‘ho’ presenta la forma *hi*: *li anvio una carta/la hi anvio*, *li prenc lo pèl/la hi prenc* (veeu 3.9.1), *li cuso/cosisco els pantalons/lis hi cuso/cosisco*.

3.9. Altres combinacions de pronoms

3.9.1. El pronom acusatiu singular *la* s’empra, sense elisió, tant per al femení com per al masculí i el neutre quan fa d’acusatiu singular de tercera persona en combinació amb el pronom datiu *hi* (3.8.2): *la hi cuso/cosisco*, (*la camisa a mon pare*), *cus-la-hi*; *la hi van fer* (*lo dinar al iaio*), *et d’astí ia la hi van trobar*, *cus-la-hi* (*la mitja a ta mare*), *la hi prenen* (*lo pèl a la noia/al noi*); *si t’ho amostre*, *pren-la-hi*.

3.9.1.1. Per al masculí també se sent, amb menor freqüència, les combinacions *lo hi* i *li hi* [li]: *vol et sac de trumfes? Sí, lo hi/li hi compro*.

3.9.1.2. Amb menor vigència, i només en alguns parlants, també trobem la forma *l’hi* [li], tant per al masculí com per al femení i el neutre: *l’hi cuso/cosisco* (*la mitja a la mare*), *ia l’hi diràs tu* (*això a ton pare*), *l’hi vau fer* (*lo dinar al iaio*). Es podria pensar que en aquest cas el pronom *hi* es perd.

3.9.2. Entre alguns parlants de les generacions més joves s’observa el castellanisme sintàctic d’emprar el pronom *se* amb valor de datiu, quan es combina amb l’acusatiu *la/les*. Així sentim entre alguns joves: *se la vai vendre*, i en menor freqüència *se les vai vendre*, mentre que les generacions més grans fan sempre: *la hi vai comprar*, *les hi vai comprar*. Amb les formes del masculí, si bé en alguna ocasió s’observa aquesta combinació castellana entre les generacions joves, és bastant menys freqüent: *se’l vai comprar*, *se’ls vai comprar*. En general se sent: *la hi vai vendre* (veeu 3.9.1), *los hi vai vendre*.

3.9.3. Al costat de les combinacions de pronoms febles *se* + *me*, *te* i *mos* també se sent la combinació inversa, encara que amb menor freqüència: *se*

m' ascolte/me s' ascolte, se te veu/te se veu, se men' anfotien/me se n' anfotien, se mos cure/mos se cure.

3.9.4. A continuació presentem el quadre amb totes les combinacions pronominals que trobem en el català de Saidí.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	LO ac	LA ac	LOS ac	LES ac	LI dat	LOS dat	NE	HI	HO	ME	TE	NOS	VOS
1 ME	me'l	me la	me'ls	me les	me li	me lis	me'n	m'hi ¹⁴	m'hu ¹⁵				
2 TE	te'l	te ia	te'ls	te les	te li	te lis	te'n	t'hi ¹⁶	t'hu ¹⁷	te me		te mos	
3 SE	se'l	se la	se'ls	se les	se li	se lis	se'n	s'hi ¹⁸	s'hu ¹⁹	me se ²⁰	te se ²¹	mo(s) se ²²	se us
4 NOS	mo'l	mo la	mo'ls	mo les	mo li	mo lis	mo'n	mos hi ²³	mos hu				
5 VOS	us lo	us ia	us ios	us les	us li	us lis	us ne ²⁴	us hi ²⁵	us hu				
6 LI dat	la hi ¹¹	la hi ¹²	los hi	les hi			li'n ²⁶	l'hi ²⁷	la hi ²⁸				
7 LOS dat	lis hi	lis hi	los hi ¹³	lis hi			lis ne ²⁹	lis hi ³⁰	los hi ³¹				
8 LO ac								l'hi ³²					
9 LOS ac								los hi ³³					
10 LA ac								ia hi ³⁴					
11 LES ac								les hi ³⁵					
12 NE								n'hi ³⁶					

3.9.4.1.

1/1 compres/amagues/prens el llibre a mi

a) *me'l compres*b) *me l'amagues*c) *compra-me'l*d) *pren-me'l*

1/2 compres/amagues/prens la cartera a mi

a) *me la compres*b) *me l'amagues*c) *compra-me-la*d) *pren-me-la*

¹¹ Veeu 3.8.2. Alternant, amb menor freqüència, amb *lo hi* i *l'hi* (veeu 3.9.1.1; 3.9.1.2).

¹² Alternant, amb menor freqüència, amb *l'hi* (veeu 3.9.1.2).

¹³ Alternant, amb menor freqüència, amb *lis hi*.

Alternant, amb major freqüència, amb *me hi* (veeu 3.6.2). Molt sovint el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1), en especial, en posició enclítica.

¹⁵ Alternant, amb major freqüència, amb *me hu* (veeu 3.6.2).

¹⁶ Alternant, amb major freqüència, amb *te hi* (veeu 3.6.2). Molt sovint el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1), en especial, en posició enclítica.

¹⁷ Alternant, amb major freqüència, amb *te hu* (veeu 3.6.2).

¹⁸ Alternant, amb major freqüència, amb *se hi* (veeu 3.6.2). Molt sovint el pronom *hi* es perd (3.6.2), en especial, en posició enclítica.

¹⁹ Alternant, amb major freqüència, amb *se hu* (veeu 3.6.2).

²⁰ Alternant amb *se me* (veeu 3.9.3).

²¹ Alternant amb *se te* (veeu 3.9.3).

²² Alternant amb *se mos* (veeu 3.9.3).

²³ Molt sovint, en especial en posició enclítica, el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1).

²⁴ Alternant, ocasionalment, amb *tu'n* (veeu ací mateix nota 37).

²⁵ Molt sovint, en especial en posició enclítica, el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1).

²⁶ Alternant, amb menor freqüència, amb *n'hi* i, amb major freqüència —amb pèrdua del pronom *en*—, *li*.

²⁷ Es fa difícil dirsi aquesta combinació existeix o, simplement, el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1). Potser per això també se sent sovint la combinació *lo hi*.

²⁸ Alternant, amb menor freqüència, amb *l'hi* (veeu 3.9.1.2).

²⁹ Alternant amb *lis hi*. Amb tot, cal dir que es tracta d'una combinació ben poc freqüent, ja que en general el pronom *en/hi* es perd.

³⁰ Molt sovint, en especial en posició enclítica, el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1).

³¹ Molt sovint, en especial en posició enclítica, el pronom *hi* es perd (veeu 3.6.1.1).

³² Alternant, amb menor vigència, amb *lo hi* (3.9.1.1). Molt sovint el pronom *hi* es perd, en especial en posició enclítica (3.6.1.1).

³³ Molt sovint el pronom *hi*, en especial en posició enclítica, es perd (3.6.1.1).

³⁴ Molt sovint el pronom *hi*, en especial en posició enclítica, es perd (3.6.1.1).

³⁵ Alternant amb *lis hi*. Molt sovint el pronom *hi*, en especial en posició enclítica, es perd (3.6.1.1).

³⁶ Molt sovint el pronom *hi* es perd (3.6.1.1).

1/3 compres/amagues/prens els llibres a mi

a) <i>me'ls compres</i>	b) <i>me'ls amagues</i>
c) <i>compra-me'ls</i>	d) <i>pren-me'ls</i>

1/4 compres/amagues/prens les carteres a mi

a) <i>me les compres</i>	b) <i>me les amagues</i>
c) <i>compra-me-les</i>	d) <i>pren-me-les</i>

1/5 compres/amagues/prens el llibre al meu fill

a) <i>me li compres</i>	b) <i>me li amagues</i>
c) <i>compra-me-li</i>	d) <i>pren-me-li</i>

1/6 compres/amagues/prens el llibre als meus fills

a) <i>me lis compres</i>	b) <i>me lis amagues</i>
c) <i>compra-me-lis</i>	d) <i>pren-me-lis</i>

1/7 compres/amagues llibres a mi

a) <i>me'n compres</i>	b) <i>me n'amagues</i>
c) <i>compra-me'n</i>	d) <i>estàs comprant-me'n</i>

1/8 em veig a la fotografia\m'acompanyen a casa

a) <i>m'hi vec</i>	b) <i>m'hi acompanyen</i>
c) <i>no sé veure-m'hi</i>	d) <i>acabaran acompanyant-m'hi</i>

1/9 compres/amagues això a mi

a) <i>m'hu compres</i>	b) <i>m'hu amagues</i>
c) <i>compra-m'hu</i>	d) <i>estàs amagant-m'hu</i>

2/1 compro/amago el llibre a tu

a) <i>te'l compro</i>	b) <i>te l'amago</i>
c) <i>compra-te'l</i>	d) <i>acabaré comprant-te'l</i>

2/2 compro la collita\amago la cartera a tu

a) <i>te la compro</i>	b) <i>te l'amago</i>
c) <i>compra-te-la</i>	d) <i>acabaré comprant-te-la</i>

2/3 compro/amago els llibres a tu

a) <i>te'ls compro</i>	b) <i>te'ls amago</i>
c) <i>compra-te'ls</i>	d) <i>acabaré comprant-te'ls</i>

2/4 compro les collites\amago les carteres a tu

a) <i>te les compro</i>	b) <i>te les amago</i>
c) <i>compra-te-les</i>	d) <i>acabaré comprant-te-les</i>

2/5 t'encares al lladre

a) <i>te li vas encarar</i>	b) <i>te li encares</i>
c) <i>encara-te-li</i>	d) <i>acabaràs encarant-te-li</i>

2/6 et vols arrimar a les noies

a) <i>no te lis vullgues</i>	b) <i>no te lis arrimes tant</i>
<i>arrimar tant</i>	

2/7 compro/amago llibres a tu

a) <i>te'n compro</i>	b) <i>te n'amago</i>
c) <i>compra-te'n</i>	d) <i>acabaré comprant-te'n</i>

2/8 et veig en la fotografia't'acompanyo a casa

a) <i>t'hi vec</i>	b) <i>t'hi acompanyo</i>
c) <i>no sé veure-t'hi</i>	d) <i>acabaré acompanyant-t'hi</i>

2/9 compres/amagues això

a) <i>t'hu compres</i>	b) <i>t'hu amagues</i>
c) <i>compra-t'hu</i>	d) <i>acabaràs amagant-t'hu</i>

2/10 te'm poses furiós\te m'amagués bé

a) <i>te me poses</i>	b) <i>te m'amagues</i>
	d) <i>acabaràs posant-te-me</i>

2/12 te'ns poses furiós\te'ns amagues bé

a) <i>no te mos poses així</i>	b) <i>no te mos amagues</i>
	d) <i>vas acabar amagant-te-mos</i>

3/1 ell compra/amaga el llibre per a ell

a) <i>se'l compra</i>	b) <i>se l'amague</i>
c) <i>va comprar-se'l</i>	d) <i>acabarà comprant-se'l</i>

3/2 ell compra/amaga la cartera per a ell

a) <i>se la compra</i>	b) <i>se l'amague</i>
c) <i>va comprar-se-la</i>	d) <i>acabarà amagant-se-la</i>

3/3 ell compra/amaga els llibres per a ell

a) <i>se'ls compra</i>	b) <i>se'ls amaga</i>
c) <i>va comprar-se'ls</i>	d) <i>acabarà comprant-se'ls</i>

3/4 ell compra/amaga les carteres per a ell

a) <i>se les compra</i>	b) <i>se les amague</i>
c) <i>va comprar-se-les</i>	d) <i>acabarà comprant-se-les</i>

3/5 ell es va encarar al lladre

a) <i>se li va encarar</i>	b) <i>se li encare</i>
c) <i>va encarar-se-li</i>	d) <i>va acabar encarant-se-li</i>

3/6 ell vol arrimar-se a ells

a) <i>se lis vol arrimar</i>	b) <i>se lis arrime</i>

3/7 ell compra/amaga llibres cada dia

a) <i>se'n compr</i>	b) <i>se n'amague</i>
c) <i>anirà a comprar-se'n</i>	d) <i>acabarà comprant-se'n</i>

3/8 ell es veu a la fotografia\ell s'espera al carrer

a) <i>s'hi veu</i>	b) <i>s'hi espere</i>
c) <i>no sap veure-s'hi</i>	d) <i>acabarà veent-s'hi</i>

3/9 ell compra/amaga això cada dia per a ell

a) <i>s'hu compr</i>	b) <i>s'hu amague</i>
c) <i>va comprar-s'hu</i>	d) <i>acabarà amagant-s'hu</i>

3/10 se'm posa davant\se m'amaga bé

a) <i>me se pose</i>	b) <i>me s'amague</i>
c) <i>va posar-se-me davant</i>	d) <i>va acabar posant-se-me davant</i>

3/11 se't posa furios\se t'amaga bé

a) <i>te se pose</i>	b) <i>te s'amague</i>

3/12 se'ns posa furios\se'ns amaga bé

a) <i>mos se pose</i>	b) <i>mos s'amague</i>
c) <i>va posar-se-mos</i>	d) <i>va acabar posant-se-mos davant</i>

3/13 se us posa furios\se us amaga bé

a) <i>se us pose</i>	b) <i>se us amague</i>
c) <i>va posar-se-us</i>	d) <i>va acabar posant-se-us davant</i>

4/1 compres/amagues el llibre a nosaltres

a) <i>mo'l compres</i>	b) <i>mo l'amagues</i>
c) <i>compra-mo'l</i>	d) <i>acabaràs comprant-mo'l</i>

4/2 compres la collita\amagues la cartera a nosaltres

a) <i>mo la compres</i>	b) <i>mo l'amagues</i>
c) <i>compra-mo-la</i>	d) <i>acabaràs comprant-mo-la</i>

d) *acabaràs comprant-mo' ls*

d) *acabaràs comprant-mo-les*

d) *vam encarant-mo-li*

b) *no lis arrimem*

d) *acabarem comprant-mo'n*

d) *acabaran acompanyant-mos-hi*

d) *acabarem comprant-mos-hu*

d) va acabar comprant-us-lo

d) va acabar comprant-us-la

d) va acabar comprant-us-los

d) *acabarà comprant-us-les*

5/5 *vau arrimar-vos a ell*

a) *us li vau arrimar*

b) *us li arrimeu*

5/6 *voleu arrimar-vos a ells*

a) *us lis vau arrimar*

b) *us lis arrimeu*

5/7 *compreu/amagueu llibres*

a) *us ne compreu*

b) *us n'amagueu*

c) *vau comprar-us-ne*

d) *acabareu comprant-us-ne*³⁷

5/8 *us veeu en la fotografia\us acompanyen/porten a casa*

a) *us hi veeu*

b) *us hi acompanyen*

c) *heu de veure-us-hi*

d) *acabaran portant-us-hi*

5/9 *compreu/amagueu això*

a) *us hu compreu*

b) *us hu amagueu*

c) *vau comprar-us-hu*

d) *acabareu comprant-us-hu*

6/1 *ell pren/estira el pèl al noi*

a) *la hi pren*

b) *la hi estire*

c) *vol pendre-la-hi*

d) *acabarà prenent-la-hi*

6/2 *ell pren/amaga la cartera al noi*

a) *la hi pren*

b) *la hi amague*

c) *vol pendre-la-hi*

d) *acabarà prenent-la-hi*

6/3 *prenen/amaguen els llibres al noi*

a) *los hi prenen*

b) *los hi amaguen*

c) *volen pendre'ls-hi*

d) *acabaran prenent-los-hi*

6/4 *prenen/amaguen les carteres al noi*

a) *les hi prenen*

b) *les hi amaguen*

c) *volen pendre-les-hi*

d) *acabaran prenent-les-hi*

6/7 *compres/amagues llibres a ell*

a) *li'n compres*

b) *li n'amagues*

c) *vols comprar-li'n*

d) *acabaràs comprant-li'n*

6/8 *veus allà el seu germà\amagues el seu llibre a la cartera*

a) *l'hi veus*

b) *l'hi amagues*

c) *mira-l'hi*

d) *acabaràs amagant-l'hi*

³⁷ Alternant, ocasionalment, amb *acabareu comprant-tu'n*; en especial en la combinació amb l'imperatiu de verb *anar*: *aneu-tu'n*.

6/9 no li contis/amaguis/diguís tot el que t'he dit

a) <i>no la hi contes</i>	b) <i>no la hi amagues</i>
c) <i>conta-la-hi</i>	d) <i>dis-la-hi</i>

7/1 compreu-los/amagueu-los el llibre

a) <i>lis hi compreu</i>	b) <i>lis hi amagueu</i>
c) <i>vau comprar-lis-hi</i>	d) <i>acabareu comprant-lis-hi</i>

7/2 compreu-los la collita/amagueu-los la cartera

a) <i>lis hi compreu</i>	b) <i>lis hi amagueu</i>
c) <i>vau comprar-lis-hi</i>	d) <i>acabareu comprant-lis-hi</i>

7/3 els compra/amaga els llibres

a) <i>los hi compra</i>	b) <i>los hi amague</i>
c) <i>va comprar-ls-hi</i>	d) <i>acabarà comprant-los-hi</i>

7/4 els compra les collites\els amaga les carteres

a) <i>lis hi compra</i>	b) <i>lis hi amague</i>
c) <i>va comprar-lis-hi</i>	d) <i>acabarà comprant-lis-hi</i>

7/7 hem de comprar-los llibres

a) <i>lis ne comprarem</i>	b) <i>lis n'ham de comprar</i>
c) <i>ham de comprar-lis-ne</i>	d) <i>acabarem comprant-lis-ne</i>

7/8 els comprarem els llibres a la botiga

a) <i>lis hi comprarem</i>	b) <i>lis hi ham de comprar</i>
c) <i>ham de comprar-lis-hi</i>	d) <i>acabaram comprant-lis-hi</i>

7/9 els dónes/amagues alguna cosa

a) <i>los hi dónes</i>	b) <i>los hi amagues</i>
c) <i>dóna'ls-hi</i>	d) <i>acabaràs donant-los-hi</i>

8/8 qui el portarà/amagarà al corral?

a) <i>l'hi portaré io</i>	b) <i>l'hi amagaré io</i>
c) <i>vai amagar-l'hi io</i>	d) <i>acabaré portant-l'hi io</i>

9/8 qui els portarà/amagarà al corral?

a) <i>los hi portaré io</i>	b) <i>los hi amagaré io</i>
c) <i>vai amagar-ls-hi io</i>	d) <i>acabaré portant-los-hi io</i>

10/8 qui la portarà/amagarà al corral?

a) <i>la hi portaré io</i>	b) <i>la hi amagaré io</i>
c) <i>vai amagar-la-hi io</i>	d) <i>acabaré portant-la-hi io</i>

1 1/8 qui les portarà/amagarà al corral?

- a) *les hi portaré io* b) *les hi amagaré io*
c) *vai amagar-les-hi io* d) *acabaré portant-les-hi io*

1 2/8 fiques/amagues llibres a la cartera

- a) *n'hi fiques* b) *n'hi amagues*
c) *fica-n'hi* d) *acabaràs fificant-n'hi*

3.10. Els possessius

	Un posseïdor				Més d'un posseïdor			
	Masculí		Femení		Masculí		Femení	
	Sing.	Pl.	Sing.	Pl.	Sing.	Pl.	Sing.	Pl.
1 ^a Per.	<i>meu</i>	<i>meus</i>	<i>meua</i>	<i>meues</i>	<i>nostre</i>	<i>nostres</i>	<i>nostra</i>	<i>nostres</i>
2 ^a Per.	<i>teu</i>	<i>teus</i>	<i>teua</i>	<i>teues</i>	<i>vostre</i>	<i>vostres</i>	<i>vostra</i>	<i>vostres</i>
3 ^a Per.	<i>seu</i>	<i>seus</i>	<i>seua</i>	<i>seues</i>	<i>seu</i>	<i>seus</i>	<i>seua</i>	<i>seues</i>

3.10.1. Els pronoms possessius tòpics, tant els masculins com els femenins i tant els d'un posseïdor com els de més d'un posseïdor van sempre precedits dels articles determinatius corresponents.

3.10.2. Els possessius tòpics d'un sol posseïdor, tant els masculins com els femenins, es pronuncien amb [ɛ] (veeu 2.1.1.5).

3.10.3. Els possessius femenins d'un sol posseïdor s'han refet sobre els masculins i fan *la meua*, *la teua*, *la seua* i al plural *les meues*, *les teues*, *les seues*. Aquestes formes gairebé sempre es realitzen amb la velar apentètica /g/ -[ɣ]- davant la wau (veeu 2.2.11.1).

3.10.4. Sovint els pronoms de tercera persona, en funció d'atribut, són substituïts pels pronoms *ell/ella*, *ells/elles* acompanyats de la preposició: *esta terra é seua/d'ell*.

3.10.5. *Llur/llurs* són possessius, com en bona part del domini lingüístic, del tot desconeguts en l'actualitat en el parlar de Saidí.

3.10.6. Els pronoms possessius àtons —*mon*, *ton*, *son* i *ma*, *ta*, *sa*— com en general en català, s'usen, amb molta vigència, acompanyant noms de parentiu, però només en singular —tret de la tercera persona que encara se sent amb la forma *sos*, en especial acompanyant *pares*: *això ho han dit sos pares*. Així trobem: *mon germà*, *ta cosina*, *son iaio*, *sa padrina*.

3.10.6.1. En alguna ocasió, poquíssimes, els possessius àtons acompanyen en el català de Saidí un nom del lèxic general: *això no ho farà en sa vida, la tia Antioneta é una dona de sa casa*.

3.10.6.2. El possessiu àton singular de tercera persona, tant el femení com el masculí, quan acompanya un nom de parentiu amb complement de nom fa la funció de determinant i la preposició *de* es perd, en general. Així trobem: *sa mare Quico, sa germana Virgilio, son sogre Mercè*, per 'la mare de Quico, la germana de Virgili, lo sogre de Mercè'.

3.11. Els demostratius

	Formes personals			
	Masculí		Femení	
	Sing.	Pl.	Sing.	Pl.
1 ^a Per.	<i>et/aquet</i>	<i>estos/aquestos</i>	<i>esta/aquesta</i>	<i>estes/aquestes</i>
2 ^a Per.	<i>eix/aqueix</i>	<i>eixos/aqueixos</i>	<i>eixa/aqueixa</i>	<i>eixes/aqueixes</i>
3 ^a Per.	<i>aquell</i>	<i>aquells</i>	<i>aquella</i>	<i>aquelles</i>
	Neutre		Adverbis	
1 ^a Per.	<i>açò</i>		<i>ací/astí</i>	
2 ^a Per.	<i>això</i>		<i>allí</i>	
3 ^a Per.	<i>allò</i>		<i>allà</i>	

3.11.1. El neutre de primera persona *açò* és gairebé obsolet en el català de Saidí i té clares connotacions despectives. Només s'usa en frases interrogatives o exclamatives: *pero, qué é açò?* El camp expressiu del neutre de primera persona l'ocupa el de segona persona *això*.

3.11.2. L'adverbi de màxima proximitat *ací* té plena vigència en el parlar de Saidí, encara que alterna, amb menor freqüència, amb *astí*: *Ací fa molta calor*.

3.11.3. Trobem polimorfisme en les formes personals de primera i, amb menys freqüència, segona persona, amb o sense aglutinació de la partícula de reforçament *aqu-* < ECCU. Són formes que poden alternar, i de fet alternen, en un mateix parlant i en mateix context: *aquet carrer/et carrer, estos pob[λ]es/aquestos pob[λ]es, aquesta gent/esta gent, aquestes dones/estes dones*.

3.11.3.1 El grup consonàntic final '-st' de la primera persona singular del masculí s'ha reduït a -t: *aquet/et 'aquest/est'*.

3.12. Els interrogatius

3.12.1. L'interrogatiu que pregunta per la identitat de les coses és *quin/quina* en el singular, alternant amb *qué*, però amb menor vigència: *quin vi prens?*, *quina guatlla vols?*, *qué pa vols?* En el plural és *quins/quines*: *quins calcetins vols?*, *quines peres vols?*

3.12.2. L'interrogatiu que pregunta per la identitat de les persones és *qui/quina*, *quins/quines*: *a qui mires?*, *a quina estàs mires?*, *a quins mixons mires?* *a quines noies mires?*

3.12.3. Els interrogatius que pregunten per la quantitat o pel nombre són, com en català general, *quant*, *quanta*, *quants* i *quantes*: *quant raïm vols?*, *quants pans tens?*, *quanta carn vols?*, *quantes cagales tens?*

3.13. Els indefinits

3.13.1. El pronom que indica 'cap persona' és *dingú*, alternant —amb menys freqüència— amb la forma *ningú*.

3.13.2. El pronom 'tothom' és obsolet en el parlar de Saidí, substituït per *to(t) lo món/tots*: *a l'istiu, tot lo món viu; ho saben tots*.

3.13.3. *Altre/altra* presenta, en general, la forma assimilada *antre/antra* després de *un* i *alguno/alguna*: *l'altre mas/un antre mas*, *una antra casa*, *ia trobaràs algun antre de més fort*, *vols alguna antra cosa/l'altra cosa*. També se sent, molt ocasionalment, la forma *atre/atra* en un mateix parlar i en un mateix context: *l'atre dia/l'altre dia*.

3.14. Els numerals

3.14.1. Els numerals segueixen el paradigma general amb algunes excepcions: s'usa el castellanisme *uno* per indicar unitat; *dos* s'empra tant per al masculí com per al femení i es realitza amb *o* oberta [dɔs]; els números 17, 18, 19, 40 i 60 fan [desét], [deβút], [denóũ], [koránta] i [sisánta]. 'Milió' és el castellanisme *milló/millons*.

3.14.2. En el català de Saidí la conjunció *i* sempre separa, a partir del número 21, les desenes de les unitats: *vint-i-set*, *trenta-i-quatre*, *cinquanta-i-sis*, *setanta-i-nou*,...

3.14.3. Els ordinals són *prim[é]r/-a*, *segundo/-a*, *terc[é]r/-a*, *quart/-a*, *quint/-a*. En especial, a partir de *quint* el català de Saidí recorre a la paràfrasi *lo que/lo qui fa*,... per construir els ordinals: *lo qui fa nou*, *la que fa dotze*,... o

directament *lo set, lo deu*. També se senten les formes castellanes *lo sexto, lo sétimo,...*

3.15. Adverbis

3.15.1. L'adverbi que serveix per indicar petita porció d'alguna cosa i 'gens' és *mica*. Coexisteix, però amb molta menor vigència, amb *gota*: *no els tinc mica d'anveja, no tinc mica pa, no m'hi assemello mica, nos'hi veu gota, no tinc miqueta de son*.

3.15.2. Adverbis del parlar de Saidí que serveixen per indicar gran quantitat i en gran nombre són *amanta* i *un puial de*: *anguanys' han fet un puial de prèssics, avui fa amanta calor*.

3.15.2.1. *A-saber-lo* és l'adverbi i adjectiu, alternant amb *molt*, propi del parlar de Saidí que també serveix per indicar en gran nombre, en gran manera i presenta, com a adjectiu, flexió de gènere i nombre: *tinc a-saber-lo treball/tinc molt treball, les peres m'agraden a-saber-lo/les peres m'agraden molt, té gossos a-saber-lo/té molts gossos, aquella xica era a saber-la, de maja/aquella xica era molt maja, tenien a-saber-les pilotes/moltes pilotes, Salvador é a-saber-lo intel·ligent/Salvador é molt intel·ligent, Núria cante a-saber-lo/Núria cante molt, anguany han collit a-saber-lo/anguany han collit molt*.

3.15.3. *Apoquetet*, *aspaciet* i *despaciet* són adverbis del parlar de Saidí que tenen el significat de fer alguna cosa pausadament, o dir alguna cosa en veu baixa i pausadament: *ho has de dir més apoquetet, fes-ho més despaciet, parla més aspaciet*.

3.15.4. L'adverbi que indica temps present és *ara* i el castellanisme *después* és el que indica temps posterior. L'adverbi de temps amb significació d'anterioritat és *antes*, mai 'abans': *antes podia, ara no em va bé*.

3.15.5. El dia anterior al d'avui és *ahir* i el posterior és *demà*. Dos dies abans al d'avui i dos de posteriors són, respectivament, els castellanismes parcials *después d'ahir/antes d'ahir* i *después-demà*.

Anit sempre és la nit passada, la nit anterior a la passada és *después-anit* i dues nits anteriors a la passada és *después-anit, no; l'altra*. El dia que segueix immediatament aquell de què hom parla és *l'undemà*.

3.15.6. Per indicar al cap de poc temps i d'aquí a poc temps s'empra l'adverbi *pronte* i, secundàriament, *alego/lego*: *alego vindran; lego hodie, pero molt pronto se sabrà*.

3.15.7. Per indicar d'aquesta manera s'empra així alternant amb *aixina* i *aixines*: *no ho faes aixines, fes-ho així, aixina s'ha de fer*.

3.15.8. *Casi* alterna amb *casibé*: *casi caic, sort que m'has agarrat perquè casibé no s'hi veu.*

3.15.9. *Agon*, i secundàriament *a on*, és l'adverbi de lloc: *agon estan les avarques?, ves a saber a on estan, d'agon menos te penses salte la llebre.*

3.15.10. 'Dintre' és sempre *dins* i, com en el cas de *prop*, *llun* 'lluny', *fora* i sovint, no s'empra gairebé mai sense la preposició *a*: *van estar molt a prop de fer-ho, antrepusses massa sovint, has de dormir més a llun, sempre està a dins de casa, dixa-les a fora.*

3.15.11. Els adverbis 'menys' i 'enlloc' són sempre el castellanisme *menos* i l'aragonesisme *a cap puesto*: *totes les peres encara estan veroses menos les teues, pensant així no aniràs a cap puesto.*

3.15.12. L'adverbi que indica aquell moment i en aquest cas és *allavons/llavons, allavoneses/llavoneses.*

3.15.13. *Encà*, i secundàriament *ancà*, alterna amb *encara/ancara*: *encara no ho has fet?, encara que ho juren nomo'ls creurem, encà no han arribat? Encà/ancà apareixen més fàcilment en dicció ràpida.*

3.15.14. Els adverbis *gaire* i *bastant* presenten, en el parlar de Saidí, flexió de gènere i nombre: *no ny'ha gaire treball, no hi vénen gaires forasters, no tinc gaira gana, no prengues gaires cireres, tinc bastant treball, tinc bastanta fenya, ny'ha bastants veïns, ia tinc bastantes crabes per estes serres.*

3.15.15. L'adverbi *prou* té flexió de gènere i nombre: *no enté prou, ia ny'ha prou, no té prous cabrits, encara no tinc prouta gana, no tens proutes crabes.*

3.15.16. Per indicar lloc inferior s'empra l'adverbi *davall* i per indicar lloc superior s'empra *damunt*: *posa-ho davall del llit, posa-ho damunt de la mesa.* 'Sota' i 'sobre' no són vigents en el català de Saidí.

3.15.17. La locució adverbial *aprisa* alterna, amb menor vigència, amb la locució *de prissa*: *No aixirà bé, ho has fet a prissa i corrents; de prissa, corre!*

3.15.18. En el parlar de Saidí l'adverbi i preposició 'darrera' és sempre *deatràs*: *qué ny'ha deatràs de tot això?, fica't deatràs de la porta.*

3.16. Preposicions

3.16.1. La preposició *a* introdueix, en general, d'acord amb el sistema espanyol, el complement directe: *mirem als de Fraga.* Aquesta preposició acompanya sempre una sèrie d'adverbis (veeu 3.15.10) fins al punt que es pot pensar que en forma part.

3.16.2. Les preposicions ‘en’ i ‘amb’ es confonen, com en el català del País Valencià i en diversos parlars del català nord-occidental en la forma única *en*: *és en io que vols parlar, m’agraden les trumfes en bledes*.

3.16.3. Per indicar ‘direcció a’, ‘devers’ s’empra *cap* i, sobretot, *enta*: *vine cap ací; enta agon vas, entamunt u entavall?*, *vai cap al terme; vés cap allà*.

3.16.4. La preposició *per* manté, en general, la -r: *ho hai fet per ella, ho digüen per Lleida*. Però *per* no només perd la -r en combinació amb l’article masculí *lo/los* (veeu 3.1.) sinó també, en dicció ràpida davant l’article femení *lalles* i el neutre *lo*: *cantàvempe(r) les p[λ]aces, caminàveupe(r) la carratera, t’ho faré pe(r) loteu*.

3.16.5. A Saidí —com a la resta del Baix Cinca—, la combinació preposicional ‘per a’ és sempre *pa*. Aquesta forma es contrau amb l’article masculí *lo/los*, davant d’infinitiu amb *a-* i dels demostratius *aquí* i *allí/allà*: *pa io que no ho has fet prou bé, tot ho fas pals teus, pal que fas ia et paguen prou, p’ancendre la palla no cal gaire foc, això é p’ací i allò p’allà*.

3.16.6. La preposició ‘fins’ és sempre el castellanisme *hasta*: *hasta que no crides no ho farà*.

3.16.7. La preposició *de* elideix la vocal davant *a-*, *e-* i *o-*, però es manté sense elisió, en general, davant *u-* i *i-*: *una barra d’a quart, d’aquesta no en vull, samarretes d’estiu i de hivern, de una cosa u d’una altra ham de morir, pantalons d’home i faldetes de dona*.

3.16.8. La preposició ‘segons’ es pronuncia *segun*.

3.16.9. El mot *l’andret* s’usa preposicionalment amb el sentit de ‘davant per davant’, ‘enfront’: *se van aturar just a l’andret de ca teua*.

3.17. Conjuncions

3.17.1. La conjunció amb la qual s’expressa la conclusió o la conseqüència és sempre *pos*. ‘Doncs’ és obsolet fins al punt que entre els parlants de Saidí se sent com un del trets més característics del «català» (=català oriental).

3.17.2. La conjunció adversativa ‘però’ es pronuncia [péro], amb accentuació paroxítona.

3.17.3. La conjunció disjuntiva *o* fa, generalment, *u*: *u ella u ell, carn u peix, u poc u massa, riure u plorar, mal u bé, una cosa u altra* [unakózuáltra] *hai de fer*. Però també se sent la forma *o*: *faràs gràcia o siràs graciós*.

3.18. La flexió verbal

3.18.1. Verbs regulars. El present d'indicatiu

	-ar	-er/-re	-ir	Incoatiu
<i>io</i>	cant-●	perd- <i>o</i>	dorm- <i>o</i>	serv- <i>isco</i>
<i>tu</i>	cant- <i>es</i>	perd- <i>s</i>	dorm- <i>s</i>	serv- <i>isses</i>
<i>ell/ella</i>	cant- <i>e</i>	perd	dorm	serv- <i>ís</i>
<i>nantros</i>	cant- <i>em</i>	perd- <i>em</i>	dorm- <i>im</i>	serv- <i>im</i>
<i>valtros</i>	cant- <i>eu</i>	perd- <i>eu</i>	dorm- <i>iu</i>	serv- <i>iu</i>
<i>ells/elles</i>	cant- <i>en</i>	perd- <i>en</i>	dorm- <i>en</i>	serv- <i>issen</i>

3.18.1.1. Com en català nord-occidental general és sistemàtica la desinència **-e** en la tercera persona del singular del present d'indicatiu en els verbs en **-ar**, desinència que també trobem en l'imperfet d'indicatiu i en el condicional de tots els verbs.

3.18.1.2. El present de subjuntiu

-ar	-er/-re	-ir	Incoatiu
cant- <i>a</i>	perd- <i>a</i>	dorm- <i>a</i>	serv- <i>isca</i>
cant- <i>es</i>	pergu- <i>es</i>	dorm- <i>es</i>	serv- <i>isques</i>
cant- <i>e</i>	pergu- <i>e</i>	dorm- <i>e</i>	serv- <i>isque</i>
cant- <i>em</i>	pergu- <i>em</i>	dorm- <i>im</i>	serv- <i>im</i>
cant- <i>eu</i>	pergu- <i>eu</i>	dorm- <i>iu</i>	serv- <i>iu</i>
cant- <i>en</i>	pergu- <i>en</i>	dorm- <i>en</i>	serv- <i>isquen</i>

3.18.1.2.1. En gairebé tots els verbs de la segona conjugació, segurament per analogia amb el verb *haver* (veeu 3.18.2.6), trobem **-g-** /**ɣ/** en l'arrel verbal en totes les persones, tret de la primera del singular, del present de subjuntiu i en l'imperatiu.

3.18.1.3. El participi passat

-ar	-er/-re	-ir	Incoatiu
cant- <i>at</i>	perd- <i>ut</i>	dorm- <i>it</i>	serv- <i>it</i>
cant- <i>ada</i>	perd- <i>uda</i>	dorm- <i>ida</i>	serv- <i>ida</i>
cant- <i>ats</i>	perd- <i>uts</i>	dorm- <i>its</i>	serv- <i>its</i>
cant- <i>ades</i>	perd- <i>udes</i>	dorm- <i>ides</i>	serv- <i>ides</i>

3.18.1.3.1. El participi passat es manté invariable, sense concordar en gènere i nombre, amb el complement directe del verb quan aquest és un pronom feble de tercera persona: *ia l'hai fet*, *lo sopar*; *eixos d'astí ia els hai vist*.

3.18.1.4. L'imperatiu

cant- <i>a</i>	perd	dorm	serv- <i>ís</i>
cant- <i>e</i>	pergu- <i>e</i>	dorm- <i>e</i>	serv- <i>isque</i>
cant- <i>em</i>	pergu- <i>em</i>	dorm- <i>im</i>	serv- <i>im</i>
cant- <i>eu</i>	pergu- <i>eu</i>	dorm- <i>iu</i>	serv- <i>iu</i>
cant- <i>en</i>	pergu- <i>en</i>	dorm- <i>en</i>	serv- <i>isquen</i>

3.18.1.4.1. En les oracions negatives, com en català general, s'empra la 2a persona la forma del present de subjuntiu: *sobretot no cantes, no ho pergues, no dormes, no patisques*.

3.18.1.4.2. (Veeu 3.18.1.2.1)

3.18.1.5. L'imperfet d'indicatiu

-ar	-er/-re	-ir	Incoatiu
cant- <i>ava</i>	perd- <i>ia</i>	dorm- <i>ia</i>	serv- <i>ia</i>
cant- <i>aes</i>	perd- <i>ies</i>	dorm- <i>ies</i>	serv- <i>ies</i>
cant- <i>ae</i>	perd- <i>ie</i>	dorm- <i>ie</i>	serv- <i>ie</i>
cant- <i>àem</i>	perd- <i>íem</i>	dorm- <i>íem</i>	serv- <i>íem</i>
cant- <i>àeu</i>	perd- <i>íeu</i>	dorm- <i>íeu</i>	serv- <i>íeu</i>
cant- <i>aen</i>	perd- <i>ien</i>	dorm- <i>ien</i>	serv- <i>ien</i>

3.18.1.5.1. La primera persona i la tercera del singular de tots els verbs, com en bona part del català nord-occidental, presenten en la desinència, -a per a la primera persona i -e per a la tercera, cosa que evita el sincretisme de formes i l'ambigüitat que de vegades es dóna en altres parlars quan aquestes formes verbals són utilitzades sense pronoms en situacions favorables a l'ambigüitat.

3.18.1.5.2. La -v- [β] intervocàlica de la desinència de l'imperfet d'indicatiu dels verbs en -ar no es pronuncia quasi mai en totes les persones, tret de la primera del singular que la manté sempre per evitarel sincretisme amb la tercera persona del singular.

3.18.1.6. L'imperfet de subjuntiu

-ar	er/-re	-ir	Incoatiu
cant- <i>essa</i>	perd- <i>essa</i>	dorm- <i>isquessa</i>	serv- <i>isquessa</i>
cant- <i>esses</i>	perd- <i>esses</i>	dorm- <i>isquesses</i>	serv- <i>isquesses</i>
cant- <i>és</i>	perd- <i>és</i>	dorm- <i>isqués</i>	serv- <i>isqués</i>
cant- <i>éssem</i>	perd- <i>éssem</i>	dorm- <i>isquéssem</i>	serv- <i>isquéssem</i>
cant- <i>ésseu</i>	perd- <i>ésseu</i>	dorm- <i>isquésseu</i>	serv- <i>isquésseu</i>
cant- <i>essen</i>	perd- <i>essen</i>	dorm- <i>isquessen</i>	serv- <i>isquessen</i>

3.18.1.6.1. La desinència verbal de l'imperfet de subjuntiu és la general del català nord-occidental, tret de la primera persona del singular on trobem la forma *-essa* en els verbs de les conjugacions *-ar* i *-er/-re*, i *-isquessa* en els verbs en *-ir* i incoatius. En els verbs en *-ir* (tant els purs com els incoatius) trobem l'ínfix *-que-* en totes les persones.

3.18.1.7. El perfet perifràstic és el general de tots els verbs: *vai, vas, va, vam, vau, van* + infinitiu. Les úniques formes procedents del perfet simple que encara trobem són *hagué* (veeu 3.18.2.6) i *digué* 'deure' en la perífrasi amb infinitiu, però acompanyades sempre de les formes d'*anar* i mantenint-se invariables com si fossen els infinitius: *vai hagué de fer el dinar, vas digué de creure que vindria,...*

Els infinitius són *haguer/haure* (veeu 3.18.2.6.2) i *deure*: *li vai quedar a deure molts quartos*.

3.18.1.8. En el català de Saidí la paradigma del futur coincideix del tot amb els paradigmes de la llengua general.

3.18.1.9. El condicional coincideix gairebé del tot amb els paradigmes del català més general. Només que, com en els imperfets, el parlar de Saidí distingeix entre la primera, terminació amb *-a*, i la tercera, terminació amb *-e*, persona del singular.

3.18.1.10. La *-r* dels infinitius acabats en síl·laba tònica no es pronuncia mai en el parlar de Saidí, com tampoc ---com en el català general--- els acabats en síl·laba àtona, ni quan es combina aquesta forma verbal amb pronoms enclítics: 'hem de cremar-los, heu d'estimar-vos, sentir-ho, estar-hi' fan, en el català de Saidí: [ámdekremáls], [áũdestimáũs], [sentíũ], [astáĩ], *heu de* [konéĩjels], *heu de* [rekonéĩjeũ].

3.18.1.11. Tampoc es pronuncia la *-t* dels gerundis quan es combina amb els pronoms enclítics: *Acabarem* [fénu] 'fent-ho', *acabaràs* [anáni] 'anant-hi'.

3.18.2. Verbs irregulars

3.18.2.1. En el parlar de Saidí el verb *ser* presenta algunes variacions sobre el paradigma del català general.

Ind.Pres.	Subj.Pres.	Futur	Condic.	Subj.Imp.	Imperatiu
<i>sic</i>	<i>sigá</i>	<i>siré</i>	<i>siria</i>	<i>fossa</i>	
<i>es</i>	<i>sigues</i>	<i>siràs</i>	<i>siries</i>	<i>fosses</i>	<i>sigues</i>
<i>élés</i>	<i>sigue</i>	<i>sirà</i>	<i>sirie</i>	<i>fos/fore</i>	<i>sigue</i>
<i>som</i>	<i>siguem</i>	<i>sirem</i>	<i>siríem</i>	<i>fóssem</i>	<i>siguem</i>
<i>sou</i>	<i>sigueu</i>	<i>sireu</i>	<i>siríeu</i>	<i>fósseu</i>	<i>sigueu</i>
<i>són</i>	<i>siguen</i>	<i>siran</i>	<i>sirien</i>	<i>fossen</i>	<i>siguen</i>

3.18.2.1.1. La primera persona singular és *sic*, segurament forma analògica amb la primera del verb *estar*: *estic*.

3.18.2.1.2. La tercera persona singular de l'indicatiu present presenta gairebé sempre la forma *é*. Només quan va seguida de les conjuncions *que* o *com* trobem la forma *és*: *és que no sé com se diu*, *és com si no pensesses*; i en l'expressió de ratificació *és clar*. La segona persona singular és, sempre, *es*.

3.18.2.1.3. Si més no la tercera persona singular del subjuntiu present alterna, com a Fraga i a Tamarit de Llitera, la forma *fos* amb la forma *fore*.

3.18.2.1.4. En el futur i el condicional del verb *ser* la iod ha tancat en *-i-* la *e-* del radical a les formes rizotòniques.

3.18.2.1.5. El participi és *s[ɛ]t*, forma analògica a partir de l'infinitiu, i el gerundi *siguent*.

3.18.2.1.6. En l'accepció de 'trobar-se, estar actualment (en un lloc, en una substància, etc.)' el verb *ser* té escassa vigència, substituït per *estar*. Només l'empren, i no gaire, alguns membres de les generacions més grans, així el *no hi són* ocasional de les generacions més grans és el *no hi estan* en les generacions més joves.

3.18.2.2. Els infinitius dels verbs 'voler', 'valer' i 'poder' presenten les formes analògiques *vullguer*, *valdre* i *puguer*, però alternant amb *voler*, *valer* i *poder*. 'Tenir' i 'venir' presenten sempre les formes analògiques *tindre* i *vindre*. Els gerundis analògics d'aquests verbs són: *vullguent*, *valguent*, *puguent* —al costat de *volent*, *valent* i *podent*—, *tinguent* i *vinguent*.

3.18.2.3. Els participis dels verbs *tindre*, *vindre*, *nàixer* i *vullguer*, i derivats, són *tengut/tingut*, *vengut/vingut*, *naixcut* i *vollgut*.

3.18.2.3.1 En el condicional dels verbs *tindre* i *vindre* trobem *-e-* en l'arrel verbal: *tendria*, *tendries*, ..., *vendria*, *vendries*, ...

3.18.2.3.2. La tercera persona plural del present d'indicatiu dels verbs *tindre*, *vindre*, i derivats, ha tancat la *-e-* àtona de l'auxiliaritat en *-i-*: *t[ɛ]nin* 'tenen', *venin* 'vénen'.

3.18.2.4. El present d'indicatiu del verb *tindre* és *tinc*, *t[ɛ]ns*, *t[ɛ]*, *tenim*, *teniu*, *t[ɛ]nin*.

3.18.2.4.1. L'imperatiu de *tindre* és *t[ɛ]/tingues*: *tè*, *això é pa tu*, *tingues una mica de pacència*.

3.18.2.5. Els imperfets de diversos verbs de la segona conjugació terminats en **-re** i els dels verbs *fer* i *dir*, són febles en el català de Saidí, és a dir que mantenen l'accentuació etimològica de la llengua clàssica.

caure: *caïa, caïes, caïe, caïem, caïeu, caïen*.

creure: *creïa, creïes, creïe, creïem, creïeu, creïen*.

dir: *dia, dies, die, díem, díeu, dien*.

fer: *fia, fies, fie, fíem, fíeu, fien*.

raure: *raïa, raïes, raïe, raïem, raïeu, raïen*.

riure: *anria, anries, anrie, anríem, anríeu, anrien*.

aure: *traïa, traïes, traïe, traïem, traïeu, traïen*.

veure: *via, vies, vie, víem, víeu, vien*.

3.18.2.5.1. En els anteriors verbs no trobem, en general, cap consonant antihiatàtica en la primera i segona personal del plural del present d'indicatiu, i en el gerundi: *creem, creeu, creent, ...; diem, dieu, dient, ...; traem, traeu, traent, ...; caem, caeu, caent*.

3.18.2.5.2. L'imperatiu de *dir* és *dis/digues: dis-lis que vinguen, digues: vindràs o no vindràs?* La primera persona singular del present d'indicatiu del verb *veure* és *io vec*.

3.18.2.5.3. El participi del verb *riure* és *anrís*.

3.18.2.5.4. La primera persona de l'indicatiu present del verb *veure* és *vec*. El subjuntiu present és *vega, vegues, vegue, veguem, vegueu, veguen* i l'imperfet de subjuntiu és *veguessa, veguesses, vegués, veguéssim, veguéssiu, veguessen*.

3.18.2.6. L'infinitiu del verb 'haver' és *haguer* (llevat de 3.18.2.6.2/3), forma verbal que només trobem en el perfet perifràstic i que, possiblement, té l'origen en el perfet simple, avui obsolet en el català de Saidí. El participi és *hagut/habut* i el gerundi és *havent*.

Ind. Present	Ind. Imperfet	Sub. Present	Sub. Imperfet
<i>hai</i>	<i>havia</i>	<i>haiga</i>	<i>haguessa</i>
<i>has</i>	<i>havies</i>	<i>haigues</i>	<i>haguesses</i>
<i>ha</i>	<i>havie</i>	<i>haigue</i>	<i>hagués</i>
<i>ham/hem</i>	<i>havíem</i>	<i>haiguem</i>	<i>haguéssim</i>
<i>hau</i>	<i>havíeu</i>	<i>haiguen</i>	<i>haguéssiu</i>
<i>han</i>	<i>havien</i>	<i>haiguen</i>	<i>haguessen</i>

3.18.2.6.1. El verb 'haver' en funció impersonal demana la presència dels pronoms adverbials *ne + hi*. Aquests pronoms es combinen en un únic fonema [ɲ] que s'amalgama amb la **a**- inicial del verb i s'ha perdut la consciència de composició

d'aquesta forma: *ny' havie massa gent, davall d'aqueixes borses ny' ha un conill, n' ha ny' hagut, va ny' haurelva ny' hauer que s' holse ho van creure.*

3.18.2.6.2. En l'infinitiu del verb *hagueren* funció impersonal se sent sovint la forma *haure*: *deu de ny' haure una dotzena de paletes al poble, va ny' haurel/ny' hauer moltes trifurques.*

3.18.2.6.3. La perífrasi d'obligació *haver de...* alterna amb la perífrasi castellana *tindre que...*: *ho ham de fer/ho tenim que fer.*

3.18.2.7. El verb *fer* [fɛ], té el participi *fet* [fɛt], el gerundi *fent* [fɛn] i l'imperatiu *fes* [fɛs]. La primera persona de l'indicatiu present és *fai*. El subjuntiu present és *faia, faes, fae, fem, feu, faen* i l'imperfet de subjuntiu és *fessa, fesses, fes, féssem, fésseu, fessen*. La resta de formes del verb *fer* segueix el paradigma del català nord-occidental general tret de l'imperfet d'indicatiu (veeu 3.18.2.5).

3.18.2.8. La primera persona del present d'indicatiu del verb *anar* és *vai* (veeu 3.18.1.7) i el present d'indicatiu és *vaia, vaes, vae, anem, aneu, vaen*.

3.18.2.9. Al verb *sentir* la iod ha tancat en -i- la -e- del radical en les formes rizotòniques i així se sent: *sinto, sints, sint, sentim, sentiu, senten*.

3.18.2.10. Hi ha la tendència, molt forta, en especial entre els parlants més joves, a presentar amb l'increment -isc-, propi dels verbs incoatius, verbs que en català general no presenten, ara per ara, aquest increment. Així trobem que formes com *sinto, dormo, ixco* esdevenen sovint *sentisco/sintisco, dormisco, aixisco*.

3.18.2.11. Si bé en general el verb *mentir* presenta l'increment propi dels verbs incoatius, encara hi ha parlants que el fan sense aquest increment: *minto, mints més que els diaris*. Però la majoria de parlants fan *mentisco, mentisses, mentís, mentim,...*

3.18.2.12. Els verbs *cabre* i *saber* presenten algunes variacions en el seu paradigma verbal que els diferencia del català general, en concret en el present i en l'imperfet de subjuntiu que fan:

<i>cabre</i>		<i>saber</i>	
Present	Imperfet	Present	Imperfet
<i>càbia</i>	<i>cabiessa</i>	<i>sàbia</i>	<i>sabiessa</i>
<i>càbies</i>	<i>cabiesses</i>	<i>sàbies</i>	<i>sabiesses</i>
<i>càbie</i>	<i>cabiés</i>	<i>sàbie</i>	<i>sabiés</i>
<i>cabem</i>	<i>cabiésssem</i>	<i>sabíem</i>	<i>sabiésssem</i>
<i>cabeu</i>	<i>cabiéssseu</i>	<i>sabíeu</i>	<i>sabiéssseu</i>
<i>càbien</i>	<i>cabiessen</i>	<i>sàbien</i>	<i>sabiessen</i>

3.18.2.12.1. La segona persona del present d'indicatiu del verb *saber* es *sas* i la primera del singular del present d'indicatiu del verb *cabre* és *càbio*.

3.18.2.13. El verb *aurir/aubrir* 'obrir' presenta, en el català de Saidí, l'increment *-isc-*, propi dels verbs incoatius. El participi és *aubert*, el gerundi *aurint* i l'imperatiu *aurís*, *aurisque*, *aurim*, *auriu*, *aurisquen*. La resta del paradigma d'aquest verb és:

Ind. Pres.	Ind. Imp.	Futur	Cond.	Sub. Pres.	Sub. Imp.
<i>aurisco</i>	<i>auria</i>	<i>auriré</i>	<i>auriria</i>	<i>aurisca</i>	<i>aurisquessa</i>
<i>aurisses</i>	<i>auries</i>	<i>auriràs</i>	<i>auriries</i>	<i>aurisques</i>	<i>aurisquesses</i>
<i>aurís</i>	<i>aurie</i>	<i>aurirà</i>	<i>auririe</i>	<i>aurisque</i>	<i>aurisqués</i>
<i>aurim</i>	<i>auríem</i>	<i>aurirem</i>	<i>auriríem</i>	<i>aurisquem</i>	<i>aurisquessem</i>
<i>auriu</i>	<i>auríeu</i>	<i>aurireu</i>	<i>auriríeu</i>	<i>aurisqueu</i>	<i>aurisquesseu</i>
<i>aurissen</i>	<i>aurien</i>	<i>auriran</i>	<i>auririen</i>	<i>aurisquen</i>	<i>aurisquessen</i>

4. LEXIC

4.1. En el parlar de Saidí tenen plena vigència diversos mots específics dels parlars occidentals i, en ocasions, de les Illes Balears en lloc de les formes més pròpies dels parlars centrals: *agranar* ‘escombrar’, *aladro* ‘arada’, *amprar* ‘manllevar’, *arena* ‘sorra’, *arna* ‘rusc’, *bancal* ‘feixa’, *banyar* ‘mullar’, *bes* ‘petó’, *birbar* ‘eixarcolar’, *bres* ‘bressol’, *carrasca* ‘alzina’, *catxap* ‘llogigó’, *coralet* ‘bitxo’, *corder* ‘xai’, *espill* ‘mirall’, *farnaca* ‘llebrató’, *granera* ‘escombra’, *melic* ‘llombrícol’, *palometa* ‘papallona’, *panís* ‘blat de moro’, *pigota* ‘verola’, *popa* ‘mamella’, *popar* ‘mamar’, *rabosa* ‘guineu/guilla’, *romer* ‘romani’, *timó* ‘farigola’, *xop* ‘pollancre’,...

4.2. També trobem mots que, tot i tenir el mateix ètim, presenten formes diferents en el parlar de Saidí, i en altres parlars occidentals, i en la llengua literària més general: *acaçar* ‘encalça’, *alendar* ‘alenyar’, *baül* ‘bagul’, *bigot* ‘bigoti’, *garbinada* ‘garbí’, *garrut* ‘garrell’, *llemes* ‘llémena’, *llimó* ‘llimona’, *professó* ‘processó’, *roquissal* ‘roquissar’, *taval* ‘tàvec’, *tea* ‘teia’, *tovalla* ‘tovallola’, *vànua* ‘vànova’,...

4.3. El parlar de Saidí distingeix entre *torcar* i *aixugar*, *ruc* i *somera* i entre *matxo* i *mula*. *Camí* i, sobretot, *volta* alternen amb *vegada*, però aquest últim mot hi té escassíssima vigència. La contracció *ca*, en canvi, té plena vigència: *ca nostra*, *ca l'Anton*, *ca la veïna*, *venim de cal Torrentí*, *anem a ca seua/d'ell*,...

4.4. A Saidí trobem el límit meridional d'un parell de mots que podríem qualificar de propis del subdialecte ribagorçà: *alasset* i *sec[λ]a* ‘sèquia’.

4.5. Alguns mots del parlar de Saidí, i sovint en diverses poblacions de l'Aragó catalanòfon, són comuns amb l'aragonès: *ababol* ‘rosella’, *boira*, *borguil* ‘munt de palla batuda’, *onso* ‘ós’, *magreta* ‘pernil’, *tortèrol* ‘turmell’, *bonico/-a* ‘bonic’, la preposició *enta* ‘cap a’, el pronom *astí* ‘aquí’, les locucions *de fito fito* ‘cara a cara’ i *anar de braco* (=agafat del braç) i el verb *tartir* ‘piular, obrir la boca, parlar’, que sempre s'emptra en frase negativa: *ni va tartir* (=ni va piular).

4.6. A més a més dels castellanismes prou corrents en el català general: *alme|x|a*, *apoiar*, *assera*, *habero*, *calbo*, *caldo*, *ciego*, *cigarro*, *curva*, *guapo*, *huelga*, *peladilla*, *pepino*, *rato*, *recibo*, *sello*, *sereno*, *sèrio*, *sombrero*, *susto*, *tarde*, *trago*,..., trobem, en el català de Saidí, castellanismes que o bé estan desapareixent en altres territoris de parla catalana o bé només són vigents en el Baix Cinca i en altres comarques en la frontera de la llengua: *acostumbrar* —però *costum*—, *adiós* —però alternant amb *adéu*—, *apellit*, *bassura*, *buitre*, *cenicero* —però *cendra*—, *cepillo*, *ciervo* ‘cèrvol’, *cigüenya*, *ascuela*, *feo*, *golp* ‘cop’, *grave*, *gritar*, *làbios*, *llavero* —però *c|λ|au*, *lutxar*, *muro*, *nieto*, *otonyo*, *pàrpado*, *pastel* —però *pastisser* ‘fornar’ i *pastisseria* ‘fleca’—, *pato*, *prissa*, *puesto*, *raio*, *retxassar*, *sanaòria*, *serrutxo*, *servilleta*, *silèncio*, *silla*, *sobaco* —altrenant amb *davall del braç*—, *sobrino*, *sòcio*, *sombra*, *surdo*, *tenedor* ‘forquilla/forqueta’, *tortilla*, *vereno* —però *verí* dels animals i de les persones de mal geni—, *xarco*,...

4.7. Uns altres mots del català de Saidí poden ser interpretats pels parlants d'altres regions del domini lingüístic com a castellanismes, quan en realitat són formes pròpies d'alguns parlants occidentals que coincideixen formalment amb mots de la llengua castellana: *abellota*, *llavar*, *mesa* [méza], *paréixer*, *rama*, *sapo*, *xic*,..., o bé ja fa molt de temps que són presents en aquests parlars i han estat adaptats a llur fonètica: *calcetins*, *cançoncillos*, *coça*, *guardicioner*, *pillet*, *sisquera* ‘tant de bo, si més no’, *tocino*,...

4.8. Finalment, presentem una àmplia llista de mots del lèxic emprat a Saidí —incloent-hi els esmentats en l'interior d'anteriors capítols o paràgrafs d'aquesta aproximació.

Només hem definit explícitament els noms, adjectius i verbs no recollits al *Diccionari Català/Valencià/Balear* (DCVB), o que, si hi han estat recollits, en el català de Saidí tenen una accepció diferent que no trobem en aquesta gran obra lexicogràfica, cosa que indiquem anteposant el símbol + a l'accepció pròpia de Saidí no recollida al DCVB. Si simplement indiquem la categoria gramatical del mot en qüestió —sense defició— s'ha d'entendre que les deficions presentades al DCVB corresponen, a gran trets, a les que el mot en qüestió té en el parlar de Saidí. Si al DCVB un mot té dues, o més accepcions diferents —numerades— indiquem per mitjà de la lletra **negreta** l'accepció que correspon a l'ús que se'n fa del mot en qüestió a Saidí.

En el cas dels mots començats pels segments **en-/em-**, **es-** i **eix-**, que es pronuncien generalment amb **a-** a Saidí, els presentem d'acord amb la grafia del català general. En canvi els mots que comencen en el parlar de Saidí amb el diftong àton **au-** < **o** els presentem d'acord amb la pronúncia de Saidí. Evidenment no hem representat gràficament en aquesta llista la pronunciació palatal del grups **bl**, **cl**, **fl**, **gl**, **pl**, pròpia del parlar de Saidí.

En el cas de mots esmentats en anteriors paràgrafs —tret de les diferents formes verbals, articles, alguns pronoms i altres formes gramaticals— hem col·locat la numeració del paràgraf on s'esmenten, perquè d'alguna manera ja han estat definits en l'interior d'aquests paràgrafs. Tanmateix ens hem estalviat d'incloure en aquesta llista la numeració de tots els paràgrafs on es poden localitzar pronoms, preposicions, conjuncions i bona part dels adverbis, perquè en tenir aquests mots capítols —dividits en paràgrafs— en l'interior d'aquesta monografia—fàcilment localitzables a través de l'índex— allargaria innecessàriament la llista. Tampoc incloem en aquesta llista tota la numeració de paràgrafs on apareixen els verbs 'amagar', 'anar', 'cabre', 'cantar', 'caure', 'comprar', 'creure', 'dir', 'dormir', 'dur', 'ésser', 'fer', 'fotre', 'haver', 'mentir', 'mirar', 'morir', 'nàixer', 'pagar', 'obrir', 'perdre', 'poder', 'raure', 'riure', 'saber', 'sentir', 'servir', 'tenir', 'traure', 'valer', 'venir', 'veure' i 'volar' perquè o bé són d'ús molt freqüent al llarg del treball —cosa que enfarfegaria les citacions— o bé són estudiats en detall en el capítol dedicat a la flexió verbal.

En aquesta llista de mots del català de Saidí hem emprat una sèrie de símbols per significar diferents conceptes, símbols que descrivim a continuació:

\ indica que si bé el mot es recull en el *DCVB*, per definir-lo s'ha de tenir en compte l'article al qual remet el *DCVB*.

@: indica que el significat, o significats, del mot al qual acompanya té a Saidí el mateix significat, o significats, que té en el català general.

*: anteposat al número de paràgraf indica que el mot no es recull en el *DCVB*. Si es tracta d'un castellanisme l'accepció que té el mot en qüestió a Saidí és la mateixa que podem trobar en els diccionaris castellans. Si es tracta d'una variant d'un mot català cal consultar el paràgraf on apareix per localitzar la forma del català general.

2.a *prep* @ (3.15.10; 3.16.1)

ababol *m* 1 (4.5)

abadejo *m* 1 (2.2.3.1)

abast *m* 1 **2a)**

abastir *v tr*

abatanar *v tr* 2

1.abella *f* 1 Alternant, amb molta major freqüència, amb el diminutiu

abelleta. (3.4.1)

3.abeurador *m* 1

ablair/ablavir *v tr* \ 4 (2.2.9.1)

abobot *m* Borinot.

aborregar *v refl* Semblar no gaire intel·ligent.

aborrollonar *v refl* Quallar-se la llet.

abrabonar *v tr* i *refl* Abraonar 1 4. (2.2.9.1)

abromar *v refl* a) Marcir-se el blat abans de madurar.

acabar *v tr* o *intr* @ (3.18.1.11)

acaçar *v tr* 1 (4.2)

acaramullar *v tr* 1

acaminar *v tr*

acodir *v intr @* (*2.1.2.6.4)

acomboiar *I v tr 7*

acometre *v tr 1*

acoquinar *v tr 2*

acorar *v tr I 4*

1.acordar *v tr i pron III*

acorronar *v pron* Arraulir-se, arronsar-se.

acorropir *v pron* Contraure i estrènyer els músculs del cos.

acostumbrar *v intr o tr i pron* (*4.6)

acotolar *v tr*

acotxar *v tr 1a)b) refl*

acudit *m*

adamunt *adv*

adan *m* Només en la frase feta *anar fet/paréixer un adan*: descurat en el vestir, brut.

adéu [aðéu] *interj* (4.6)

adiós *interj* (4.6)

adreçar *v tr II 1*

adobar *v tr 2d) 3*

afaitar *v tr 2a)*

afalagar *v tr 2*

afan *m*

afanyar *v refl 1*

afaram *f* Golut, golafre, massa menjador.

afartapobres *m 3*

afillar *v tr 1*

aflamar *v tr 4*

afonar *v tr i refl @*

aforador *m* Qui afora.

aforar *v tr* Avaluar els danys en una casa o heretat que ha patit una catàstrofe.

afores *f pl* (3.3.6)

agarrar *v tr* (3.15.8)

agenollar *v refl*

agon *adv* (2.2.9; 3.15.9)

agonisar *v intr* (*2.2.4.2)

1.agostar *v tr a)*

agoster,-era *adj 1*

agradar *v intr 1* (3.15.2.1; 3.16.2)

agranar *v tr I 1 2* (4.1)

1.agre *I adj 1*

aguait *m 3* (2.2.11)

aguaitar *v intr 3a)* (2.2.11)

aguantar *v tr @* (2.2.11)

aguasil *m 1b)* (2.2.11)

aguella *f* Ovella (2.1.1.7.1; 2.2.11.1)

1.àguila *f I*

1.agulla *f @* (2.2.11)

ahir *adv 1* (3.15.5)

aidar *v intr i tr* Alterna, segons els parlants, amb **ajudar**. (1.8)

aigua *f @* (1.8)

aigualera *f*

aigüera *f II 3* + Rec en un pendent que mena l'aigua de pluja a basses i dipòsits d'aigua en general.

1.aïna *f II 1 3* + Qualsevol estri que serveix per cuinar.

airada *m 1*

aire *m I 1* (3.1.1.2)

airera *f* Ventada.

aixada *f @*

aixadella *f 1* Aixadella de penc.

aixadó *m 1*

aixadonet *m*

aixalma *f*

aixeta *f 1*

així *adv @* (3.15.7)

aixina *adv * (3.15.7)

aixines *adv * (3.15.7)

1.aixorejar *v tr*

ajuar *f* (*2.2.17)

ajudar *v intr i tr* alternant amb menor vigència, segons els parlants, amb **ai-**

dar. **Ajudar/aiudar** és més freqüent entre les generacions joves i **aidar** entre les generacions més grans.

3.ajustador *m a*)

1.ajustar *v tr 4*

aladro *m * (4.1)

alasset *m* (4.4)

albaca *f*

albarda *f* (2.2.6)

albardar *v tr 1 3a*)

albergina *f* (2.2.6)

albre *m @*

albreco *m* (2.2.6; 2.2.19)

albrecoquer *m*

alcabot,-ota *m i f* Tafaner, batxiller.

alcanç *m* *Mal d'alcanç*; càncer.

alçar *v tr I II III refl 1 2 4 7 12* (1.8)

alego *adv* (3.15.6)

alendar *v intr 1* (4.2)

1.alendo *m*

alfals *m 1* (2.2.6)

1.alforja *f* (2.2.6)

algasara *f * (2.2.4.3)

algorí *m 2* (2.2.6)

algú/alguno,-una *adj i pron indef @* (2.2.12; 3.13.3)

àliga *f *

1.all *m 1a*) (2.2.18)

allavons *adv* (3.15.12)

allavonses *adv* (3.15.12)

almeja *f* (*4.6)

1.alt *adj (f alta) @* (2.2.13.1)

altre, altra *adj determ i qualif i pron @* (3.1.2; 3.13.3; 3.15.5)

amagar *v tr 1 2* (3.5.3)

amagatall *m 1*

amagatotis *adv*

amaitinar *v intr* (*2.1.2.6.6)

amanida *f 2*

amanir *v tr* En especial, la roba i b).

amanta *adv* (3.15.2)

amarg,-arga *adj 1 2 3*

amargor *f 1 2*

amargura *f*

amerar *v tr 1 a*) (1.8; 2.1.2.5)

amic,-iga *m i f @*

amoglar *v tr* Ajustar a un mogle.

amoïnar *v tr @*

amolar *v tr 1 4*

amollar *v tr @*

amorrar *v tr I 1 2 refl*

amostrar *v tr 1* (3.9.1)

ampolla *f 1*

amprar *v tr \ I 2 3* (4.1)

amunt *adv @*

anar *v intr i refl @* (3.18.1.7; 3.18.2.8)

anca *f I*

1.anell [nɛλ] *f @* (3.3.3)

aneulat -ada *adj* Babau, ximple.

angorfa *f*

angúnia *f*

animal *m @* (3.4.2)

1.anit *adv* La nit proppassada. (3.15.5)

anou *f *

ansa *f I*

ansera *f 4*

ànsia *f 1 2 3 7* Ànsies.

1.antera *f 1*

antes *adv @* (3.15.4)

2.antre,-a *pron i adj* Veeu altre.

any *m @* (1.8; 2.2.13)

anyorar *v tr i refl *

apa! *interj*

apanar *v tr 1*

apanyar *v tr 1 2 4 refl 8*

aparador *m 2*

aparar *v tr 1a*)

aparell *m pl 3*

apegalós,-osa I *adj @*

apegar *v tr @*

apellit *m* (4.6)

apenedir *v refl*

àpit *m* \ (2.2.19.1)

aplenar *v tr*

aplucar *v tr* (2.2.19)

apoiar *v tr* **1** **3** *refl* **2** (4.6)

apoquetet *adv* (3.4.1; 3.15.3)

aprofitar *v intr, tr i pron* **1** **2a**) **b**)

apuialar *v tr* Reunir (coses soltes)
l'una damunt l'altra fent piló.

aquixalar *v tr* Agafar i prémer amb les
dents.

2.ara *l adv* **1** (3.5.3.1; 3.15.4)

aragonés,-esa *m i f i adj* **1** (2.1.1.8)

aram *m* **4** *Fil d'aram.*

1.arca *f* **1**

arena *f* **1** (4.1)

argadells *m pl* **1** Sàrria, dues a cada
costat dels bagatges.

argelaga *f*

argoir *v intr* Argüir **5** **6**.

ariçó *m* \

2.armella *f*

armeller *m* (2.2.8)

armosar *v intr i tr i m* Esmorzar.

2.arna *f* **1** (4.1)

2.arner *m* **3**

1.arnella *f*

arpiots *m* **1**

arracada *f* **1**

arrampar *v refl* Enrampar.

arrampillar *v tr* Fig. Fermar amb dents
i ungles.

arrancar *v tr* @ (2.1.2.5.2)

arrastrar *v tr* **2**

arremullar *v tr*

arretirar *v tr*

1.arri *interj* **1**

arribar *v intr* **1** @ (3.15.13)

arriendes *f pl*

1.arrimar *v tr* **1**

arrinconar *v tr*

arringlerar *v tr* Arrenglerar.

arrobarsar *v tr* Gronxar.

arromangar *v tr* \ @ (2.1.2.5.2)

arropenjar *v tr* \ @

arropir *v* \ (2.1.2.6.4)

arroplegar *v tr* \ @ (2.1.2.6)

arròs *m* **1** (1.8; 2.1.1.11)

arrossegar *v tr* \

arrova *f*

arruixar *v tr* **1**

artista,-ista *m i f* @ (*3.3.1)

a-saber-lo, -a *adv i adj* (3.15.2.1)

ascla *f*

asclar *v tr* (2.2.14)

asco *m* (3.17.4)

asfalt *m* **2** (2.2.13.1)

aspecte *m* (2.1.1.7.1)

1.aspre, aspra *adj*

assarar *v refl*

assemellar *v refl* Semblar-se. (3.15.1)

2.assera *f* \ (4.6)

assetegat,-ada *adj*

assevar *v tr*

1.assolar *v tr* **1** **4** **II** **1** *refl*

astorar *v tr*

atabalar *v tr* **1** **2**

atalaiar *v tr* \

atalbar *v tr* Només s'empra en la frase
feta *fer un sol que atalbe*. (2.2.6)

atapir *v tr* **1** **2**

ataular *v tr*

ataüllar *v tr* **3**

atemorir *v tr*

atoba *f* \

atollar *v tr*

atrallar *v tr* Atallar, sortir a l'encon-
tre.

1.atràs *adv*

atre, atra *adj i pron* \ (3.13.3)

aturar *v tr i refl* @ (3.16.9)

2.atxa *f*

2.au! *interj*

1.aubert,-erta *adj* \ (2.1.2.3)

aubrir *v tr* \ (3.18.2.13)

aufanós,-osa *adj* \ **1 2**

aufec *m* \ (2.1.2.3)

aufegar *v* \ @ (2.1.2.3)

aufendós,-osa *adj* \ (2.1.2.3)

aufendre *v tr* \ **3** (2.1.2.3)

auferir *v tr* \ @ (2.1.2.3)

aufici *m* \ @ (2.1.2.3)

auliva *f* \ **1. 1**

aulivera *f* \ (2.1.2.3)

aulor *f* \ **1** (2.1.2.3)

aulorar *v tr* \ @ (2.1.2.3)

auperar *v tr* **2** (*2.1.2.3)

aurella *f* \ **1 2** (2.1.2.3)

aurellana *f* \ **1. 2** (2.1.2.3)

aurir *v tr* \ (3.18.2.13)

auvella *f* \ **1** (2.1.1.7.1; 2.2.11.1)

avalot *m* **1 2**

avall *adv* **1 2 3** (3.16.3)

avant *adv* **1** *interj c*

avarca *f* (3.15.9)

avespra *f* Vespa.

avespre *m* Niu d'una colònia d'avespres.

1.aviar *v tr* **2**

avorrir *v tr i refl* @ (2.1.2.6.5)

avui *adj* **1** (3.15.2/5)

babalà *A la babalà.*

babero *m* (*2.1.1.4.2; 4.6)

bací *m* **4**

bacinada *f* **2**

baciu *m* **1**

baciva *f* **1**

badall *m* **I 1 2 II 3** + Batall.

badallar *v intr* **1**

badar *v intr* **II 2** + *i refl* Esquedar-se un objecte no gaire gran: *el plat està vell i badat.*

4.badia *f* **1**

badina *f* Braç d'aigua d'un riu que queda entre dues llenques de terra i que té poc corrent// Toll gran.

baf *m* **1 2**

bafarada *f*

bafurós,-osa *adj*

bago *m* Solar urbà sense edificar.

baixar *v intr i tr* @ (2.2.2)

bajoca *f* **2** + Persona que mostra escassa intel·ligència.

bajocam *m* Multitud de bajoques.

balaguer *m* Vent del nord-est.

baldeta *f* Baldó.

baldragues *m* **2**

1.ball *m* **1 2 3 4** (3.6.1)

ballerol *m* Abellerol **2**.

bambolla *f* **1 2**

banastro *m* Espècie de cove, més gros i alt que els còvens ordinaris.

bancal *m* **III 1** (4.1)

banyar *v tr* **1 2** (4.1)

2.baralla *f*

2.barallar *v tr*

barandat *m* Barana.

2.barat,-a *adj*

1.barb *m* **1**

bardo *m*

barra *f* @ (3.16.7)

barranc *m*

barrancada *f* **1 2**

barrinar *v tr* **1 2 3**

barró *m* **1**

barruga *f* \ **2 3** (2.1.2.2.1)

barrusca *f pl* Malvestit i maldestre de moviments.

1.barsa *f* **1** (3.18.2.6.1)
barser *m* **1**
basca *f* **4a**
bascoll *m* \ **1** (2.1.2.2.1)
bascollada *f* \
bassa *f* **1 4**
bassura *f* (4.6)
3.bast,-a *adj* (3.4.2)
bastant *adj* i *adv* **1 2 3** (3.15.4)
batac *m* Cop fort que es rep en una caiguda o tapada violenta.
batacada *f*
1.batallar *v tr* **3**
batan *m* **2**
bateig *m* **1** (3.2.2)
batre *v tr* Aquest verb només és vigent en el sentit d'agitar, remenar, a cops de forquilla, aliments líquids o pastosos a fi de provocar la incorporació d'aire (en ocasions tot barrejant alhora diverses substàncies) per fer-ne una massa flonja. *Batre ous*.
batxiller,-era *m* i *f* **3 4 5** (2.1.1.4.1; 3.4.2)
batxillerejar *v intr* **2**
baül *m* **1** (4.2)
bé, ben *adv* @ (3.5.3; 3.7.2; 3.15.17)
becada *f* **6**
becaina *f* **2**
becar *v intr* **4 5 6**
1.bel *m* **1**
belar *v intr* **1**
belec *m* Crit que fan els animals de llana i les cabres.
bellota/abellota *f* **1** (4.7)
bellugar *v intr* **2 3 refl 4 tr**
benà *f* **1**
berenar [brená] *v intr* i *m* **1** (2.1.2.4)
1.bes *m* (4.1)
bestiar *m* **1**

beure *v tr* @ (1.8; 3.5.3; 2.1.1.1)
bibó *m* Tipus de mongeta tendra.³⁸
1.bigot *m* **1** (4.2)
birbar *v tr* (4.1)
birla *f* \ **1. 1**
birlot *m*. \ **1. 1** + Fal·lus.
bisbe *m* **1**
blanc *adj* i *m* @
blancor *f* **1**
blanquejar *v tr* **1 1**
blat *m* @ (1.8; 2.2.14; 2.2.18)
blau, blava *adj* @ (2.2.5) **II m 1 2 4**
bleda *f* **1a) 4** (3.16.2)
bo (i sa var. **bon**) **bona** *adj* @
1.boc *m* **1**
1.boç *m* **1**
boca *f* @ (1.8)
bocí *m* **1** + Segon plat d'una menjada.
bocoi *m*
1.bòfia *f* **1**
bogal *adj* Franc, que parla sense embuts.
boig, boja *m* i *f* **1 2** (3.2.2)
boira *f* **1** (4.5)
1.boix *m* **1 1**
bola *f* **1 b) d) 2**
1.boleta *f* **2** boleta del genoll.
bolic *m* **1 2**
bollir *v intr* i *tr* @ (*2.1.2.6.4)
bonatxo,-ona *m* i *f*
bonico,-ica *adj* (*3.3.3; 4.5)

³⁸ Hem grafiat les consonants bilabials oclusives d'aquest mot —del qual desconeixem l'etimologia— amb **b**, seguint la grafia de l'únic cas que hem trobat escrit un mot de la mateixa família: *Sa mare, de gran, era com les fulles tendres de les biboneres o de l'enciam quan espunta...* -Ibarz (1995: 98).

bonjan *m*
bony *m* 1
bordó *m* Marge, espona de terra.
borguil *m* (4.5)
borina *f* 6
borinot *m* 1a) 2
borra *f*. 1 8
2.borradura *f* \
borraina *f* 1
borrassa *f* 2
2.botador *m* Finestra, obertura d'un
 paller.
botellam *m*
2.botera *f* 1
botifarra *f* 1 + Tuti.
botiga *f* 3
botiguer,-era *m* i *f* 1
botja *f* 5
1.bou *m* 1 1 2 (2.2.5)
bova *f* 1 2
braç *m* @ (4.6)
braçada *f* 1
braçal *m* 4
bracico *m* (*4.5)
bragat,-ada *adj* 1
1.braguer *m* 3
1.bram *m* 1 2
branquil *m*
1.bres *m* 1 (4.1)
bresca *f* 1
bressar *v* *tr* 1
1.brida *f* 1
bridó *m* 1
1.brisa *f* 1
1.broma *f* *pl* 2
bromall *m*
bromera *f*
1.bròquil *m*
brotxina *f* Vent suau i fred acompanyat,
 generalment, de pluja fina.

brusa *f* 1 2
1.brut, bruta *adj* 11 @
brutícia *f* 1 + Brutesa 1.
1.buba *f* 2
budell *m* 1 (2.1.1.6)
budellet *m* (*3.4.1)
bufa *f* 1a) 7 + Globus, en general.//
 Tenir sort: *pa tu sí que é la bufa* (=tu sí
 que tens sort).³⁹
bufeta *f* 1a)⁴⁰
bufetada *f* (2.2.15)
bufit *m* 1 2
bugada *f* 1
buitre *m* (4.6)
1.bull *m* 1
2.bull *m* 1
burjassot *m* Classe de figa molt apreciada.
buro *m* Capa d'argila seca.
burro/gaburro *m*. Peix de riu, de color
 negre, d'uns 20 centimetres, amb
 llargs bigotis i punxes.
burrada *f* 2
burxar *v* *tr* 1 2 (2.2.2.1)
butanero *m* (*3.3.7)
butxaca *f* 2
butxacó *m*

³⁹ La *bufa* del porc era molt cobejada, per jugar-hi com si fos un globus, pels infants que assistien a la matança d'aquest animal i, per no mostrar favoritisme, s'havia de sortejar per veure quin d'aquests infants obtenia el privilegi de la bufa; d'aquest fet *bufa* ha passat a significar tenir sort en general.

⁴⁰ Alterna *bufa*, més aviat aplicat als animals, i *bufeta*, més aviat aplicat a les persones.

2.ca *f* (3.1.1; 3.16.9; 4.3)

cabana *f* 1

cabanyera *f* Camí ramader de dret públic.

cabell *m* 1 2 4g) (2.1.1.6)

cabiro *m* Cabiró 1// Persona que mostra escassa intel·ligència.

cable *m* 3 (2.2.14)

cabòria *f* 2

cabòssa *f*

1.cabotada *f* 1 2 Fer cabotades.

cabre *v intr* 1 2 (3.18.2.12)

cabussada *f* 1

cabussar *v refl* 1b)

cabusseta *f*

cabussó *m* 1

cacarejar *v intr*

cacera *f* 1

cada *adj* 1 (1.8)

cadell *m* 1 1 2 (2.1.1.6; 2.2.18)

cadena *f* (2.1.1.1; 2.1.2.1)

café *m* 1 2 3 (2.1.1.4.1)

cafís *m*

cagala *f* Cadascuna de les boles dures que constitueixen els excrements de les cabres, ovelles, conills, etc.// Petita esfera de vidre que serveix als nois per a jugar al joc de bales. (1.8; 3.12.3)

cagalló *m* 1 + Despectivament, infant.

caixa *f* 1 1 2 3 (2.2.2)

caixó *m* 1 3

3.calabre *m*

calaixera *f* 1

calamuixó *m*

calàndria *f*

1.calça *f* 2

1.calcer *m*

calcetí *m* (3.12.1; 4.7)

calder *m*

caldera *f* 1 2 (1.8)

caldo *m* 1 (4.6)

caldre *v intr* 1 (2.2.14.1; 3.16.5)

calentor *f*

calitja [kalítja] *f* 2

caliu *m*. 1

callar *v intr* 1a)

callissó *m*

callós *m* Fragment de roca dura. *Sec com un callós* = molt prim.

calor *f* 1 2 (3.11.2; 3.15.2)

calvera *f* Calvície.

camal *m* 1 7

camallada *f* 1

camarero *m* (2.1.1.4.2)

camí *m* 1 5 (4.3) Loc. a) de cami.

caminar *v intr* @ (3.16.4)

camisa *f* @ (3.9.1)

camp *m* Emprat només en la frase feta *fotre el camp* = anar-se'n, fugir. (2.2.13.3)

campanal *m*

1.cana *f* 3

1.canalera *f* 1

canaló *m* 1

canalla *f* 3 4

canallada *f* 1

canalleta *f* 1

cançó *f* 1 (3.5.3.1; 3.16.14)

cançoncillos *m pl* (*4.7)

1.canella *f* 1 1 II —arcaic, substituït per *grifo*—.

cànim *m* \ 1a) (2.1.2.6.2)

canina *f*

canís *m* 1

cansar *v tr i refl* @ (3.5.3)

1.cantal *m*

cantalada *f* 1

cantar *v tr i intr* @ (3.18)

cànter *m* 1 (2.2.7)

canteraire *m* Terrisser, que fa cànthers

i altres atuells de terrissa.

canterella *f* Post amb forats redons que està posada horitzontalment i serveix per sostenir els cànters. (2.1.1.6)

canterer *m* 1

cantereria *f*

1.cantó *m* 1 2 3 4

2.canut *m*

canviar *v tr i intr* @ (2.1.1.10)

canya *f* 1 1 1 1

canyeret *m* Lloc on són soterrades o abandonades les bèsties mortes.

1.cap *m* @

2.cap *prep* 2 (3.16.3)

3.cap *pron* 1 2 (2.2.13.4; 3.15.11)

capaç,-a *adj* 2 3 (3.3.4)

2.caparra *f*

capcinera *f*

capellà *m* 2

1.capó *m* 1

capotàs *m* Capatàs.

car,-a *adj* (2.2.7)

cara *f* @ (1.8)

carabassa *f* @ (2.1.2.4)

1.carabassí *m* 2

carada *f* 1

caragol *m* 1 2 5 7 (2.1.2.4)

caragolada *f* 1 2

carallot *m*

caramel·lo *m* 1 2 (2.1.2.4)

caramull *m* 1

caravella *f* Caragol de terra, més gros que els ordinaris, i de color fosc: és l'espècie *Helix aspersa*.

carbó *m* 1

1.carcàs *m*

cardar *v tr* 1 *intr* 2

carfoll *m* Cadascuna de les vestes o fulloles que componen una ceba. (1.8)

carn *f* @ (1.8; 3.12.3; 3.17.3)

carnistoltes *f*

carnús *m*

carranyós,-osa *adj* Malmarrós, enfadat.

1.carràs *m* 2 3 + Trena de cabeces d'all, tomates, cebes, etc.

carrasca *f* 1 (4.1)

carrater *m* \ 2 (3.3.7)

carratera *f* (*3.16.4)

carrau *m* 1 4

carrer *m* 1 (2.2.7; 3.11.3)

carro *m* @ (1.8)

carroll *m*

carrutxa *f*

carrutxo *m* Planta de la família de les umbel·líferes: *Turgenia latifolia*.

carta *f* @ (3.8.2)

carxofa *f* 1 4 —alternant amb **alcarxofa**. (2.2.2.1)

carxot *m* 1

carxotada *f* (2.2.2.1; 2.2.15)

casa *f* @ (1.8; 3.4.2; 3.10.6.1; 3.13.3; 3.15.10)

1.casca *f* 1

cascadura *f*

cascar *v tr* 4

cascavell *m* 1 (2.1.1.6)

2.casera *f* 1

casi *adv* i *conj* \ 2 (3.15.8)

casibé *adv* \ (3.15.8)

casolà,-ana *adj* 1 2

casori *m*

cassola *f* 1 (1.8)

castell *m* @ (2.1.1.6; 2.2.18)

catacroc *m* 2

cataplasma *m* 1

caterva *f*

catorze *adj*

catxamona *f pl* 1

catxap *m* (1.8; 4.1)

1.catxar *v intr* 3

catxassa *f* 1

1.cau *m @* (1.8)

caure *v intr @* (3.18.2.5)

cavall *m @*

cavalló *m* 2 3

cavil·lar *v tr*

ceba *f @* (2.1.1.1; 3.5.2)

1.cel *m @* (1.8)

1.cella *f* 1 (2.1.1.6)

cementeri *m* (2.1.1.1.)

cendra *f* (4.6)

1.cendre *v tr* 1 —alternant amb **cernir**.
(2.1.1.7.1)

cendrosa *f* Nom vulgar de l'oidium, malaltia de les vinyes.

cenefa *f *

cenicero *m* (*2.1.1.4.2; 4.6)

cepillo *m* (4.6)

cerç *m*

cerçada *f*

cercera *f* Ventada forta del nord-oest.

cernedores *f/pl* Bastiment per a cendre la farina.

cervell *m* 1

ciego,-a *m i f* (3.4.1; 4.6)

ciervo *m* (*4.6)

cigarro *m* 1 2 (4.6)

cigró *m * 1

ciguela *f * 8 Membre viril, en especial en el llenguatge d'homes adults.

ciguelot *m* Membre viril.

cigüenya *f* (4.6)

1.ciment *m* 1 (2.2.13)

cinc *adj i m @*

cingla *f* 1

cinquanta *adj @* (3.14.2)

1.cinta *f* 3 7

ciprés *m* (2.2.2.2)

cirera *f* 1 (3.15.14)

cirereta *f* 2

ciscló *m*

1.cistella *f* 1 (2.1.1.6)

civada *f* 1

clar,-a *adj @* (2.2.14/18; 3.18.2.1.1)

1.clara *f*

clarejar *v intr* 2 3

claror *f*

clatell *m*

clatellada *f*

clatellot *m*

1.clau *m* 1 (2.2.5)

2.clau *f* 1 (2.2.5; 4.6)

clavell *m* 3

clavellinera *f* 1

clenxa *f* 1

clot *m* (1.8)

closca *f* 1 3 4a)b)

cobertora *f* 1

1.coça *f* 1 (4.7)

codís *m*

codony *m* 1

codonyat *m*

codonyer *m*

coent,-enta *adj @* (3.3.4)

coix,-ixa *adj* 1 2 (2.2.2)

coixí *m* 1 2 (2.1.2.6.5)

colgar *v tr* 4 5

1.coll *m @* (2.2.18)

3.collar *v tr* III 3 4

1.collera *f* 1

colleró *m* 1

collir *v tr* 2 (2.1.2.6.5; 3.15.2.1)

collonera *f* 2

colom *m* 1 (1.8)

color *m @* (2.2.7)

colxa *f* 1

com *adv i conj @* (2.2.12)

començar *v tr* 1 2 *intr a*)

comitè *m* (2.1.1.4.1)

- comprar** *v tr* 1 (3.5.3)
comptar *v tr* @ (2.2.13.3)
conciència *f* \
conéixer *v tr* @ (3.7.1; 3.18.1.10)
coneiximent *m* @ (2.1.2.6.1)
2.confít *m* 2
congost *m*
conill *m* 1 1 *Conill de gàbia* (=conill domèstic). *Conill de terme* (=conill silvestre). (2.1.2.6.5; 3.18.2.6.1)
conilla *f* 1 2
conillera *f* 1 3a)
conjunta *f*
content,-enta *adj* @
contentura *f* Contentació, alegria.
contornada *f*
contra *prep* (2.2.12; 3.5.2)
contrari,-ària *adj i m* @
conversa *f*
cop *m* [@ — V, VI] — Alternant, amb molta major vigència, amb golp.
copiar *v tr* @ (2.1.1.10)
1.cor *m* @ (2.2.7; 3.6.2)
coralet *m* 2a) (4.1)
coranta *adj* \ (3.14.1)
coratge *m* 2 (2.2.3.1)
1.corb *m* 1 5
1.corcó *m* 1
2.corder *m* (2.1.1.4.1; 4.1)
cornut,-uda *adj* 1 2
corpamenta *f* Corpenta 2.
corpenta *f* 2
corpeta *m*. Ocell de la família dels còrvids, espècies *Corvus corone* i *Corvus Flugilegus*; gralla.
corralina *f* 2
corre-cuita *A* corre-cuita.
correguda *f* 1 1 II 2
correndera *f*
corrent *f* @ (3.3.6)
corrents *adv* (3.15.17)
córrer *v intr* @ (3.15.17)
1.cortina *f* 1
cosa *f* @ (2.1.2.1.1; 3.13.3; 3.16.7; 3.17.3)
coscoll *m* 3
1.coscollar *m*
cosí,-ina *m i f* 1 (3.10.6). *Cosí-germà*. *Cosí-prim*.
1.cosir *v tr* @ (2.1.2.6.5; 3.8.2; 3.9.1)
cosset *m* 1 3b)
coSSI *m*
cosiguetes *f pl* Pessigolles.
1.costa *f* III 1 2 IV
1.costar *v tr* 1 2 (3.4.2)
costella *f* @ (2.1.1.6)
costum *f* 1 (3.3.6; 4.6)
costuró *m*
cotisar *v tr, refl i intr* @ \ (2.2.4.2)
cotx *interj* 1
cotxillo *m* \ (2.1.2.6.4)
cotxó *m*
2.coure *v tr i intr* @
covarxa *f* 2
covatxa *f*
cove *m* (3.2.1)
covil *f* Jaç, llogueria.
craba *f* \ (1.8; 3.15.14/15)
crabit *m* \ (3.15.15)
creiximent *m* \ (2.1.2.6.1)
cremadura *f*
cremalles *f pl* \
1.cremar *v tr i intr* @ (3.18.1.10)
creu *f* @ (2.2.5)
creure *v intr i tr* @ (2.1.1.1; 3.18.2.5)
cridar *v tr* @ (3.16.6)
crivar *v tr*
crivassa *f* 1 2
2.croc *m*
cru, cruga *adj* @ (2.2.9)

cuba *f* Part posterior del cos dels vertebrats que forma un apèndix més o menys llarg i conté les vèrtebres caudals. (2.2.9.1)

cuberta *f* Sostre sense teules.

cuixot *m* 4

cugula *f* 1

cul *m* @

culera *f*

cullera *f* @

cullerada *f* 1

culleró *m* 1 2

2.cunya *f* (2.2.19)

2.cunyar *v tr* (3.5.3)

curar *v tr* 2 3 (3.9.3)

curcar *v tr* (*2.1.2.6)

curcó *m* Corc, insecte que rosega i destrueix cereals. (2.1.2.6)

curiós,-osa *adj* 2 4 5

1.curriola *f* 1

curva *f* @ (4.6)

1.dalla *f* 1

dalló *m* Dalla gran.

dalt *adv* i *prep* @ (2.2.13.1)

damunt *adv* i *prep* @ (2.2.13; 3.15.16)

dar *v tr* \ (3.6.1)

davall *adv* i *prep* @ (3.5.2.1; 3.15.16; 3.18.2.6.1; 4.6)

davant *adv* i *prep* @ (2.2.13)

2.de *prep* @ (3.16.7)

defora *adv* i *prep* @

dejú, en *loc adv* 1b)

dejuni *m* 1

demà *adv* @ (3.15.5)

demaití *adv* i *m*

demanissa *f*

1.denou *adj* (3.14.1)

dentrar *v tr* \ @

1.dependre *v intr* 1 2 3 (2.1.1.8)

2.dependre *v tr* \

desbarajustat *adj* (*2.2.17)

2.desbarat *m* \

desbravar *v tr* 2 3

desamorat,-ada *adj* Escassament afectuós.

desamparar *v tr* @ (*2.1.2.2)

desancusa *f* Desencusa.

desantendre's *v refl* 2 (*2.1.2.2)

1.desermar *v tr*

desfeci *m*

desgana *f* 1 3

desganar *v tr* 1

desgavell *m* 1

desgust *m* \

desig *m* @ (3.1.1.1)

deslligar *v tr* 1a)b)

desmadeixar *v tr* 1 2 3

desmeligar *v refl* Riure excessivament d'algú o d'alguna cosa.

despaciet *adv* (*3.4.1; 3.15.1)

despatx *m* @ (3.2.2)

despenjar *v tr* 1 2 5

despenjonat,-a *adj* Es diu de la persona descurada en el seu aspecte exterior.

despentinar *v tr*

despitralat,-ada *adj*

despopar *v tr*

después *adv* i *prep* @ (3.15.4)

después-ahir *adv* (3.15.4)

después-anit *adv* (3.15.4)

después-demà *adv* (3.15.4)

despullar *v tr*

desset *adj* (2.1.1.8; 3.14.1)

desubstanciat,-ada *adj* Pocasolta, que no diu les coses oportunament.

destrob *m* Només en el proverbi: *fenya feta no fa destorb*.

destraçat,-ada *adj* Mancat de traça,

amb escassa cura en fer les coses.

desunflar *v tr*

desvetllar *v tr* **1a)**

detràs *adv i prep* **III 1** (1.8; 3.15.18)

1.deu *adj* (3.14.3)

deuda *f* (3.3.6)

deure *v tr* **@** (3.18.1.7)

devantal *m* (2.1.2.6)

devuit *adj* (3.14.1)

dia *m* **@ III** *Dia del gos.* (3.13.3)

diari,-ària *adj i m* (3.18.2.11)

dijous *m*

dillums *m* **1** (*2.2.19)

dimarts *m* (2.2.7.1)

dimecres *m*

dinar *v intr* **I 2b)c) II m 1 2** (1.8; 3.9.1; 3.18.1.7)

dingú *pron* (3.13.1)

dins *adv i prep* **@** (3.15.10)

dir *v tr* **@** (3.18.2.5)

directe,-ecta *adj* **1 2** (2.1.1.7.1)

disfràs *m* Disfressa.

dissabte *m* (3.1.1.1)

1.dit *m* **@**

divendres *m*

dixar *v tr* \ (2.1.2.6.1; 3.5.3)

1.doble *adj* **I 1 2 3 4 II 1 2**

dogal *m* **2**

dolçor *f*

doldre *v intr* **1 2** (2.2.14.1)

dolent,-enta *adj* **4** (2.2.13)

dolor *m* **1 2**

dona *f* **@** (3.4.2; 3.5.2; 3.10.6.1; 3.11.3; 3.16.7)

donam *m*

donar *v tr* **@** (3.6.1)

dormida *f* (1.8)

dormir *v intr* **@** (3.18; 3.18.2.10)

1.dos *adj i m* **@** (2.1.1.7; 3.14.1)

dotze *adj i m* (2.2.4; 3.14.3)

dotzena *f* **1** (1.8; 2.2.4; 3.18.2.6.2)

dragó *m* **2**

drap *m* **1**

drapaire,-a *m i f* **1** (3.3.2)

1.dret, dreta *adj* **@** (1.8)

2.dret *m* **@** (2.1.1.8)

dropo, dropa *adj* **1**

dumenge *m* \ (2.1.2.5.2)

2.dur,-a *adj* **@** (2.2.7)

durícia *f* **2**

eccehomo [aséũmo] *m* **2**

edra *f*

egua *f* **1** (2.1.1.7.1; 2.2.11)

aixaguada *f* Miquel, rebuf.

aixaguar *v tr* Traure, dissoldre, amb aigua clara el sabó d'alguna cosa ensabonada, esbandir.

aixam *m* **1 2 3 4** (2.1.2.2; 2.2.2)

aixecar *v tr*

aixerit,-ada *adj* (2.1.2.2)

aixida *f* **1 2** (2.1.2.2)

aixir *v tr* **@** (2.1.2.2; 3.15.17; 3.18.2.10)

aixordaca *f* Xurriaca. (1.8)

aixordacada *f* Cop d'eixordiaca, o d'un objecte, que, com les esfúriaques, presenten una superfície llisa i dura, però flexible, i que pot fer servir d'eixordiaca (corretges, avarques, espartenyas, etc.)

aixugar *v tr* **1 2 3 intr 4** (2.2.11; 4.3)

ambadinar *v tr* Entollar, embassar.

ambafat,-ada *adj* **2**

ambaràs *m* **3**

ambarassada *adj* *f* (2.1.2.4)

amboirar *v tr* **1 2**

ambolic *m* **2** (2.1.2.2)

ambolicar *v tr* **@**

2.ambossar *v tr* \ (2.1.2.5)

ambotat,-ada *adj* Enfadat.

ambotir *v tr* **1 2 3** + Entrar en un recinte, espai, que té una obertura: *s'ha ambotit a ca seua, s'ha ambotit los mil duros a la butxaca, mos vam ambotir al cine*, etc.

ambrassar *v tr* \ (1.8)

ambut *m* **1**

ampandull *m* Embolic.

ampapussar *v tr* **1**

amparar *v tr* **II 1a** + Recolzar el cos en una paret.

amparrat *m* (1.8)

ampastrar *v tr* Engrutar, encastar de manera barroera.

ampastre *m* Cosa mal feta, que revela ignorància o manca d'habilitat.

ampelt *m* **1** (2.1.1.1 I; 2.2.13.1)

emprendre *v tr* **1 2 3 4** (2.1.2.2)

emprenyada *f* Emprenyament.

ampomar *v tr* (2.1.2.2)

en *prep* (3.16.2)

encar/encara *adv* @ (1.8; 3.5.2.2; 3.15.11/13)

ancarranyar *v refl* Enutjar-se.

ancarrassar *v tr* Col·locar fent una trena —un carràs— tomates, cabeces d'allis, cebes, etc. per guardar-les penjades.

ancenall *m* **2b**

ancelar *v refl* **2**

ancendre *v tr* @ (3.16.5)

ancertar *v tr* **1 4 refl**

ancetar *v tr* **1** + Pelar o irritar la pell per fregament.

anciam *m* (2.1.2.2)

anclavar *v tr* **1**

anclusa *f* **1**

ancomanar *v tr* **3a)b**: *veent-te menjar m'has ancomanat les ganes de dinar*.

ancomençar *v tr*

andevinalla *f* **1**

andiot *m* \ **2**

andret *prep* **III A l'andret**. (3.16.9)

anfarfagar *v tr* Guarnir amb un nombre excessiu d'adornaments, d'accessoris, d'elements, etc.

anforcadura *f* **2**

anfotre's *v refl* **3** (*3.3.5; 3.9.3)

anfurismar *v tr*

angalzar *v intr* **2**

anganyar *v tr* @

anganyifa *f* (2.1.2.2)

anganxar *v tr* **2 3 5** + Començar a treballar. (2.2.2.1)

angarjolar *v tr* **1**

anginer *m* Enginyer.

angollidor *m* 2. Engolidor.

angollir *v tr* (2.1.2.6.4)

angrassir *v tr* Alterna, amb menor vigència, amb **angreixar**.

angrineta *f* (2.1.2.2)

angròs *A l'angròs*.

1.anguany *adv* (3.15.2)

anjugaldrina *f* Qualitat d'enjugaldrit.

anjugaldrinat,-ada *adj*. Delitós de jugar; lliurat als jocs propis d'infants o de joves (persones o animals).

anllestir *v tr* **1**

anlluernar *v tr* **1**

anraonar *v intr* **2** (2.2.9)

anrampar *v refl* **2**

anriure's *v refl* (3.3.5)

anruna *f* **1**

anrunar *v tr i refl* **1a)b** **2**

ansabonar *v tr* **1 3**

ansalivar *v tr* **1**

ansobinar *v refl* **2**

ansopegar *v tr* **2**

ansulfatar *v tr*

- ansumar** *v tr* 1 2 3
enta *prep* (2.2.12; 3.16.3; 4.5)
antendre *v tr* @ (2.1.2.2)
anterrador *m* 2
antortelligar *v tr* \
antrar *v intr i tr* @ II *refl* 2
entre *prep* @ (3.1.1.1)
antrepussar *v intr* (3.15.10)
anveja *f* 1 2 3 (3.15.1)
anvejar *v tr* @
anviar *v tr* @ (3.8.2)
anxisar *v tr* (2.2.19.2)
anxovat,-ada *adj* 2
ep! *interj*
ermo,erma *l adj* 2
asbalçar *v tr* 2
asbandir *v intr* 5
asbocinar *v tr*
asbravar *v tr* 3 4
asbregada *f* Acte d'esbregar.
asbregar *v tr* Sotmetre una cosa a l'acció d'una altra, en general un producte netejador, que es fa moure sobre la seua superfície, en especial en intentar traure la brutícia de la roba. (3.1.2.2)
asbrumera *f* Bromera.
asbufec *m*
asbufegar *v intr* 2 3
ascabetxina *f* Matança, gran mortalera.
ascaleres *f pl* Escala.
ascalfar *v tr* 1 Alternant, amb molta major vigència, amb **calentar/aca-lentar**. (2.2.6)
ascampadissa *f*
1.ascampar *v tr* 1 2
ascanar *v refl* \ 3
ascantellar *v tr*
ascapçar *v tr* Escartejar naips.
ascarabat *m* 1 (2.1.2.4)
ascarabatxina *f* Escarabatina, escara-bat de cuina.
ascardussar *v tr* 2
ascarpi *m* \ (2.1.2.6.3)
ascarramar *v tr*
ascarramat,-ada *adj*
ascarransit,-ida *adj*
ascarranxat,-ada *adj* Amb les cames obertes.
ascaxigar *v tr*
ascolà *m* 2
ascolanet *m*
ascoltar *v tr* @ (3.9.3)
ascoltet *m*
ascolufrar *v tr* Escaldufar 6.
ascompís *m* Granera emprada per netejar les eres.
asconillar *v refl* 2
ascopinar *v tr* @
ascopinada *f*
ascorcollar *v tr*
ascorpió *m* 1
ascrivassar *v tr* Esquerdar.
ascriure *v tr* @ (3.5.3)
ascrúpol *m* 3
ascuela *f* (*2.1.2.2; 4.6)
ascular *v intr* Morir desagnat.
ascurçar *v tr*
ascuro,-a *adj* Fosc.
asfarair *v tr* (2.1.2.4)
asfilaxar *v tr* Esfilagarsar.
asfregar *v tr*
asfregues *f pl*
asfuriar *v tr* Espantar persones, bestiar i, en especial, animals voladors: aviram, mosques, moixons, etc.
asfurrassar *v intr* Fer les coses de pressa i corrents i sense gaire encert.
asgall *m*
asgallar *v tr*
asgambi *m* (2.1.2.2)

asgarranyada *f*
asgarranyar *v tr*
asgarrapada *f* 1
asgarrapar *v tr* 1 2 7
1.asgarrar *v tr*
1.asgarrat,-ada *adj* 1
2.asgarrat,-ada *adj* 1
asgarrifar *v tr* 1
asgarrifós,-osa *adj*
1.asgarro *m*
asgarronar *v tr*
asllisada *f* Relliscada.
asllisar *v intr* o *refl*
esme *m* \ 3 5 *Perdre l'esme.*
1.asmola *f*
asmolar *v tr* 1
asmolet *m* 1
aspaciet *adv* (*3.4.1; 3.15.3)
aspargir *v tr* 1 2 3
aspàrric *m* (2.1.2.6.2)
aspartenya *f* (2.2.19.2)
asparver *m* 1 (3.1.1.2)
asparverar *v tr*
aspatarrar *v tr* 1 2
aspavil *m* 1
aspavilat,-ada *adj*
aspenta *f*
aspentar *v tr*
asperança *f* @ (3.1.2)
asperar *v tr* @ (3.5.2/3)
aspernegada *f* Acte d'espernegar; moviment fort i sobtat de les cames.
aspernegar *v intr*
aspetec *m* 1
aspés,-esa *adj* @
aspígol *m*
aspill *m* 1 (4.1)
aspillotar *v tr* Escorxar, llevar la pell.
aspona *f* 3
asportillar *v tr* Trencar la vora d'un

recipient o altre objecte.
aspurna *f* 1 4
asquella *f* 2 (2.1.1.6)
asquena *f* 1 3 + Espotlla.
asquerp,-erpa *adj* 2 (2.1.1.7.1)
asquifit,-ada *adj* \
1.asquirol *m* 1 10
asquirola *f*
1.astable *m* 1
astalentar *v intr* Fer una olor molt desagradable que provoca nàusees.
2.astall *m*
astampit *m* Bufetada sorollosa que deixa marcada l'emprenta dels dits a la galta.
astapirot *m* 6
astarnut *m* \
astarrossar *v tr* Esterrossar.
1.astella *f* 1 (2.1.1.6)
astenasses *f pl* (3.3.5)
astendre *v tr* @
astera *f* Estora.
astés,-esa *adj* 1 2 3
astesa *f* 1 3
1.asteva *f*
astimar *v tr* 4 5 (3.18.1.10)
astirabec *m* \
astisoires *f pl* @ (3.3.5)
astiu/istiu *m* (3.13.2; 3.16.7)
astolzí *m* (2.1.2.6)
astómec *m* \ (2.1.2.5)
astomogo *m* (*2.1.2.5)
astona *f* Alterna, amb molta major vigència, amb *rato/ratet*.
astopós,-osa *adj* Es diu de la vianda que es fa difícil d'engolir, en especial la carn de conill, el pit de pollastre, el llom, etc., que té una textura que recorda la de l'estopa.
astormodir *v tr*

astornell *m* **1** (2.1.2.6.5)

astorrufar *v tr*

astossar *v tr*

astossegar *v intr*

astovar *v tr* **1 3 4 7**

astoviar \ *v tr* (2.1.1.10.1)

astral *f* (2.2.19)

astraler *m* Llenyataire.

astraletada *f* Cop d'estràl. (2.2.15)

astrany,-anya *adj i m i f* @ (3.5.3.1)

astrelat, ou *adj* Ou que hom fregeix amb oli, sense batre'l, fins a prendre's la clara.

astrenyir *v tr*

astret -eta *adj* @ *m* **2** (2.1.2.2)

astrinxolar *v tr*

astrop *m* Loc. d) A tot astrop.

astropada *f* **6**

astudi *m* **4**

asventar *v refl* **8**

asverar *v tr*

asverat,-ada *adj* **1 2**

excusa [askúsa] *f*.

faixa *f* **1 2** (1.8; 2.2.2)

1.falç *f*

1.falca *f* **1**

falçó *m* **1**

faldassos *m pl* Bolquers.

faldetes *f* [usat generalment en *pl*] **1** (3.4.1; 3.16.7)

faltat,-ada *adj* **1 2**

1.falzilla *f*

fam *f* **1**

famolejar *v intr*.

famolenc,-enca *adj*

faneca *f*

fanfarró,-ona *adj, m i f*

fang *m* **1 3** (1.8)

1.fanga *f*

fangal *m*

1.fangar *m* **1**

fangassa *f* Fangar.

fangassar *m* Fangar.

fantarma *f* \ (1.8)

faramalla *f*

farfallós,-osa *adj* Que té una locució poc clara a causa d'una articulació defectuosa dels sons que integren la paraula.

farinetes *f pl* **1** (3.5.3.2)

farnaca *f* **1** (4.1)

farol *m* **1**

1.fart *m* **1 2**

2.fart, farta *adj* **1 2**

fartall *m* Que acostuma o procura menjar molt.

1.fartalla *m i f*

fartallada *f*

fartar *v refl* **1a) 3**

fartís,-issa *adj*

farum *f* (2.1.2.2.1)

fassera *f* **1**

3.fat, fata *adj* **3 4**

1.fato *m* **1 2**

fava *f* **1** (2.1.2.1; 3.5.3)

favor *m* @

fe-fet [afefét] *f* Cigala.

1.fel *f* **1** (2.1.1.3)

feliç,-a *adj* **1** (3.3.4)

fem *m* **1** (1.8)

femella *f* **1**

fenàs *m*

fenoll *m* \ **1** (1.8; 2.1.2.5)

fenya *f* (2.2.19; 3.15.4)

fco, fea *adj* (4.6)

1.fer *v tr* @ (3.18.2.5/8)

ferm, ferma *adj* **5**

fermar *v tr* **2**, en especial els animals.

ferramenta *f* **1 2 pl 3 4**

ferratge *m* \ 1**ferrer** *m* 2**ferro** *m* @ (1.8; 2.1.1.3)**ferrolla** *f* Pala de ferro per recollir la cendra del foc.**festa** *f* @ (2.1.1.7.1)**festeig** *m* (3.2.2)**fetge** *m* 1 (2.2.3.1)**ficar** *v tr* \ II 1 2 *refl* III 4 (1.8; 3.15.18)**fideu** *m* 1**fill, filla** *m i f* @**finestra** *f* @ (2.1.1.7.1)**fisomia** *f***fisionomia** *f***fito fito, de** *loc adv* (4.5)**fiula** *f***flac, flaca** *adj* 1**flama** *f* 1 2**flamerada** *f* \ @**flari** *m* (*2.1.2.6.3)**flariol** *m***1.floc** *m* 1 3**flocada** *f* 1**1.flor** *f* @ (2.2.14)**florir** *v intr* 1 *refl* 4**floronco** *m* **flotar** *v intr***fluixera** *f* Fluixedat.**1.foc** *m* @ (1.8; 3.16.5)**fogada** *f* 2**fogaril** *m* \ 1**folla** *f* En els jocs d'atzar, fet d'enviadar com si hom tingués bon joc per tal de provocar l'abstenció o la retirada dels contraris; catxa.**fona** *f* 1**1.fondo, fonda** *adj***2.fondo** *m***font** *f* @ (2.2.13)**fora** *adv i prep* @ (3.15.10)**foraster, -era** *m i f* *adj* 2 (3.15.14)**forat** *m***forc** *m* 2**forigatxo** *m* Habitacle estret i fosc.**formalitat** *f* (*2.2.16)**formatge** *m* @ (1.8; 2.2.3.1)**forn** *m* @**forniga** *f* \ 1 (2.2.19)**forniguer** *m* **fornit, -ida** *adj* 1 2 3**forràs** *m* **forrellat** *m***fort, forta** *adj i adv* @ (2.1.2.1.1; 2.2.13.1; 3.13.3)**fortor** *f* 2**fosca** *f* A la fosca: quan comença a venir la nit.**1.fossar** *m***fotimer** *m***foto** *f* @ (3.6.2)**fotre** *v tr* 2 4 (3.8.1)**fragotí, -ina** *adj* Propi de Fraga.**fred** *m* @ (2.1.1.8)**2.fregadora** *f* 1**fregassam** *m* Conjunt d'aïnes que s'han de fregar o que ja s'han fregat però encara no s'han desat.**fregir** *v tr* la)**freixura** *f* 1**fressat, -ada** *adj***front** *f* 1 (3.3.6)**frontera** *f* 2 4**2.frontissa** *f***fuguera** *f* (*2.1.2.6)**fullamenta** *f***fullarasca** *f***fum** *m* @**fumarrina** *f***fumarro** *m***fumerra** *f*

fumerrada *f*
furiós,-osa *adj* 1 2 4
furo,-a *adj* Salvatge, no domesticat; d'instints carnissers.
furó *m* 2
furonejar *v tr*
furràs *m*
furtar *v tr*
fusill *m*
fusillo *m*
fuster *m* 1 (2.1.1.4; 3.3.7)

gàbia *f* 1 2 4 (2.2.14.2)
gabina *f* (*2.2.19.4)
gafa *f* 1
gaiata *f*
gaire *adv i adj* (3.3.2; 3.15.14; 3.15.14)
galdós,-osa *adj*
galifardeu *m*
galipàndria *f* 2
2.gallet *m* 1 2 *Beure a gallet.*
2.galleta *f* \
2.gallinassa *f* 1
gallineta *f* 1 3a) *Gallineta ciega:* crustaci terrestre del gènere *Armadillidium*, de color gris, cos semicilíndric, que s'enrotlla fàcilment sobretot quan el toquen o quan se sent en perill.
1.galló *m* 1
galta *f* 1
galvana *f*
galvaner,-era *adj*
1.gana *f* 1 2 3c) (1.8; 3.6.1; 3.15.14/15)
gandul,-ula *m i f*
gangós,-osa *adj*
ganyolar *v intr*
ganyot *m* 1
ganyota *f*

garba *f* 1 (1.8)
garbera *f* 1
garbinada *f* (4.2)
gargallet *m* *Beure a gargallet:* beure engolint un raig prim de líquid sense tocar amb els llavis el recipient que el conté.
garganxó *m* 1 3 (2.2.2.1)
1.garjola *f* 4
garra *f* 1 2
garró *m* 1 2
garrot *m* 1 2
garrotada *f* 1 (2.1.2.6.7)
garrotilla *f* Diftèria.
garrut,-ada *adj* 3 (4.2)
garsa *f* 1
gat *m* 1 1 (2.2.4.1; 2.2.4.1.1)
gatada *f* 1 2
gatera *f* 1
gavatxo *m* Egoista, mentider, que no és gaire de fiar. (3.2.2)
1.gavella *f* 1 (2.1.1.6)
gebre *m* 1 (3.3.6)
1.gel *m* 1
gelada *f*
gelar *v tr i intr* 1 2 3a) 4a) 5 6
gemec *m* 1 2
gemecar *v intr* \
1.gendre *m*
generació *f* 4 5 (2.1.2.5.2)
2.gènit *m* \@ (2.2.19.1)
geniva *f* 1
genoll *m*
genollons *A genollons.*
1.gent *f* 2 (1.8; 2.2.3.1; 2.2.12; 3.18.2.6.1; 3.11.3)
gentada *f* (2.2.15)
gepa *f*
1.germà,-ana *m i f* 1 (3.10.6; 3.10.6.2)
gerro *m* 1 2

1.ges *m*
giba *f*
gibós,-osa *adj*
gigant *m \ @*
giner *m \ (2.1.2.6.1)*
gínjol *m 1*
ginjoler *m*
giravolt *m 2*
giravolta *f 2*
gitano,-ana *m i f 1 2 6 f (1.8)*
gitar *v tr 6a)b (2.2.3.1)*
glop *m 1*
goig *m 1*
gola *f (1.8)*
golada *f 1*
golafre *adj i m i f*
golp *m (*4.6)*
golut,-uda *adj*
1.gorgoll *m A gorgoll.*
1.gos *m 1 II 1 (3.1.1.1; 3.15.2.1)*
1.gosar *v tr o intr 1*
gossa *f 1 3 4*
gossam *m 1*
gota *f 1 2 3 adv (3.15.1) 5a)*
gotellera *f*
govern *m @ (2.1.1.8)*
graciosa *f Gasosa.*
gràcia *f @ (2.2.12; 3.17.3)*
graciós,-osa *adj 1 2 (3.17.3)*
graella *f pl 1*
gralla *f 1*
1.grama *f*
1.granera *f 1 (4.1)*
granota *f 1 3*
grave *adj (4.6)*
1.greix *m 1 2*
2.grenya *f*
grenyut,-uda *adj*
2.grill *m 1*
2.grillar *v intr o refl 1 2*

gritar *v intr (4.6)*
griva *f 2*
groc, groga *adj (1.8)*
gronyir *v intr \ 1*
gronyit *m Grunyit.*
gros, grossa *adj 1 2 5*
1.grup [grúpo] *m*
guapo, guapa *adj 1 (4.6)*
guardicioner *m Guarnicioner 2.*
(2.1.1.4.1; 3.3.7; 4.7)
1.guardiola *f 1*
guareit *m \ 1 3 (2.1.1.2)*
guarnir *v tr 1 5a)*
guatlla *f 1 + Excrement que s'expel-*
leix en una evacuació de ventre. (2.2.8;
3.12.1)
guenyo, guenya *adj*
guerxo, guerxa *adj 1*
1.guier *m*
guinya *f Acte de guinyar, de fer l'ullet.*
guirigall *m*
guirlatxa *f Crocant.*
guinyot *m*

haguer *v auxiliar @ (*3.18.1.7;*
3.18.2.6)
basta *prep (*2.2.12; 3.16.6)*
haumit,-ida *adj (*2.1.2.3.1)*
haumitat *f (*2.2.16)*
haure *v tr \ (3.18.2.7.3/6)*
haver *v tr, auxiliar, impers. @*
(2.1.2.6.7)
haveria *f pl Bèstia de càrrega.*
herba *f @ (2.1.1.7.1)*
hereu,-eva *m i f 1 (2.1.1.7.1)*
història *f @ (3.1.2)*
hivern *m (3.16.7)*
home *m 1 2 3 4 5 (2.2.13.2; 3.2.1;*
3.16.7)
1.hora *f @ (2.1.2.1.1)*

- horisó** *m* (*2.2.4.3)
hortalícia *f* (2.1.2.5.2)
hortera *f* Cassola.
1.hòstia *f* 2 4 (3.1.2)
huelga *f* (*4.6)
- ia** (*2.2.4.1.1; 3.13.3)
iaia *f* Àvia, en totes les generacions. (1.8)
iaio *m* Avi, en totes les generacions. (3.9.1; 3.10.6)
important,-a *adj* 1 2 (3.3.4)
indult *m*
indústria *f* 2 (3.1.2)
infern *m* (1.8)
instint *m* (2.2.13)
insult *m* 2
intel·ligent *adj* (3.15.2.1)
interés *m* 1 2 3 4 (3.1.1.2)
- jabalí** *m* (*1.8; 2.2.17)
japerut,-uda *adj* (*2.1.2.6)
jarra *f* (2.1.2.2.1)
jaure *v intr* \ 1
1.joca *f* 1
jolivert *m* \ @ (2.1.2.6.4)
joquer *m*
jordiga *f* Ortiga.
jornaler,-era *m i f* 1a)
2.jota *f* (2.2.17)
1.jou *m* 1 (2.1.1.7)
1.jove 1 *adj* (1.8)
jovent *m* b)
2.jubilar *v refl* 2a)
judeu,-eva *adj i m i f*
juerga *f* (2.2.17)
jugaldrina *f* Enjogassament.
jugar *v intr o tr* I 1 2 (2.2.3.1; 2.2.11)
jugueta *m* Joguina. (2.2.11)
jum *m* Jonc.
- junça** *f* \ a)
junta *f* 4 7 8 9
jurar *v tr* @ (3.5.2.2; 3.15.13)
juriol *m* \ 1 (2.2.19)
just.justa *adj i adv* @ (3.16.9)
- làbio** *m* (*4.6)
lego *adv* (1.8; 2.1.2.6.7; 3.15.6)
lejia *f* (*2.2.17)
lifara *f* \ l
1.llac *m* 4
llaç *m* 1 3 4 *pl*
llacera *f*
lladó *m* \ (2.1.2.2.1)
lladoner *m* \ (2.1.2.2.1)
llaganya *f* \ (2.1.2.5.1)
llaganyós,-osa *adj* (*2.1.2.5.1)
llagó *m* Lligó.
llamí *m* 1
llàmina *f* (*2.2.19.3)
llaminer,-era *adj* l (3.4.2)
llançar *v tr* l 4c)
llançol *m* (2.1.2.2.1)
llangardaix *m* l
llangost *m* (2.2.10)
llantaïm *m*
llantia *f* \ (2.1.2.2.1)
llanut,-uda *adj* 1 2
2.llaor *m* \
llapicero *m* (*2.2.19.3)
llargandaix *m* \ (2.2.19)
llarguerut,-uda *adj*
llauger,-era *adj* \
llaure *m* Llorer.
2.llaüt *m* 1
2.llavador *m*
1.llavar *v tr* (4.7)
llavero *m* (*4.6)
llavons *adv* \ (3.16.14)
llavonses *adv* \ (3.15.12)

llebre *f* 1 (3.15.9)

llebrot *m*

llegir *v tr* @ (2.2.18.1)

lleit *f* \ @ (2.1.1.2)

lleiterola *f* \ 1

1.lleixiu *m* (2.2.17)

lleme *m pl* 1 (3.2.1; 4.2)

llengüet *m* (2.1.2.6)

llepada *f* 1

llepar *v tr* @ (1.8)

llesca *f* 1

llest, llesta *ll adj* 1 3 4 Amb escassa vigència i cada dia més substituït pel castellanisme *listo*. (2.2.13.1)

lleva *f* 1 4

lliberal *adj* \ (2.2.19.3)

llibrar *v tr* 1. Lliurar 1.

1llibre *m* 1

llibre *adj* 1. Lliure.

llibreta *f* (3.6.1.2)

lliga *f* 2

lligacama *f* 1

llimac *m* 1 (1.8)

1.llimó *m* (4.2)

llimpiar *v tr* (2.2.19.3)

1.llindar *m* 2

llit *m* @ (2.2.4.1; 3.5.2.1; 3.5.3.1; 3.15.16)

lliteratura *f* (*2.2.19.3)

1.lloba *f*

3.lloba *f*

lloca *f* 1

llocada *f* 1 2

lloco *m* (3.2.2)

llòdriga *f* Llúdrria.

llodrigada *f* 1

llodriguera *f* (2.1.2.6.4)

2.llogar *v tr* 1 2

llogater, -era *m i f* 1

llomera *f* 3

llonganissa *f* 1

1.llonza *f* 2

1.llop *m* @

llosa *f* 1h) *Llosa de llavar*.

1.lluc *m* 1

lluç *m* 1

lluvent, -enta *adj* (3.3.4)

1.lluir *v intr* 1 2

llufa *f* 1

llum *f* 1 @

llun *adv* \ (2.2.19; 3.15.10)

lutxar *v intr* (*4.6)

mà *f* @

madeixa *f* 1

madrilla *f*

maduixa *f* 1

madurisia Rebombori.

magatzem *m* 1 (2.2.4.3)

magolar *v tr*

magre *m* La carn de porc sense greix.

magreta *f* (2.1.2.1; 3.4.1; 4.5)

1.mai *adv* @ (1.8; 3.5.2)

1.maig *m* 1

maior *adj* \ (2.2.3.2)

maití *m* \ (2.1.2.6.6)

maitinada *f* 1. *Matinada* 1

maitiner, -era *adj*. *Matiner* 2 (2.1.2.6.6)

maixant, -anta *adj* \

majo, -a *adj* (*1.8; 2.2.17; 3.15.2.1)

1.mal *m* @ (3.17.3)

2.mal *adv* 1

malair *v tr* \ @ (2.1.2.6)

malament *adv*

malalt, -alta *m i f i* *adj*

malaltís, -issa *adj*

malbaratar *v tr*

malbé *adv*

malcregut, -uda *adj*

malantés *m* (*2.1.2.2)

malfarjat,-ada *adj*

1.mall *m* 1

malló *m* Munt de pedres per assenyalar quelcom (2.1.2.6)

malmetre *v tr* (3.7)

malós,-osa *adj*

maltraçat,-ada *adj*

malva *f* Emprat en *pl.* en la frase feta: *criar malves.* (2.2.6)

mançana *f* \ 1 (2.2.10; 3.8.1)

mandola *f* Fal·lus.

mandongo *m* \ 2

mandonguer,-era *m i f* \ Manifasser, persona que maneja arbitràriament afers d'altri, especialment els d'una col·lectivitat.

mandonguilla *f* \

mànic *m* 1 (2.1.2.6.2)

mangrana *f* (2.2.10)

mangranera *f* Magraner.

manoll *m* 1

mantornar *v tr* 1

1.manxa *f* 1

manxar *v intr* 1

mar *m* @ (2.2.7)

maranya *f* 1 2

maranyós,-osa *adj* 1 2

1.marçal *adj*

marcir *v tr*

1.mardà *m* 1

mare *f* @ (3.5.4; 3.9.1; 3.10.6.2)

màrfia *f* (2.1.2.6.2)

margall *m* 2

mariastra *f*

marràs *m*

marro *m* Petita esfera de terra cuita que serveix als nois per a jugar al joc de bales. // Mescla d'argila i aigua que resta al fons de les basses quan aques-

tes minven de nivell.

martell *m* 1 (2.1.1.6)

marturi *m*

1.marxant,-anta *m i f*

mas *m* 2.a) (2.1.2.6.7; 2.2.12; 3.13.2)

mascarar *v tr*

mascle *adj i m* @

2.massa *adv i adj* 1 (3.7.1; 3.17.3; 3.18.2.6.1)

matalàs *m* 1

2.matar *v tr* @ (3.1.1.1; 3.5.2.2; 3.5.4)

mateix, eixa *adj* @

matraca *f* 1 Explicació, justificació difícil d'entendre.

matxacar *v tr*

matxo *m* 1 (4.3)

matxutxo,-utxa *adj*

maular *v intr*

maulit *m*

medecina *f*

medrar *v intr* 2

2.mel *f* @ (1.8; 2.1.1.11)

melic *m* 1 (1.8; 4.1)

meliguera *f*

meló *m* 1 *Meló cristià*: nom del meló comú que només s'empra quan es vol distingir-lo del *meló de moro* —alternant aquest últim, amb molta menor vigència, amb *meló d'aigua* i *síndria*.

2.menat *m* (2.1.2.6)

menescal *m* \

menester *m* 3

menina *f*

menjar *v tr i m* \ @

1.meno *m* 1

menos *adv* @ (3.15.9)

mentir *v intr* 1 2 (3.18.2.11)

mentira *f*

mentirós,-osa *adj*

mentres *conj*

mentrestant *adv*

menudalla *f* 2

menudència *f* *pl* 3

1.menut,-uda *adj* 1 *e*) *m* *pl*

merdolí *m* Despectivament persona petita, en especial aplicat a les criatures.

1.mèrit *m* 1 2

1.més *adv* i *adj* @ (3.1.1.1; 3.5.2/3; 3.13.3)

2.mesa *f* 1 (3.15.16; 4.7)

mesdia *m* (2.1.2.5.2)

mesdiada *f* (2.1.2.5.2)

mestra *f* *la*) + Escola.

mestre *m* i *adj* @ (2.1.1.7.1)

mesura *f* 1 1 II 2 Sense *mesura*.

mesurar *v* *tr* 1 2

1.metge *m* 1 (2.2.3.1)

metgessa *f* 1 (3.5.2.2)

metxa *f* 1 (1.8)

2.mica *f* 2 3 (3.4.1; 3.15.1)

mig *adj* *adv* i *subst* @

milló *m* (3.14.1)

millor *adj* i *adv* @

mindola *f* Penis.

minguar *v* *intr*

1.ministeri *m* @ (2.1.1.1)

miqueta *f* Diminutiu de *mica*. (3.4.1; 3.15.1)

miqueteta *f* Diminutiu de *miqueta*. (3.4.1)

miqueter,-era *adj*, *m* i *f* Excessivament triat, escrupulós, en el menjar.

miquirrina *f* Miqueta, porció molt petita.

miracle *m* 1 2 Viure de *miracle*.

mirar *v* *tr* @ (3.5.4)

missa *f* 1 4

misto *m*

2.mitger *m*

mitja *f* 1 (2.2.3; 3.9.1)

mitjana *f* (2.2.3)

1.mitgera *f* *1a*)

mixino *m* Gat, en llenguatge infantil.

mixó *m* (1.8; 3.12.2; 2.1.2.6)

mixonet *m* Familiarment, membre viril.

1.moc *m* 1 2

mocador *m* 1 *2a*) Mocador de coll. *b*) Mocador de cap. 3 Mocador de fer farcells.

mofa *f*

mogle *m* \ @ (2.2.8.1; 2.2.14)

2.moïment *m* \ @ (2.2.19)

1.molla *f* 1 2 4

molt *adj* i *adv* @ (2.1.1.8; 3.5.4; 3.6.1; 3.11.2; 3.15.2.1)

mòlt *adj* i *part* *pass* de *moldre*, alternant amb *mollgut*. (2.2.13.1)

món *m* @ (3.13.2)

monasteri *m* (2.1.1.1)

mongeta *f*

monyir *v* *tr* \ 1

1.móra *f* 1 2 (2.1.1.7)

1.moral *adj* I 1 2 3 5 *adv* Ploure molt *moral*.

moralitzar [moralizá] *v* *refl* Apai-vagar-se un caràcter massa violent.

morca *f* 1

3.morella *f* 2

moricec *m* \

morra *adj* Marcida, moixa; es diu, en especial, de la fruita i les ovelles.

morral *m* 1 2 3

morro *m* 1 2 Morro té caràcter despectiu, per això cada cop més és substituït pel castellanisme *llàbios/llàbios*.

1.mort *f* @

mortalera *f* Mortaldat.

mortalla *f* 1

1.mossa *f* 1 1 3
mossada *f* 1 2 3 (2.2.15)
1.mossar *v tr*
mossen *m* 2a)⁴¹
mosso *m* 1 1 3
mosta *f*
mostada *f*
mostí *m*
mostruari *m* \
1.motada *f* 2
moto *f* (3.6.1)
motxo,-a *adj* 1
moure *v tr i intr* @ (1.8)
mula *f* 1 3 (4.3)
1.muller *f* (Té escassa vigència).
1.munt *m* 2 (3.16.3)
4.murga *f* 2 3
murgó *m* Murgó 1.
muro *m* (*4.6)
múrrio, múrria *adj* Taciturn, moix.
1.muscle *m* 2
1.mussol *m* 1a) 3 (1.8)
2.mussol *m* 1 (1.8)
1.mussolada *f* 2
mustrela *f* 1 + Senyal a la carn per efecte d'un pinçament, sangtraït.
mut, muda *m i f* (2.2.4.1)

1.nadal *m* 1
nadar *v intr* \< @ (2.1.2.5)
nafra *f* 1b)
nafrar *v tr*
nàixer *v tr* @ (2.1.1.9; 3.18.2.2)
naiximent *m* \< @ (2.1.2.6.1)

1.nas *m* @
navada *f* 3
navalla *f*
natura *f* Òrgans genitals de les femelles dels animals i, per extensió, de les dones.
negre, negra *adj i m i f* @
neguit *m*
nervi *m* @ (2.1.2.6.1)
nerviós,-osa *adj* 1 2 3
1.net, neta *adj* 3 Fer net: acabar les existències de diners o altra cosa.
neu *f* (2.1.1.7.1.)
nieto,-eta *m i f* (*4.6)
ningú *pron* 1 1 (3.13.1)
nit *f* (1.8; 2.2.4.1.1; 3.1.2)
niu *m* @
niquitós,-osa *adj* Neguitós.
nirviós,-osa *adj* \
noble *adj* 1 2 (2.2.14)
1.noguera *f* 1
noi *m* 1 (1.8; 3.9.1)
noia *f* 1 (1.8; 3.9.1; 3.12.2)
1.nom *m* @ (3.1.1.1)
1.nora *f* 1
nòria *f* 1
nosa *f* (3.18.3)
3.nou *adj i m* @ (3.14.2/3)
novena *f* Munt de nou garves.
nòvio, nóvia *m i f* (2.2.14.2)
nugar *v tr* \< (2.2.9)
núgol *m*
nyagol *m* Grinyol de gos.
nyagolar *v intr* \< (1.8)
nyagolit *m* Grinyol de gos.
1.nyeula *f*
nyirvi *m* \< (2.1.2.6.1)
nyonya *f*

2.o/u *conj* @ (3.17.3)

⁴¹ Cal assenyalar que com a Maella, Aiguavivai Valljunquera—d'acord amb el DCVB—la vocal tònica de **mossen** al Baix Cinca, inclòs Saidí, és la de la primera síl·laba.

obrar *v* II 4 *tr*

oixque *interj* \

oli *m* @

oliassa *f*

olla *f* 1 2 *Olla barrejada*: cuinat d'ar-ròs, trumfes, cigrons, un os de tocino, tocino, carn de corder i botifarra negra. (1.8)

ollaò *interj*

1.om *m* 1 (1.8)

1.on *adv* i *conj* @ (3.15.9)

1.onça *f* (2.1.1.9)

onso *m* (4.5)

onze *adj* i *m* i *f* (1.8)

oratge *m* 2 —Alternant amb *oreo*.

ordi *m*

oreo *m* Oratge 2.

oret *m*

organisació *f* @ (*3.1.2)

organisar *v* *tr* (2.2.4.2)

orgui *m* \ (2.1.2.6.3)

orgull *m* 1

1.osca *f* 1

ossamenta *f*

otonyo *m* (4.6)

1.ou *m* @ (2.2.5)

1.pa *m* @ (3.12.1/3; 3.15.1)

3.pa *prep* (2.2.12; 3.5.2; 3.16.5)

pacència *f* \ 1 (3.18.2.4.1)

padrí,-ina *m* i *f* 1 2 (3.10.6)

padella *f* 1

pagar *v* *tr* @ (3.5.2.2; 3.5.3; 3.16.5)

pagés,-esa *m* i *f* 1 1

païdor *m*

pair *v* *tr* 1 2

palafanguer *m* 2

2.paleta *m* (3.18.2.6.2)

paletí *m*

1.palla *f* 1 3 (3.16.5)

2.pallàs *m*

1.paller *m* 1

pallera *f* 3

pallerofo *f* \ 1 (2.1.2.6)

2.pallissa *f*

pallofa *f* \ 1 (2.1.2.6)

pallús *m* 2

palmell *m* 1

paloma *f* 2

palometa *f* 2 (3.4.1; 4.1)

palpar *v* *tr* (1.8; 2.2.6)

palpons, a *loc* *adv* (2.2.6)

pampallugues *f* *pl* 1

pampo *m* 1

panadó *m* 2

panera *f* 2

panillet *m* (*2.1.2.6.1)

panís *m* 2 (4.1)

panistra *f* Panera 1.

panolla *f* 1

pansa *f* 1 6

pansir *v* *tr* 1 2

pantalons *m* *pl* (3.8.2; 3.16.7)

pantingana *f* 1 (2.2.10)

panxa *f* 1 2 3

pany *m* 2f) *Pany de dents*. 4

paper *m* @ (2.1.1.4; 2.2.7)

2.papera *f* *pl* 2 (2.1.1.4.2)

pardal *l* *m* 1 (3.1.1.1)

pare *m* @ (3.9.1; 3.10.6)

paréixer *v* *intr* 2 (2.1.1.1; 4.7)

parell *l* *m* 1 (2.2.13.2)

1.paret *f* 1 (2.1.1.1)

parlar *v* *intr* o *tr* @ (3.15.3; 3.16.2)

pàrpado *m* (*4.6)

2.pas *adv* 1 (3.4.3)

passar *v* *intr* o *tr* @ (3.5.3)

passeig *m* 1 2 (3.2.2)

pastel *m* 1 (4.6)

pastisser,-era *m* i *f* 2 (4.6)

- pastisseria** *f* 4 (4.6)
pastoreta *f* 1 2
1.patacada *f* 1
patacó *m* 2 *Joc de patacons.*
patada *f*
patafuller *adj i m* Mentider, poc formal.
patamoll *m* 1 2
1.patera *f*
patir *v tr* 1 *intr* 2 (3.7.1; 3.18.1.4.1)
patívol,-ívola *adj*
1.pato *m* (4.6)
patolea *f\ l*
patullar *v tr* Buscar i rebuscar quelcom amb afany.
patut,-uda *adj*
1.pau *f* @
pavís *m* Pavia, varietat de préssec gros, de molla blanca i pinyol roig molt adherit a la molla.
pavo *m* 1 2
peal *m* 2
peana *f* (2.2.19)
pebre *m* 3
peçó *m* 1
pedra *f* @ (2.1.1.7.1)
pedrada *f* 2
pedrinyera *f* (2.1.2.6.1)
pedrís *m* 5 6 (2.2.12)
pegot *m* 1
peix *m* @ (1.8; 2.2.2; 3.17.3)
pèl *m* @ (1.8; 2.1.1.3; 3.8.2; 3.9.1)
peladilla *f* 2 (4.6)
peladura *f* 2
peladussa *f* Pela de trumfa.
pelarxo,-a *adj* Es diu, especialment, de l'infant que al cap té escassos cabells, o els té molt curts.
1.pell *f* 1 2 3 4 (2.1.1.6)
pellaire,-aira *m i f* (3.3.2)
- pelleringa** *f* 1
1.penca *f* 1
pençar *v intr* 1
penco *m* 2
pendó *m* 7
pendre *v tr* @ (3.8.2; 3.9.1; 3.12.1; 3.15.14)
penjar *v tr o intr* @
penjoll *m* 1a) 3
pensar *v tr o intr* @ (2.1.2.6.7; 3.15.9/11; 3.18.2.1.1)
pentinar *v tr* 1a) 2
pepino *m* (4.6)
per *prep* @ (3.16.4)
1.pera *f* (2.1.1.7.1; 3.12.1; 3.15.2.1; 3.15.11)
perdigana *f* 1 + Putada, porcada.
perdiu *f* 1
perdre *v tr o intr* (3.18)
perea *f\ l*
pereós,-osa *adj*
perill *m*
perlesia *f*
però *conj i adv* 1 *m* 2 (3.17.2)
perpal *m*
perpalina *f*
pertocar *v intr* 1
perxe *m* 2 (1.8)
pesebre *m* 1 2
pessic *m* 1
pet *m* @ (2.2.4.1)
petorrera *f* Acció i efecte de petejar, seguit de pets.
petupèries *f pl* Peripècies.
petxar *v tr* Assumir, fer-se càrrec d'una feina.
petxina/pitxina *f* 1 (2.1.2.6.1)
peu *m* @ (2.2.5)
peüc *m* 1
1.pi *m* 1

picant,-anta *adj* 2 3
picaport *m* 1 2
picor *f*
1.pigota *f* 1 (4.1)
1.pilar *m* @ (2.2.7)
pilastra *f* 1 2
pillet *m* (4.7)
piló *m* @ 2a)
pilota *f* 1 3b) (3.15.2.1)
pimentó *m* Pebrot 1.
pinada *f*
1.pinassa *f* 1
2.pinassa *f*
pinte *m* 1 3 (3.3.6)
pinxo *m* 1 2
pinyol *m* 1
pinyola *f* 2
pitjor *adj i adv* 1 2 (1.8; 2.2.3)
1.pitrera *f* 1 2
pitxell *m* 1
pitxella *f* 2
1.piu *m* 1
2.piu *m*
pixar *v intr* 1
pixarrada *f* 1
pixum *m*
plaça *f* @ (2.2.14; 3.16.4)
plafó *m* 1
plana *f* 1 2 (3.17.6)
plànyer *v tr* 3
1.plat *m* I 1 *Plat fondo. Plat pla.*
plega *f* 1b)
1.plegador,-ora *adj i m i f b)d) Plega-*
dor de fems.
plegar *v tr* \ I 1 2 II III 1 2
pleit *m* \ 2 (2.1.1.2)
plor *m*
plorar *v intr o tr* @ (3.17.3)
ploure *v intr i impers* 1 2
plovinejar *v intr*

plovisnar *v intr*
pluja *f* 1 2
poble *m* @ (2.2.14; 3.11.3)
pobre, pobra *m i f i adj* 1a) 2 3
pobretó, ona *m i f*
poc *adj i adv* @ (1.8; 3.17.3)
poca-solta *m i f* 2
poca-soltada *f*
poca-vergonya *m i f*
podrimer *m* 1
polegó *m* Pugó.
2.poll *m* @ (2.2.18)
pollastre *m* 1
pollegana *f*
pollet *m* 1
pollí *m* 1
pollmantós,-a *adj* Gemegós.
polpa *f* 1 2
polmó *m* \
2.pols *m* 1 (3.3.6)
polseguera *f* 1 (3.6.1)
1.pomell *m* 1
1.pont *m* @ (2.2.13)
2.popa *f* (4.1)
1.popar *v tr* 1 2 (4.1)
por *f* @ (2.2.7)
pórca *f* 1
porgar *v tr* 1 2
porgueres *f pl*
1.porro *m* 1
1.port *m* 1 (2.2.13.1)
porta *f* 1 1 2 II 1 2 (2.1.2.1; 2.1.2.1.1;
 3.15.18)
portalada *f* 1
1.portar *v tr* @ (3.7.2)
3.pos *conj* (3.17.1)
1.posar *v tr* @ (3.15.16)
postres *m* (3.3.6)
1.pot *m* 1
pota *f* 1 2 3 4

- potecari** *m* \
potro *m* 1
potser *adv* (2.2.4)
1.pou *m* @ (2.1.1.5; 2.2.5)
1.pregó *m*
prèmit *m* \ (2.2.19.1)
2.present *m* 1a)
prèssic *m* \ (2.1.2.6.1; 3.15.2)
pressiguer *m* \ (2.1.1.4)
pressupost *m*
preu *f* 1 (2.1.1.3)
prim, prima *adj* @
1.primal, primala *m* i *f* 1
primavera *f* 1 (2.1.1.7.1.)
primentó *m* Pebrot 1.
primer,-era *adj* i *adv* @ (3.14.3)
prissa *f* (3.5.2.1; 3.15.17; 4.5)
professó *f* \ 1 (4.2)
profit *m*
pronte *adv* \ 5 (2.2.13.3; 3.5.3; 3.15.6)
prop, a 1 *adv* i *prep* 1 2 (3.15.10)
propet, a *adv* *intens* (3.4.1; 3.15.3)
prou *adv* i *adj* II 1 2 (3.15.15)
1.pruna *f* 1
prunera *f*
pudent,-a *adj* 1 + *m* i *f* Malcarat.//
 Molest en excès.
pudir *v* *intr* 1 2
1.pudor *m*
2.pudor *f* 1 2
puesto *m* (2.2.13.4; 3.15.11; 4.6)
puguer *v* *tr* @ (*3.18.2.2; 2.2.12)
puial *m* \ 2 (2.2.3.2; 3.15.2)
puiar *v* *intr* o *tr* \ (2.2.3.2)
pulça *f* \ 1
punt *m* @ (2.2.13)
punterada *f* Cop donat amb la punta
 del peu.
puntona
punxa *f* 1a)
- punxó** *m* 1 (2.2.2.1)
puny *m* @
1.punyada *f* 1 (2.2.1.5)
puput *f* 1
pur, pura *adj* @ (1.8; 2.2.7)
- quadra** *f* 5
quansevol *adj* i *pron* \ 1 (2.2.19)
1.quan *adv* i *conj* @ (3.5.2.2)
1.quant, quanta *adj, pron* i *adv* @
 (3.12.3)
quart, quarta *adj* i *subst* @ (1.8;
 3.14.3; 3.16.7)
quatre *adj* i *m* i *f* 1 2 (1.8; 3.4.2;
 3.14.2)
quarto *m* 2a) *pl* (3.18.1.7) 5
quedar *v* *intr* o *refl* @ (3.18.1.7)
qüento *m* \ (3.5.4)
quefer *m* 1
queixa *f* 1 2
1.quera *f* 1a) 6
1.qui *pron* *interr* @ (3.12.2)
quin, quina *pron* i *adj* @ (3.12.1)
quinquillaire,-a *m* i *f* \ (3.3.2)
quint, quinta *adj* i *subst* @ (3.14.3)
1.quis *m* Nom amb què es criden els
 gossos.
quixal *m* \ 1 (2.2.19)
- rabalsador** *m* Gronxador.
1.rabassa *f* 1 2
rabassut,-uda *adj*
ràbia *f* 1 2 (1.8; 2.2.14.2)
rabosa *f* 1 (4.1)
racer *m* \ 1 2
racós,-osa *adj*
rader,-era *adj* \ (2.1.2.2.1; 2.2.19)
radera *adv* i *prep* \ (2.2.19)
ràfel *m* \
1.ragó *f* \ @ (2.2.9)

4.rai**raig** *m* I 1 IV 1**1.raïl** *f***2.raïl** *m***1.raïm** *m* 1 *Raïm blanc. Raïm negre. Raïm afartapobres.* (3.12.3)**1.raio** *m* 3 (4.6)**rajar** *v intr* 2a)**1.rama** *f* 2 (4.7)**ramal** *m* 1 2**3.ramat** *m* 1 3**1.rampa** *f***rampill** *m* 1**rampillar** *v tr* 1**rampoina** *f* 2a)**raó** *f* @ (2.2.9)**raro, rara** *adj* \ (3.4.2)**1.rascle** *m* 2**rasclet** *m* 1**raspadura** *f* Erosió de la pell.**rastanyós, -osa** *adj***rastoll** *m* \ 1 (2.1.2.2.1)**rastollar** *v tr* **ratera** *f* 1 2**ratlla** *f* 1 2 3 8 (2.2.8)**rato** *m* (3.4.1; 4.6)**ratolí** *m* 1 2 (2.1.2.6.5)**1.raure** *v tr* 1 6 11 (3.18.2.5)**ravaníssia** *f* Ravenissa 1**ravatxol** *m* 2**rave** *m* 1 (3.2.1)**realisar** *v tr* \ (2.2.4.2)**rebaix** *m* 4**reballadora** *f* Baldufa.**rebatre** *v tr* 2d)**rebentar** *v tr, intr i refl* @**2.rebotir** *v tr* 1**rebot** *m* 1**rebregat, -ada** *adj* 2**rebumbori** *m* **recapte** *m* 5a)**recepta** *f* 2 3**recibo** *m* (4.6)**reclam** *m* 4**recolzar** *v refl* 1**reconéixer** *v tr* @ (3.18.1.10)**recuit** *m* Pa de crosta gruixuda.**recular** *v intr* I 1 2 3 II *tr* 1**recules** *A recules.***redable** *m* 2**rededor** *m***redó, -ona** *adj* \ @ (2.1.2.5)**redolada** *f* **redolons** *A redolons*: redolant; fig., de mala manera, sense poder prosperar.**refermar** *v tr* 3: *Se va refermar en la mesa i li va fallar una pota.***refran** *m* 2 (*2.2.19)**2.regador** 1**1.regalar** *v tr* 1**2.regalar** *v intr o refl* 4**regalíssia** *f* \ 1 (2.1.2.6.1)**regall** *m* 1 2**1.regata** *f* 1 3 + Esquerda.**regatall** *m* Petit solc per on corre l'aigua de pluja o de rec.**regirar** *v tr* 1 3 4**reixa** *f* 1 2**rejola** *f* Rajola (2.2.3.1)**relotge** *m* \ @ Alternant amb *relotx*. (2.2.19.2)**relinxar** *v intr***relinxo** *m* Renill.**rella** *f* 1**rellamp** *m* 1**relluent, -a** *adj***relluir** *v intr***2.rem** *m* 1**remei** *m* 1 2**remitjó** *m*

- 1.remulla** *f* 1
renegar *v intr* 3 4 5
renou *m* II
rent *m*
renyir *v intr* 2
reparar *v tr* II 3 4 III 1 *intr* 2 *tr* 3
reparat *m* Pa redó de grans dimensions.
reparo *m* 3
repèl *m* 1a) 2a)
repelós,-osa *adj* 2
replaceta *f* Petita plaça. Indret urbà espaiós a manera de petita plaça.
replanar *v tr*
repolir *v tr* a)
reptar *v tr* 3
res *pron* II 3 4 (3.5.2; 3.6.1)
resbuscall *m* 2
resina *f*
1.ressol *m* 1
resoldre *v tr* @ (2.2.13.1)
respigar *v tr* Espigolar.
resplandor *f* \ 1
ressentir *v refl* 2 3 (3.6.1)
retall *m*
retirada *f* 1 4
retor *m* \
retòrcer *v tr* Retòrcer la roba.
retorcilló *m*
revencillada *f* Cop donat per sorpresa, sotragada.
revolt *m* II 1
revolví *m*
rialla *f* 1
ribrell *m* \ (2.2.19)
ribrella *f* \
rincó *m* \
ringlera *f*
rinya *f*
rinyó *m*. \ 1 (1.8; 2.1.2.6.1)
ristra *f* 1.Rast.
riu *m* 1 2 (2.2.5)
riure *v intr* @ (1.8; 3.5.2.1; 3.18.2.5)
1.roba *f* @ (3.8.1)
roda *f* 1 1 2 6
rodanxa *f* Especialment de peix.
rodolons *A* redolons.
rogle *m* \ III (2.2.8.1)
roïdo *m* (2.1.2.6.4)
2.roïna *f* \ 3
roig, roja *adj* 2 3 4 (1.8; 2.2.3.1)
romango *m* Empenta moral, iniciativa.
1.romer *m* (4.1)
rompre *v tr* 3
roncar *v intr* 1 6
1.rondalla *f* 2
2.rondalla *f* 1
1.rondinar *v intr* 1
ronyós,-osa *adj* 1 2 3
roquissal *m* (4.2)
4.ros, rossa *adj* @
1.rosa *f* @
2.rosada *f* 1
rosari *m* 1 2 3
1.rosigar *v tr* Rosegar 1 2 4 (2.1.2.6.1)
rosigó *m* \ 1 (2.1.2.6.1)
rossa *f* 1
rossegó *m* *A* rossegons.
rossinyol *m* 1
1.rot *m* 1 (1.8)
rostir *v tr* 1 2 (2.1.2.6.5)
1.roure *m*
1.roví *m* Brutícia adherida a la pell d'animals i persones.
rovinyós,-osa *adj* Brut, rovellós.
rovinyar *v tr*
ruc *m* 2 3 (1.8; 3.1.1.1; 4.3)
rucada *f* 2 (2.1.2.1)

saballó [saβajó] *m* 2
sabater *m* 1 4 (1.8)
saber *v tr i intr* @ (3.1.1.1; 3.18.2.12)
sabó *m* 1
sac *m* @ (3.9.1.1)
2.sacre *m* *Loc* No tindre ni un sacre.
sacsejar *v tr*
safareig *m* 1 2 (2.1.2.4)
safata *f*
safra *f* Recipient per a l'oli.
sagí *m* 1
sagineria *f* 2
salanar *m* Part alta d'una edificació, d'una casa.
salt *m* 1 (2.2.13.1)
saltar *v intr o tr* @ (3.15.9)
salvatge *adj* 1 2 3 (2.2.4.1.1)
samarrada *f*
samarreta *f* 3 (3.16.7)
samugues *f pl* \1
sa naòria *f* (*4.6)
sancer,-era *adj* \1 (2.1.1.4; 2.1.2.2.1)
sang *f* @
sanglot *m* 2
sangonera *f* 1 4
sangonós,-osa *adj*
sant, santa *adj i m i f* @ (2.2.13)
santaspiga *f* Centcomes.
1.saó *f* 1 2
1.sapastre *m* 1 (3.1.1.1)
sapo *m* (4.7)
sapotada *f* Ensopegada, entrepussada.
saragata *f*
saragater,-era *adj*
sarda *f*⁴²

sardina *f* 1 *sardina de la costa*: aren-gada, *Clupea harengus*.
sargantilla *f* \
sària *f* \1
sarpa *f* 1 2
sarpada *f* 1 (2.2.15)
sarpat *m*
sarrabastall *m* \2
sarrafoll *m*
sarrampió *m* \ (2.2.2.2)
saüc *m* 1
séc *m* 4
secla *f* \ (1.8; 4.4)
sedàs *m* 1
2.segó *m*
3.segundo,-a *adj* 1 2 (*3.14.3)
segun *prep i conj* (*3.16.8)
sello *m* (*4.6)
semellar *v intr*
sempre *adv* 1 (3.15.10)
senalla *f* 1
senatxo *m* 1
senda *f*
sendera *f* 2
sendèrit *m* (*2.2.19.1)
sense *prep* @ (3.5.2)
sentar *v refl* \1
sentir *v tr i refl* @ (2.2.13; 3.18.2.9/10; 3.18.1.10)
1.scnya *f* 2

⁴² No hem sabut confirmar a Saidí la informació que sobre aquest mot, i també sobre *sas*, en presenta Joan Coromines al *DECat*, VII, pàg. 707, 35b i pàg. 709, 46 i 47b; encara que no dubtem, evident-

ment, de la informació d'aquest eminent etimologista. Amb tot, cal assenyalar el topònim saidinès de *la Sardera*. Ibarz (1995: 121). Aquest mateix topònim el trobem als municipis veïns, aragonesos però de llengua castellana, d'Osso i Bellver i, ja passant l'Ebre, als municipis aragonesos de llengua catalana de la Freixneda i Valljunquera.

- senyal** 1 *m* 2 *f* (3.3.6)
senyor/sinyor,-a *m i f* @ (2.1.2.6.1)
senzill,-illa *adj* 1 2 3
sepulturero *m* (*3.3.7)
sequera *f* 1
sequillo *m*
1.ser *v intr i copulatiu \ @* (1.8; 3.18.2.1)
seré,-na *adj* 1 2
1.serenar *v tr*
serenidat *f * (2.2.16)
sereno *m* (4.6)
sèrio,-a *adj* (4.6)
serp *f* 1 (1.8)
1.serra *f* 1 3 4 (3.15.14)
2.serralla *f* 1
serralleta *f* Baldó.
serraller *m*
serri *m * (2.2.2.2)
serrutxo *m* Xerrac. (4.6)
serva *f* 1
1.servici *m \ @*
servilleta *f* Tovalló (4.6)
servir *v tr o intr @* (3.18)
1.set *f*
2.set *adj* 1 *m* 2 (1.8; 2.1.1.8; 2.2.4.1.1; 3.14.2/3)
setanta *adj* (3.14.2)
sétimo,-a *adj i m i f* (*3.14.3)
setmesí,-ina *m i f*
setrill *m*
setze *adj, m i f* (2.2.4)
sexto,-a *adj i m i f* (*3.14.3)
4.si *conj @* (2.1.2.6.7)
sibeca *m * (2.2.2.2)
sigotada *f*
silència *m* Silenci 1 2 3 4 (4.6)
1.silla *f* 1 (2.2.12; 3.8.1; 4.6)
1.silló *m* 1
simple *adj @* (2.2.2.2)
- 1.singlot** *m*
1.sió *m* 2
sirga *f* 1
1.sis *adj* 1 *m* 2 (3.14.2)
sisall *m* Siscall
sisquera *adv* (4.7)
sissanta *adj* (2.1.2.6.1; 2.2.2.2; 3.14.1)
sobaco *m* (*4.6)
sobretot *adv* 2 (3.18.1.4.1)
sobрино,-ina *m i f* (*3.1.1.1; 4.6)
1.soca *f* 2 11
socialiste,-ista *adj* (*3.3.1)
societat *f \ @* (2.2.16)
sòcio,-a *m i f * (4.6)
sofocar *v tr *
sofoco *m*
1.soga *f*
sogall *m* 1
sogar *v tr*
sogre,-a *m i f* 1 (3.10.6.2)
1.sol *m @* (2.2.4.1.1)
solada *f* 1
2.solament *m* 1
solc *m* 1 (2.2.4.1.1)
1.soldat *m* 1 3 (1.8)
soldrac *m *
soldraquejar *v tr \ 1*
1.soler *v* *Solgo* (la. persona singular del present d'indicatiu).
solitari,-ària *adj* 1 3 (2.2.4.1.1)
soltar *v tr* 1 3
1.solter,-era *adj* 2 (2.1.1.4)
sombra *f* (4.6)
sombrero *m* (2.1.1.2; 4.6)
somera *f* 1 2 (2.1.1.4; 4.3)
someram *m* Multitud de someres.
sòmit *m * 1 2 (2.2.19.1)
somordo,-orda *adj*
1.son *f* 1 2 (3.15.1)
sonriure *v intr i m *

1.sopar *v intr* **1 tr a)** *m* **2** (3.18.1.3.1)

3.sorgir *v tr* \

soroll *m* **1**

1.sorollar *v tr* **1 intr** **2**

3.sorra *f* **2**

1.sort *f* @ (3.15.8)

sorteig *m*

sot/sotet *m* Petita parcel·la de regadiu.

sou *m* **2**

sovint, a *adv* (2.2.13; 3.15.10)

1.suc *m* @

1.sucar *v tr* **1**

sucarrar *v tr* \ (2.1.2.5.1)

sucarrim *m* (*2.1.2.5.1)

sucrer *m* **1**

sugar *v intr* o *tr* **1.suar** @ (2.2.9)

sugor *f* (2.2.9)

sunya *f* Arrufada de cel·les (o de nas), mala cara.

3.sunyer *m* \

suor *f* (2.2.9)

suro *m* **1 2a) 4 5** (1.8)

surdo,-a *adj.* Dit de qui se serveix de la mà o el peu esquerre en allò en què la generalitat de les persones empren la mà dreta o el peu dret. (4.6)

susto *m.* **1** (4.6)

tabardo *m* \

tabarra *f* **1**

taca *f*

1.tacar *v tr*

tacó *m* **6**

tafarra *f* **1**

taleca *f* **1**

talecada *f* **3**

talladits *m*

tallada *f* **3**

tallar *v tr* @

talòs,-ossa *adj* i *m* i *f* **2** (2.1.1.11)

tancar *v tr* @

tano *m* Nus de la fusta.

tanoc *m*

tanoca *m* i *f*

tapa *f* @ (3.6.1.2)

tapàs *m*

tapiat *m*

tarantula *f*

tararanya *f* \ **1**

tararot *m* **1**

tard *adj* i *adv* @

tardada *f* **2**

tarde *f* \ **2.Tarda** (4.6)

tardet, al *loc adv* Capvespre.

tarna *f* Llesca de pa.

2.tarquí *m*

2.tarró *m* \ **1** (2.1.2.2.1)

tarròs *m* **1 2** (*2.1.2.2.1)

tartir *v intr* (*4.5)

tassa *f* **1 2b)**

tastar *v tr* **1 2**

1.tatxa *f* **1** (3.4.1)

taval *m* Tàvec (4.2)

tea *f* \ **1.teia** **1 2** (4.2)

teixir *v tr* **1 2**

tellat *m* Teulada.

1.tello *m*

1.tempestat *f* **1**

temprà,-ana *adj*

temps *m* @ (2.2.13.3)

1.tenalla *f*

1.tenca *f*

tendrum *m* **1**

3.tendre, tendra *adj* @ (1.8; 2.1.1.3)

tenedor *m* \ **1.tenidor** **2c)** (4.6)

tercejar *v tr* **1**

tercer,-era *adj* i *m* i *f* @ (3.14.3)

terme *m* **3** + La terra, conreada i no conreada, que no es rega.// Propietat rústica no regada. (3.2.1; 3.16.3)

ternera *f* (*2.1.2.5.2)

terra *f*@ (3.10.4)

terrafem *m* Lloc on es crien les plantes, especialment si són destinades a ésser transplantades.

tia *f* **1 2 5** (3.5.3.2; 3.10.6.1)

2.timó *m* **1** (4.1)

tindre *v tr* o *intr* \@ (3.18.2.2)

tinya *f* **1 2**

tinyar *v tr*

tio *m* **1 4** (3.5.3.2)

tip, tipa *adj* i *m* **1 2** (3.5.2.1; 3.5.4)

tisó *m* **1**

1.tita *f* **1 2**

tocadura *f* **1 2**

tocar *v tr* o *intr* @ (3.5.3.1)

tocino *m* **1 2** (4.7)

1.toia *f* **1**

tomate *m* Tomàquet. (3.3.6)

tongada *f* **6**

topí *m* \ **1 2** (2.1.2.6.4)

topinaire,-aira *m* i *f* Qui fa o ven topins.

toquinyar *v tr*

torcar *v tr* (4.3)

tòrcer *v tr* **1b)**

torçó *f*

2.torçuda *f*

tornar *v intr* @

torre *f*. @ + Casa de camp, generalment de més d'una planta, on habiten, o poden habitar, els conradors d'una finca rústica.

1.tort,-a *adj* **1 1 2 3**

tortell *m* **2**

torterol *m* **2** (4.5)

torteta *f*. Embotit, sense tripa, fet amb sang de porc, pa i pebre, bullit a la caldera.

tortilla *f* (4.6)

1.tos *f*

tossada *f* Tossoló.

tossal *m* **1**

tossar *v intr* **1** + Colpejar involuntàriament una persona amb el cap qualsevol superfície. Fig. No congeniar, per tenir caràcters diferents, dues persones.

tossir *v intr* (2.1.2.6.5)

tossolera *f* Gorra de cop.

tossoló *m*

tot, tota *adj* *pron* i *subs* @ (2.2.4.1; 3.13.2)

2.tòtil, tòtila *m* i *f*

totxo *m* **1 1**

1.tou, tova *adj* @ (2.1.1.7; 2.2.5)

1.tova *f* **1**

tovalla *f* **1** (4.2)

trago *m* (4.6)

tranca *f* **2**

trapassada *f*

trapullar *v intr* Atrafegar, afanyar-se.

traste *m* **2 3 4**

1.trau *m* **1 2**

traure *v tr* \@ (2.1.1.9; 3.18.2.5)

trava *f* **2**

travessar *m* **2a)**, d'una porta.

traveta *f* **2**

treball *m* (3.15.2.1; 3.15.14)

trebol *m* **1**

tremolí *m* **1 2**

tremolor *f*

tremolós,-osa *adj* **1**

1.trenc *m* **1b)** (1.8)

trencadissa *f*

treneta *f* *dim* Trena de budells d'ovella farcits de greix i carn, cuinada per a ésser consumida per les persones. (1.8; 3.4.1)

trenta *adj* i *m* (3.14.2)

trescolar *v tr* \ 1

trescoletjar/trascoletjar *v tr* Remoure, remenar.

trespassar *v refl* Dormir-se uns instants fora del llit i restar desvellat.

trespeus *m* 2

tresullar *v tr* No veure amb prou claredat.

treta *f i*

tretze *adj i m* 1 2 (1.8; 2.2.4)

triar *v tr* 1 *refl* 2 3

trifurca *f* 1 2 (3.18.2.6.2)

trigella *f* (2.1.1.6)

trill *m* 2

trilla *f* Acció i temps de trillar.

trilladora *f* 1

1.trillar *v tr* 1

trinxa *v tr* 1 2

tripa *f* 2 + Trossos d'estómac i intestins de remugadors, de composició semblant a la carn, que hom consumeix amb adobs picants (cebes, tomates, alls i pebre).

tristesia *f*

tristor *f*

trobar *v tr* @ (3.5.3.1; 3.9.1; 3.13.3)

trompitxó *m* 1 2

tronada *f*

tronja *f* \ (2.1.2.4)

troscó *m* Punta d'un pa.

1.trossa *f* 4b) 5

trull *m*. 1b)

trullola *f*

trumfa *f* + Bony, especialment el produït al capperuntossoló. (1.8; 3.9.1.1; 3.16.2)

uix *interj* 3b)d)

uixar *v tr* 2

1.ullada *f* 1 Fer la ullada.

1.ullar⁴³ *v tr* 1

un, una *adj* Dels adjectius numerals cardinals, el que indica el nombre del qual tots els altres nombres són agregats. (3.1.2; 3.13.3)

undemà *m* (3.1.1.2; 3.15.5)

unflar *v tr i pron* (1.8; 2.1.2.5.2)

ungla *f*. @ (1.8; 3.1.2)

únic,-a *adj* (3.1.1.2; 3.1.2)

unibat *f* \ (2.2.16)

uno, una *adj* Dels adjectius numerals ordinals, el que indica el nombre del qual tots els altres nombres són agregats. (3.14.1)

1.vaga *f* 1

vagar *v intr* 1 3

valdre *v intro tr* \ @ (2.2.14.1; 3.18.2.2)

2.vall *f* 1

vànuia *f* (*4.2)

vedat *m* 3 4

vegada *f* (4.3)

veí,-ina *m i f* 2 3 (3.15.14; 4.3)

veïnal *m* Treball comunitari realitzat conjuntament pels veïns d'un municipi.

veïnat *m* 3

2.vela *f* 1

1.vell, vella *adj subst* @ (1.8; 2.1.1.7.1)

vencill *m* 1

vendre *v tr* 1 2a) 3 (3.8.1; 3.9.2)

ventaja *f* (*3.3.7)

ventall *m* 1

verd, verda *adj, m i f* @ (2.1.1.3)

verdader,-era *adj* (*2.1.1.4.1)

verderol *m* 1

⁴³ Alternant, amb major vigència, amb la pronúncia **aüllar**.

verema [bréma] *f* 1 2 (2.1.2.4)
veremar [bremá] *v tr* (2.1.2.4)
vereno *m* (4.6)
1.verí *m* 1 (4.6)
veritat [britát] *f* @ (2.1.2.4; 2.2.16)
1.vern *m* 1
1.verós,-osa *adj* (3.15.11)
verra *f* 1
verro *m* 1
1.vespra *f* 1
vestimenta *f*
2.vet *loc adv* Vet astí
vetllar *v intr i tr* 1b) 3a)b) (2.2.8)
1.veu *f* @ (2.1.1.1; 2.2.5)
veure *v tr* @ (2.1.1.1; 2.2.13.1; 3.18.2.5)
vi *m* @ (1.8; 3.12.1)
vianda *f* 1
víbora *f* Vibra 1.
vida *f* @ (3.10.6.1)
1.videll,-ella *m i f* (2.1.2.5.2)
vimí *m* Vime (1.8; 2.1.2.6.3; 3.2.1)
1.vin *m* vin blanc.
vindre *v intr* (*3.19.2.2; 2.1.2.6.7)
vinero *m* (*3.3.7)
1.vint *adj m i f* (2.2.13; 3.14.2)
violiniste,-ista *adj m i f* (*3.3.1)
virí *m*. (4.6)
violar *v intr* Començar el raïm a tenir verol, a prendre color de maduresa. (2.1.2.6)
1.visc *m* 1 2 (2.1.2.6.1)
2.visca *f*
visitar *v tr* @ (3.16.11)
viuda *f* 1
viudo *m* 1
1.viure *v intr* @
1.volandera *f*
volta *f* 1 1 2 4 5 (4.3)
voltadits *m*

voltejar *v intr* 1 1
voltorn *m*
1.vuit *adj, m i f*
vuitanta *adj, m i f*
vuitena *f* 2a)
vullguer *v tr* @ + 1 3 Amb aquesta última accepció és, si més no, tant vigent com *estimar*. (*2.2.12; 2.2.14.1; 3.18.2.2)

xafarnar *v tr* Aixafar.
xafallós,-osa *adj* 1 —Alternant amb **farfallós**.
xafar *v tr* 1 (2.2.2.1)
xanxull *m* + Tripijoc, martingala.
2.xapeta *f* (3.4.1/2)
xapó *m* Moneda de 10 cèntims. (3.4.2)
xarco *m* (*4.6)
xarrada *f* \
xarradissa *f* \
xarrador,-ora *adj* \
xarradúria *f* Xerrameca.
xarraire,-a *adj m i f* \ 1 2
xarrameca *f* \
xarramenta *f* Xerradissa.
xarrar *v intr i tr* \ 1 2 4 (2.1.2.5; 2.2.2.1)
xelit *m*
xera *f* Tros de llenya molt seca que crema amb facilitat.
xerinola *f*
xerop *m* Aixarop (2.1.2.5.2)
1.xic, xica *m i f* 2 Jove a partir dels 14/15 anys. (1.8; 2.2.2.1; 3.15.2.1; 4.7)
xilar *v tr* Xisclar.
xillit *m*
ximplada *f* Ximpleria.
ximple *adj* 2
xinxà *f* 1
xiquet,-eta *m i f* 2

xiribec [tʃeribék] *m* 1 (2.2.2.1)

xiular *v intr o tr*

xiulet *m* 2

xivarri *m*

xocant, -a *adj* 1 2

xocar *v intr* 1 2 3

xocolate *m* 1

xolit *m* El so que fa un xulet.

1.xolla *f* Fer un cop amb el palmell de la mà a un clatell acabat de xollar.

xollador *m*

xollar *v tr* 1

1.xop *m* (4.1)

3.xop, -a *adj* 1

1.xopar *v tr* 1 2

2.xorrada *f*

xorrovit *m* Moixó de l'ordre del passeriformes, de la família dels motacíl·lids (*Motacilla sp.*), amb la cua i les potes

llargues, que habita prop de l'aigua.

xuclar *v tr* 1 (2.2.2.1)

xular *v intr o tr* \ Alterna, amb menor vigència, amb **xiular**.

xulet *m* \ Instrument per a produir un so semblant al de qui xiula. Alterna amb **xiulet**. (2.2.2.1)

xulit *m*. So que es produeix xiulant.

1.xulla *f* 4 Llonza de carn magra.

xumar *v tr* 1

xuminera *f* \

4.xurra *f*

xurrac *m* \

xurriburri *m* Tot el personal, tothom.

xut *m* 2a)

xuta *f* Òliba.

zumo *m* Suc, però només per referir-se als suc industrial de fruites.

5. BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni M., i MOLL, Francesc de B. (1929-1932): «la flexió verbal en els dialectes catalans», *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, II, pàgs. 73-184; III, pàgs. 73-168; IV, pàgs. 9-104; i V, pàgs. 9-72.
- (1926-1962): *Diccionari Català/Valencià/Balear*, 10 volums, Palma de Mallorca.
- ALVAR, Manuel (1976): *La frontera catalano-aragonesa*, Instituto «Fernando el Católico», Zaragoza.
- ARAGONÉS SALVAT (1996): *La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral*, Centre de Normalització de les Terres de l'Ebre, Tortosa.
- Atlas lingüístic de Catalunya* (ALC), 8 volums, Barcelona, (1923-1964).
- Atlas Lingüístic del Domini Català* (ALDC), volum manuscrit de l'enquesta de Saidí (Rosa Maria Piqué i Joan Martí Castell, 6/8/1974) conservat en el Departament de Llengua Catalana de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona i consultat per gentilesa del doctor Joan Veny.
- Atlas Lingüístico y Etnográfico de Aragón, Navarra y la Rioja* (ALEANR), 12 volums, Diputación Provincial de Zaragoza-Ed. La Muralla, Madrid, 1979-1983.
- Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, I (Fonética), Madrid, 1962.
- BADA PANILLO, José R. (1990): *El debat del català a l'Aragó (1983-1987)*, Associació Cultural del Matarranya-Institut d'Estudis del Baix Cinca-Associació de Consells Locals de la Franja, Calaceit.
- BADIA i MARGARIT, Antoni M. (1951): *Gramàtica històrica catalana*, Ed. Tres i Quatre, València, 1981.
- (1979): «Petita disquisició sobre el lleidatà *prou/prouta* (estructura i analogia)», dins *Homenaje a Samuel Gili Gaya*, Barcelona, pàgs. 59-63.
- BARNILS, Pere (1916): «Del català de Fraga», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IV, pàgs. 27-45. Reproduït al *Butlletí de Dialectologia Nord-occidental*, 2 (Lleida, primavera 1983), pàgs. 32-51; i a *Archivo de Filología Aragonesa*, XLI (1988), pàgs. 231-249.

- BELTRAN i CABALLÉ, Josep S. (1986): *L'estàndard occidental. Una proposta sobre l'estàndard català a les Terres del darrer tram de l'Ebre*, CIRIT, Barcelona.
- BORAU, Lluís, FRANCINO, Glòria, MORET, Hèctor, QUINTANA, Artur (en premsa): *Bllat colrat. Literatura popular catalana de la Ribagorça, la Llitera i el Baix Cinca*.
- CARPI y ZAIDÍN, Joaquín de i CARPI y CASES Joaquín de (1981): *El dialecto de Tamarite de la Litera*, Ayuntamiento de Tamarite de Litera, Huesca.
- CARRERA i SABATÉ, Josefina (1993): «La pretònica inicial e- a Alguaire», *Anuari de Filologia. Llengua i Literatura Catalanes*, XVI (C), Facultat de Filologia-Universitat de Barcelona, pàgs. 37-72.
- CASANOVA, Emili (1984): «Sobre la moció del sufix -iste/-ista», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, LX (Abril-Diciembre), pàgs. 259-267.
- (1986): «Evolució de la segona persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* en català», dins *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Tarragona-Salou 1985*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàgs. 467-495.
- CLARAMUNT i ADELL, Teresa (1985): *Contalles. Així parlem a les comarques de la Franja*, Diputación General de Aragón, Zaragoza.
- COLL, Pep (1991): *El parlar del Pallars*, Empúries, Barcelona.
- COROMINES, Joan (1935): «El parlar de Cardós i Vall Ferrera», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XXIII, 1935, pàgs. 241-331. Reproduït a *Entre dos llenguatges*, Ed. Curial, vol. II, Barcelona 1976, pàgs. 19-67.
- (1970): «Els noms dels municipis de la Catalunya aragonesa», dins *Estudis de toponímia catalana*, Ed. Barcino, vol. II, Barcelona, pàgs. 43-141.
- (1977): «Mots catalans d'origen aràbic» dins *Entre dos llenguatges*, Ed. Curial, vol. III, Barcelona, pàgs. 68-177.
- (1980-1991): *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, Ed. Curial, 9 vol., Barcelona.
- Diccionari de la llengua catalana* (setena edició), Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1987.
- ESPLUGA TRENC, Josep L. i CAPDEVILA GÓMEZ, Aranxa (1995): *Franja, frontera i llengua (Conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català)*, Pagès editors, Lleida.
- FABRA, Pompeu (1932): *Diccionari General de la Llengua Catalana*, A. López Llausàs-Edit., Barcelona⁶, 1974.
- (1956): *Gramàtica Catalana*, Ed. Teide, Barcelona¹⁰, 1981.
- FRAGO, Juan A. (1980): «Sobre el léxico aragonés. Datos para el estudio de su frontera con el catalán noroccidental a mediados del siglo XV», dins *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*.

- Andorra 1979, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàgs. 405-440.
- GALAN i CASTAÑ, Josep (1973): *El habla de Fraga*, tesi de llicenciatura, Facultad de Filosofia y Letras de la Universidad de Barcelona, [inèdita].
- (1985): *Estudis lèxics de la parla de Fraga I*, AFRAGA, Fraga.
- (1987): *Estudis lèxics de la parla de Fraga II i III*, AFRAGA, Fraga.
- GALAN, Josep i MORET, Hèctor (1995): *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Fraga.
- GILI i GAYA, Samuel (1932): «Estudi fonètic del parlar de Lleida», dins *Miscelania filològica dedicada a Antonio M. Alcover*, Palma de Mallorca, pàgs. 241-255.
- (1955): «Notas sobre el mozárabe en la Baja Cataluña», dins *Actas y Memorias del VII Congreso Internacional de Lingüística Románica (1953)*, I, Barcelona, pàgs. 483-492.
- GONZÁLEZ SANZ, Carlos (1996): *Despallerofant. Recolipació i estudi de relats de tradició oral recollits a la comarca del Baix Cinca*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Fraga.
- Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Segrià, les Garrigues, la Noguera i el Baix Cinca*, 10, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1987, pàgs. 444-494.
- GRIERA, Antoni (1914): *La frontera catalano-aragonesa*, Barcelona.
- (1918/1919): «La frontera del català occidental», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, VI, pàgs. 17-37; i VII, pàgs. 69-79.
- (1920-1921): «El català occidental», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, VIII, pàgs. 35-59; i IX, pàgs. 1-3.
- (1935-1947): *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, 14 vols., Barcelona.
- GRÚAS NAVAL, Pedro i BENÍTEZ MARCO, Mª Pilar (1995): *Vocabulario y textos de Tamarite de Litera (Huesca)*, Ayuntamiento de Tamarite de Litera, Zaragoza.
- HAENSCH, Günther (1960): *Las hablas de la Alta Ribagorça*, Institución «Fernando el Católico», Zaragoza.
- HUGUET, Àngel (1991): *Bilingüisme social al Baix Cinca*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Fraga.
- (1995): *El coneixement lingüístic dels escolars de la Franja: conclusions de la seva evaluació*, Institut d'Estudis del Baix Cinca/Universitat de Lleida, Fraga.
- IBARZ, Mercè (1994): *La terra retirada*, Quaderns Crema, Barcelona.
- (1995): *La palmera de blat*, Quaderns Crema, Barcelona.

- IGLÉSIES i FORT, Josep (1982): «La població de les comarques de llengua catalana de l'Aragó entre 1857 i 1975», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 2, Barcelona, pàgs. 5-51.
- MARTÍ i CASTELL, Joan (1971): *Contribució a l'estudi del dialecte occidental*, Diputació de Tarragona.
- MARTÍN ZORRAQUINO, M^{ra} Antonia, FORT CAÑELLAS, M^{ra} Rosa, ARNAL PURROY, Mª Luisa i GIRALT LATORRE, Javier, (1995): *Estudio Sociolingüístico sobre la Franja Oriental de Aragón*, 2 volums, Universidad de Zaragoza.
- MARTÍNEZ FERRER, Juan (1995): *Bilingüismo y Enseñanza en Aragón*, Rolde de Estudios Aragoneses/Consello d'a Fabla Aragonesa/Ligallo de Fablans de l'Aragonés/Associació Cultural del Matarranya, Zaragoza, 1995.
- MOLL, Francesc de B. (1979): *Gramàtica catalana*, Ed. Moll, Palma de Mallorca.
- MOLL, Francesc de B., (1991): *Gramàtica històrica catalana*, Universitat de València.
- MONCLÚS, Joaquim i QUINTANA, Artur (1989): «El català a l'Aragó», dins *II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Area 7. Història de la Llengua*, València, pàgs. 195-212.
- MORET, Hèctor (1991): *Escrits en català a «La Ribera del Cinca» (Fraga 1929-1931)*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Fraga.
- (1993): «Lèxic de l'Aragó catalanòfon al diccionari Aguiló i al diccionari Català-Valencià-Balear», *Alazet. Revista de Filologia del Instituto de Estudios Altoaragoneses*, 5, pàgs. 91-126.
- (1994): «Un segle d'investigació lingüística a l'Aragó catalanòfon», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 29, pàgs. 223-239.
- (1995): «La cultura popular (literatura i costumari) de l'Aragó catalanòfon continguda en diverses obres lexicogràfiques i folklòriques», *Sorolla't*, 10, pàgs. 13-21.
- (1996): *Sobre la llengua de Mequinensa*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Fraga, 1994.
- NADAL, Josep M. i PRATS, Modest (1982): *Història de la Llengua Catalana*, Edicions 62, Barcelona.
- NAVARRO GÓMEZ, Pere (1996): *Els parlars de la Terra Alta*, 2 volums, Diputació de Tarragona.
- PALMADA, Blanca (1993): «La reducció de [e] inicial de l'occidental: les raons del sistema i la interferència», dins *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, III, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàgs. 111-120.

- QUINTANA i FONT, Artur (1984): *La nostra llengua. Gramàtica de llengua catalana*, Zaragoza.
- (1987): «Els parlars del Baix Matarranya», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XIV, pàgs. 155-187.
- (1989): *El català a l'Aragó*, Ed. Curial, Barcelona.
- RECASENS i VIVES, Daniel (1991): *Fonètica descriptiva del català*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- SERÓ SERRA, Casimiro (1964): *Historia de Zaidín*, Lérida.
- SISTAC i VICÉN, Ramon (1990): «Els parlars de Ponent», *Ilerda. Humanitats*, 47, Lleida, pàgs. 191-195.
- (1993): *El ribagorçà a l'Alta Llitera. Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.
- (1995): *Sac de paraules. Vocabulari escolar del català parlat a la Franja*, Diputación General de Aragón (Departamento de Educación y Cultura)/Ministerio de Educación y Ciencia (Dirección Provincial de Zaragoza), Zaragoza.
- TURULL, Albert (1990): «Notes sobre el lleidatà», *Ilerda. Humanitats*, 47, Lleida, pàgs. 201-206.
- VENY i CLAR, Joan (1958-1960): «Paralelismos léxicos», *Revista de Filología Española*, XLII, pàgs. 91-149; i XLIII, pàgs. 117-202.
- (1978): *Estudis de geolingüística catalana*, Edicions 62, Barcelona.
- (1982): *Els parlars*, Ed. Raixa, Palma de Mallorca⁸, 1989.
- (1986): *Introducció a la dialectologia catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- (1987): «Dialectalismes a les 'Visions de Mallorca' de Joan Santamaria», dins *Miscel·lània. Homenatge a Josep Vallverdú*, Lleida, pàgs. 319-337.
- (1991): *Mots d'ahir i mots d'avui*, Empúries, Barcelona.
- (1993): *Dialectologia filològica*, Curial Edicions/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- ZAPATER i ZAPATER, Ismael (1992): *La Ribera Baixa del Cinca: una comarca-frontera*, Institut d'Estudis del Baix Cinca/Instituto de Estudios Altoaragoneses, Osca.

ÍNDIX

1. NOTES PRÈVIES SOBRE LA VILA DE SAIDÍ I EL SEU PARLAR	5
2. FONÈTICA I FONOLOGIA	12
2.1. VOCALISME	12
VOCALISME TÒNIC	12
VOCALISME ÀTON	15
2.2. CONSONANTISME	17
3. MORFOSINTAXI	23
3.1. L'ARTICLE	23
3.2. LA FLEXIÓ NOMINAL	23
3.3. EL GÈNERE	24
3.4. DERIVACIÓ I NEGACIÓ	24
3.5. ELS PRONOMS PERSONALS	25
3.6. ELS PRONOMS ADVERBIALS	26
3.7. EL PRONOM NEUTRE HO	27
3.8. ELS PRONOMS DATIUS	27
3.9. ALTRES COMBINACIONS DE PRONOMS	27
3.10. ELS POSSESSIUS	36
3.11. ELS DEMOSTRATIUS	37
3.12. ELS INTERROGATIUS	38
3.13. ELS INDEFINITS	38
3.14. ELS NUMERALS	39
3.15. ADVERBIS	39
3.16. PREPOSICIONS	41
3.17. CONJUNCIONS	42
3.18. LA FLEXIÓ VERBAL	42
4. LÈXIC	49
5. BIBLIOGRAFIA	89

La Sitja, 15

1997-1998-1999

